

สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
ให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคัมศึกษา

นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

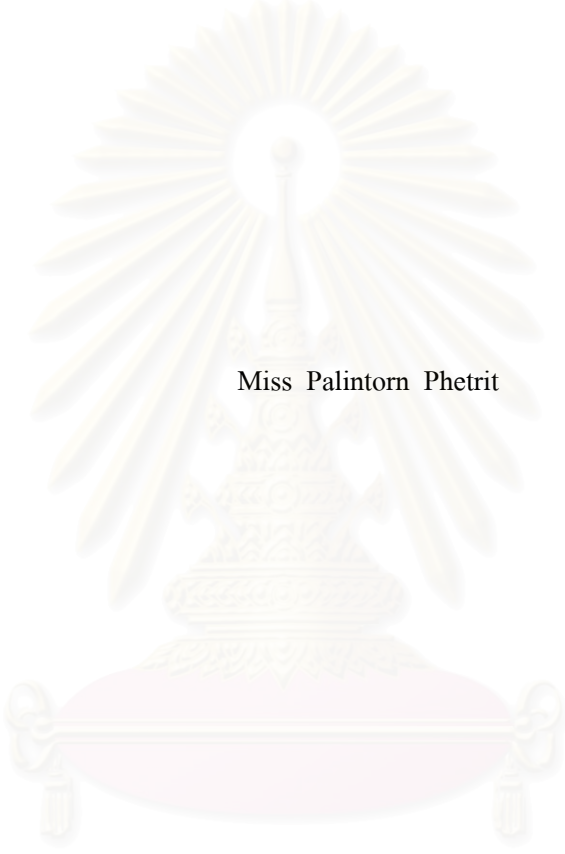
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคัมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

STATE AND PROBLEMS OF ORGANIZING INSTRUCTIONAL ACTIVITIES TO DEVELOP
GOOD CITIZENSHIP CHARACTERISTICS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS
BY SOCIAL STUDIES TEACHERS

Miss Palintorn Phetrit

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Teaching Social Studies

Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครู
สังกัดศึกษา

โดย

นางสาวปลินทร เพ็ชรฤทธิ์

สาขาวิชา

การสอนสังกัดศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์อมรา รอดคารา)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ม้าคนอง)

สถาบันครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปลินทร เพ็ชรฤทธิ์ : สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา. (STATE AND PROBLEMS OF ORGANIZING INSTRUCTIONAL ACTIVITIES TO DEVELOP GOOD CITIZENSHIP CHARACTERISTICS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS BY SOCIAL STUDIES TEACHERS) อ. ที่ปรึกษา : ศศ.ดร.วลัย พานิช, 172 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน 2. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน โดยแบ่งครูเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และกลุ่มครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี กลุ่มตัวอย่างคือครูสังคมศึกษา 291 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 27 โรงเรียนในจังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยมีการค้นพบ ดังนี้

1. สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

1.1 การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมในการสอน และการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในด้านทักษะพื้นฐานน้อยกว่าด้านอื่นๆ

1.3 การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมาเป็นสื่อและแหล่งการเรียนรู้

1.4 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการวัดและการประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้วิธีการประเมินจากการทดสอบและการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน ใช้แบบทดสอบ แบบฝึกหัด และแบบสังเกตเป็นเครื่องมือ และประเมินผลโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินเพียงผู้เดียว

2. ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

2.1 ด้านนักเรียน ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าทักษะการเรียนเป็นปัญหาค่อนข้างมาก ส่วนครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย และครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าปัญหาการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

2.2 ด้านครู ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าปัญหาความรู้ในการจัดเนื้อหา ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ปัญหาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิติศ ปลินทร เพ็ชรฤทธิ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4883713327 : MAJOR TEACHING SOCIAL STUDIES

KEY WORD: STATE AND PROBLEMS / DEVELOP GOOD CITIZENSHIP CHARACTERISTICS

PALINTORN PHETRIT : STATE AND PROBLEMS OF ORGANIZING INSTRUCTIONAL ACTIVITIES TO DEVELOP GOOD CITIZENSHIP CHARACTERISTICS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS BY SOCIAL STUDIES TEACHERS. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. WALAI PANICH, D.Ed, 172 pp.

The purposes of this research were: 1) to study state of organizing instructional activities to develop good citizenship characteristics of social studies teachers with teaching experiences more than 30 years and less than or equivalent 30 years 2) to study problems of organizing instructional activities to develop good citizenship characteristics of social studies teachers with teaching experiences more than 30 years and less than or equivalent 30 years. The subject was 291 social studies teachers in 27 secondary schools in Songkhla province. The research instrument was a set of questionnaire. The obtained data were analyzed by percentage, mean and standard deviation.

The research findings were as follows:

1. State of organizing instructional activities to develop good citizenship characteristics

1.1 Organizing content. Both groups of social studies teachers focused on contents in the areas of civics, culture and the living in the society and designed unit of teaching by integrating civics content with religion and ethics content.

1.2 Organizing instructional activities. Both groups of social studies teachers organized classroom activities, extra curriculum activities and activities with communities instructional activities to develop good citizenship characteristics to development of basic skills less than the other aspects.

1.3 Instructional material and learning resources. Both groups of social studies teachers used news and articles related to lessons and communities as main instructional material and learning resources.

1.4 Measurement and evaluation. Both groups of social studies teachers focused on measurement and evaluation along with instructional activities. Testing and working behaviour observation of students were the method of measurement. Teacher-made tests, exercises and observation form were measurement instrument. Teachers were the only evaluators.

2. Problems of organizing instructional activities to develop good citizenship characteristics

2.1 Student aspect. Social studies teachers with less than or equivalent 30 years of teaching experiences viewed that students' study skills were rather high level problems but teachers with more than 30 years of teaching experiences viewed that it was rather low level problems. Both groups viewed that activities participation of students was rather low level problems.

2.2 Teacher aspect. Both group of social studies teachers viewed that knowledge in organizing content, organizing activities, use of instructional material and learning resources, measurement and evaluation were rather low level problems.

Department: Curriculum, Instruction and Educational Technology

Field of Study: Teaching Social Studies

Academic Year: 2007

Student's Signature: Palintorn Phetr
Advisor's Signature: Walai Panich

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกตากรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พาณิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับความสะดวกตากรุณาของอาจารย์ไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อมรา รอดคารา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ม้าคนอง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและเสนอแนะข้อคิดเห็นต่างๆในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน อันประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ดวงกมล สิ้นเพ็ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณพล อนันตวรสกุล และอาจารย์บุญส่ง ศิริनुพงค์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักสูตร การสอน คณะครุศาสตร์ ในการจัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ช่วยตรวจแก้ไขรูปเล่มวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และน้องซึ่งคอยให้กำลังใจและให้คำแนะนำต่าง ๆ ขอขอบคุณทุกๆท่านที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิจัย และท้ายสุดขอขอบคุณเพื่อนๆ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมาจนสำเร็จการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ความหมายของความเป็นพลเมืองดี.....	13
คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี.....	16
เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ช่วงชั้นที่ 3-4) ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544.....	27
บทบาทของสังคมศึกษากับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี.....	33
การเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี...	37
กิจกรรมการเรียนการสอน.....	37
สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้.....	49
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
งานวิจัยภายในประเทศ.....	57
งานวิจัยต่างประเทศ.....	61

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย
	ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 64
	การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 64
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 67
	การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล..... 72
	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 72
	สถิติที่ใช้ในการวิจัย..... 74
	การนำเสนอข้อมูล..... 74
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 75
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 113
	สรุปผลการวิจัย..... 113
	อภิปรายผล..... 119
	ข้อเสนอแนะ..... 130
	รายการอ้างอิง..... 132
	ภาคผนวก..... 139
	ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ..... 140
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย..... 142
	ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนที่ขอความร่วมมือในการวิจัย..... 150
	ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 153
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 172

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ช่วงชั้นที่ 3-4) ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544.....	29
2	แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างโรงเรียน.....	65
3	แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างครูสังคมศึกษา.....	66
4	แสดงจำนวนและคำร้อยละข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	76
5	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษาด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร.....	79
6	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน	80
7	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	84
8	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษาด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน	87
9	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษาด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	90
10	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษาด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	91
11	แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านนักเรียน ในประเด็นของทักษะการเรียนรู้	94

ตารางที่	หน้า
12	95
13	96
14	97
15	99
16	100
17	101
18	111

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ		หน้า
1	แผนภูมิแสดงการประยุกต์กระบวนการเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์.....	42

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันกันพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการแข่งขันทางการค้า สังคมปัจจุบันมีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวกมากกว่า ส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุล ทั้งทางจิตใจและวัตถุ สิ่งต่างๆดังกล่าวนี้ส่งผลทำให้สังคมไทยมีปัญหาสลับซับซ้อนกันมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมากก่อให้เกิดปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม สังคมขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโจรผู้ร้าย และปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคม เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2544: 1-2) การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีจึงมีความจำเป็นต่อสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทยมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลให้สังคมเกิดปัญหาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ มีคุณธรรมและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ เพื่อให้คนเป็นพลเมืองดีของสังคม

ในสภาวะดังกล่าวนี้สังคมไทยได้ทบทวนปรับเปลี่ยนแนวคิดในกระบวนการพัฒนาประเทศ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านๆมา ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ไปสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่า มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: online) นั่นคือจะต้องพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและประเทศชาติในที่สุด ในการถ่อมกลาทางสังคมเพื่อพัฒนาให้บุคคลมีคุณธรรมและมีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ต่อตนเอง และหน้าที่ต่อส่วนรวม มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามนั้นจะต้องอาศัยหลายสถาบันร่วมกันพัฒนา อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษา ซึ่งกระบวนการทางการศึกษาที่

ได้รับการยอมรับว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืนตลอดไป โดยมีสถานศึกษาและครูร่วมกันทำหน้าที่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามที่ประเทศชาติต้องการ (กรมวิชาการ, 2544: 2) การที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้น โรงเรียนถือได้ว่ามีหน้าที่และบทบาทโดยตรงที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงปรารถนาตามความต้องการของสังคม โรงเรียนเป็นเสมือนสถานที่สำหรับเตรียมเยาวชนให้พร้อมที่จะเป็นคนดีของสังคมในอนาคต และในโรงเรียนนั้นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการที่จะให้ความรู้และสั่งสอนให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีก็คือ ครู ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสที่นายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ นำครูและนักเรียน โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจากภาคใต้ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันจันทร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2515

“...การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชีวิต เพราะเป็นรากฐานสำหรับช่วยให้บุคคลสามารถก้าวไปถึงความสำเร็จ ความสุขความเจริญทั้งปวง ทั้งของตนเองและของส่วนรวม ผู้ที่เป็นครูจะต้องถือเป็นหน้าที่อันดับแรกที่จะต้องให้การศึกษาคือการสั่งสอนอบรมอนุชนให้ได้ผลแท้จริง ทั้งในด้านวิชาความรู้ ทั้งในด้านจิตใจและความประพฤติ ทั้งต้องคิดวางแผนในแต่ละคนกำลังทำอยู่นี้ คือความเป็นความตายของประเทศ เพราะอนุชนที่มีความรู้มีความดีเท่านั้น ที่จะรักษาชาติบ้านเมืองไว้ได้”

(สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย, 2549: 75)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งกำหนดลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรา 6 ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในเป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 7 ที่ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2548: 10) และจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก และปฏิบัติตนตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเอง และเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 4) กลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญในด้านการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผล คิดสร้างสรรค์ ยึดมั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา โดยการนำความรู้จากแขนงวิชาต่างๆในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้ในลักษณะบูรณาการ พัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะกระบวนการทางวิชาการ ทักษะทางสังคม และช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความ เป็นมนุษย์ (กรมวิชาการ, 2546: 3)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้มีการระบุถึงมาตรฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีไว้อย่างชัดเจนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

สาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ได้ระบุไว้ในมาตรฐาน ส 1.1 ว่า “...สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน” มาตรฐาน ส 1.2 ว่า “ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี...” และมาตรฐาน ส 1.3 ว่า “ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม...และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”

สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ได้ระบุไว้ในมาตรฐาน ส 2.1 ว่า “ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมายประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข” และมาตรฐาน ส 2.2 ว่า “เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

สาระที่ 3: เศรษฐศาสตร์ ได้ระบุไว้ในมาตรฐาน ส 3.1 ว่า “...ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ”

สาระที่ 4: ประวัติศาสตร์ ได้ระบุไว้ในมาตรฐาน ส 4.3 ว่า “เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย”

สาระที่ 5: ภูมิศาสตร์ ได้ระบุไว้ในมาตรฐาน ส 5.2 ว่า “...มีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 26-27)

จากหลักสูตรสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนของไทยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนและต้องการให้ผู้จบการศึกษาเป็นคนดีและเป็นพลเมืองดีของสังคม สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม ทำให้เป็นพลเมืองที่รู้จักสิทธิหน้าที่ และปลูกฝังทักษะสำคัญที่เป็น

ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ดังที่ปรากฏในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของชาติโดยให้นักเรียนมีทั้งความรู้และคุณธรรมในการเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปในอนาคต ได้มีนักการศึกษาได้วิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักสูตรสังคมศึกษา และกล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของสังคมไทยไว้ในหลายลักษณะ ดังนี้

มัทนา สังฆกฤษณ์และวราพรณ น้อยสุวรรณ (2535: 113) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตอันจะเกิดจากการหล่อหลอมของการศึกษา ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ

1. คุณลักษณะด้านปัญญา ได้แก่ เป็นผู้รู้จักเหตุผล มีวิจารณญาณในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดีคุณและโทษ รู้จักแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาด และสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย
2. คุณลักษณะด้านจิตใจ ได้แก่ การมีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติอยู่ภายในกรอบของความถูกต้องดีงาม รู้จักความพอดี มีสมาธิและมีความอดทน
3. คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. คุณลักษณะด้านร่างกาย ได้แก่ รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ทั้งมีความสามารถและทักษะในการประกอบกิจการงานและอาชีพที่สอดคล้องกับสมรรถภาพและศักยภาพของบุคคล

วลัย พานิช (2542: 226 - 235) ได้วิเคราะห์ว่า บุคคลที่จะเป็นพลเมืองดีนั้น ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความเป็นพลเมืองดีโดยมีคุณลักษณะในด้านต่างๆต่อไปนี้

1. มีความเป็นพลเมืองดีด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐาน เช่น รู้และเข้าใจ และรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีมนุษยสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกในครอบครัว ชุมชน ทั้งสังคมภายในประเทศและในโลก
2. มีความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เช่น รู้และเข้าใจ รับผิดชอบในสิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตย รักษาความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
3. มีความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น มีสำนึกในความเป็นคนไทย ชำรงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ และวัฒนธรรมไทย ทำประโยชน์ให้สังคมตามบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. มีความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ เช่น รู้เข้าใจในพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ นิยมใช้ผลผลิตของไทย รู้เข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและแนวทางแก้ไขปัญหา

นอกจากนี้ นุชสุดา เสริมสมรรถ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอน สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาของนุชสุดา เสริมสมรรถ ได้มีการสรุปคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดีที่ควรเสริมสร้างและพัฒนาให้กับนักเรียนมี 4 ด้าน (นุชสุดา เสริมสมรรถ, 2544: 18) ดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน หมายถึง การเป็นผู้หาความรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ หมายถึง การเป็นผู้รู้จักรับผิดชอบต่อบทบาท และหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม

3. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้ซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ดำรงรักษา เทิดทูนสถาบันหลักของชาติ รู้จักป้องกันและห่างไกลยาเสพติด

4. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้ที่ สนใจและมีส่วนร่วมในการเมือง รู้และเข้าใจในสิทธิของตนในระบบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจ กฎหมายต่างๆของบ้านเมือง ตระหนักถึงปัญหาต่างๆในทางการเมืองการปกครองและร่วมหาแนวทางแก้ไข

ดังนั้นการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในขอบเขตความรับผิดชอบของกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ควรพัฒนาให้แก่ผู้เรียน ผู้วิจัยจึงสรุปคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดีสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งจะครอบคลุมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็น พลเมืองดีทั้ง 5 ด้าน คือ

1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน หมายถึง การเป็นผู้หาความรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถรู้เท่า ทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้จักเลือกรับวิทยาการจากภายนอก

2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ หมายถึง การเป็นผู้มีวิจรรย์ญาณในการแยกแยะ ความรับผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ รู้สิ่งที่ดีควรกระทำบนพื้นฐานของความเป็นจริง รู้จักรับผิดชอบ ต่อบทบาทและหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความตั้งใจจริงและจริงจัง มีสมาธิ มีความเมตตากรุณาและเสียสละ มีความอดทนอดกลั้นและเข้มแข็ง มีความสุจริตและความกตัญญู

มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักความพอดี ภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม

3. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้รู้คุณค่าและธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันโดยไม่เห็นแก่ตัว ดำรงรักษาเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ มีความสามัคคีและมีวินัย รู้จักป้องกันและห่างไกลยาเสพติด

4. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้ที่สนใจและมีส่วนร่วมในการเมือง รู้และเข้าใจในสิทธิของตนในระบบประชาธิปไตย มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆของบ้านเมือง มีความถูกต้องและยุติธรรม ตระหนักถึงปัญหาต่างๆในทางการเมืองการปกครองและร่วมหาแนวทางแก้ไข

5. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศ รู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ รู้และเข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไขปัญหา นิยมใช้ผลผลิตของไทย ใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

การที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านทักษะพื้นฐานด้านจิตใจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ด้านเศรษฐกิจ ครูจึงมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูสังคมศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้รับผิดชอบการสอนทั้งโดยตรงตามเนื้อหาและการสอดแทรก ดังที่สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2534: 18-22) ได้กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้มีบทบาทมากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย โดยการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยและหน้าที่พลเมืองให้แก่นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติตนเพื่อความเป็นพลเมืองดี

การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีมีความจำเป็นต่อสังคมไทยในปัจจุบันอย่างยิ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการก่อการร้าย และปัญหาการขาดคุณธรรมของคนในสังคม สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยในปัจจุบันยังขาดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ มากมายอันเกิดจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังเยาวชนในพื้นที่ให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองและเป็นแนวทางในการดำเนิน

ชีวิตที่ดีงาม เมื่อเติบโตขึ้นเขาเหล่านี้จะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต เกี่ยวกับปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัดสงขลาก็เป็นจังหวัดหนึ่งในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งๆที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทางการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของประเทศจังหวัดหนึ่ง ในขณะเดียวกันความเจริญเติบโตทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในจังหวัดสงขลา ก็นำมาซึ่งปัญหาต่างๆตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการก่อการร้าย และปัญหาสังคมต่างๆ นอกจากนี้ได้มีข้อมูลจากโครงการพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนภาคใต้(สงขลา กระบี่ ระนอง) ของสภาการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(สงขลา สร้างสุข, 2551: online) พบว่าสถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดสงขลาอันเป็นสถานการณ์ในเชิงลบ ประมวลได้ดังนี้

1. เด็กกระทำผิดกฎหมาย จากข้อมูลสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา แสดงให้เห็นว่าคดีเด็กและเยาวชนที่สำคัญได้แก่ เสพและจำหน่ายยาเสพติด ปล้น/ขโมย/วิ่งราวทรัพย์ ขับรถชิง/ประมาท ทำร้ายร่างกาย/ฆ่าหรือพยายามฆ่า ข่มขืน/อนาจาร โดยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกระทำผิดสูงสุด นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังมีแนวโน้มกระทำผิดมากขึ้นทุกปี ซึ่งเด็กและเยาวชนจากพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมือง และอำเภอสะเดามีการกระทำผิดมากที่สุด

2. เด็กถูกรักษา จากข้อมูลสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดสงขลา พบว่าเด็กที่ได้รับความช่วยเหลือมากเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ เด็กกำพร้า รองลงมาคือ เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ และเด็กถูกทอดทิ้ง ตามลำดับ โดยแต่ละปีจำนวนเด็กทั้ง 3 ประเภท รวมกันคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 89-93 ของเด็กที่ได้รับความช่วยเหลือทั้งหมด

3. เด็กถูกรักษาแบบซ่อนเร้น ซึ่งเปรียบเสมือนคลื่นใต้น้ำที่ผู้ปกครองและคนในสังคมส่วนใหญ่มองข้ามและไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติไว้ ซึ่งในจังหวัดสงขลาคาดว่าจะมีจำนวนไม่น้อยและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

4. เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติสถานของสังคมแต่ยังไม่กระทำผิดกฎหมาย เช่น รักร่วมเพศ ชู้สาวในโรงเรียน แต่งกายยั่วชวน พฤติกรรมกึ่ง เกเร นิยมความรุนแรง ขาดสัมมาคารวะ ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ไม่มีการเก็บรวบรวมตัวเลขไว้เช่นกัน ซึ่งในจังหวัดสงขลาคาดว่าจะมีจำนวนไม่น้อยและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้นจากสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีความจะเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เยาวชนในพื้นที่ ซึ่งจะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคตมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีเนื้อหาโดยตรงในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้เกิดแก่นักเรียน ครูสังคมศึกษาจึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้นมิได้มีขึ้นเฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น การให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในฐานะครูสังคมศึกษาจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน เพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน
2. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 (ช่วงชั้นที่ 3 - 4)
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็น คือ
 - ประเด็นที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ในด้าน
 - 1) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร
 - 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน
 - 2.2) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2.3) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

- 3) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ประเด็นที่ 2 การศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ในด้าน

1) นักเรียน

- 1.1) ทักษะการเรียนรู้
- 1.2) การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

2) ครู

- 2.1) ความรู้ในการจัดเนื้อหา
- 2.2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.2.1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน
 - 2.2.2) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 2.2.3) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
- 2.3) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 2.4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในปัจจุบันเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งศึกษาในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ คือ ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งออกเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง อุปสรรคและข้อขัดข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา โดยศึกษาปัญหาในด้านนักเรียนและด้านครู ปัญหาใน

ด้านของนักเรียนได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ทักษะการเรียนรู้ ประเด็นที่ 2 การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาในด้านของครูได้แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความรู้ในการจัดเนื้อหา ประเด็นที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งออกเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ประเด็นที่ 3 การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ประเด็นที่ 4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ควรเสริมสร้างและพัฒนาให้กับนักเรียนมี 5 ด้าน (จากการวิเคราะห์และสรุปแนวคิดของ วลัย พานิช(2542), นุชสุดา เสริมสมรรถ(2544), มัณฑนา สังฆะกฤษณ์และวราพรธม น้อยสุวรรณ(2535) ดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน หมายถึง การเป็นผู้หาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้จักเลือกรับวิทยาการจากภายนอก

2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ หมายถึง การเป็นผู้มีวิจรรณญาณในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ รู้สิ่งที่คุณควรกระทำบนพื้นฐานของความเป็นจริง รู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความตั้งใจจริงและจริงจัง มีสมาธิ มีความเมตตากรุณาและเสียสละ มีความอดทนอดกลั้นและเข้มแข็ง มีความสุจริตและความกตัญญู มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักความพอดี ภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม

3. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้รู้คุณค่าและธำรงรักษาศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือเกื้อกูลประโชชน์แก่กันโดยไม่เห็นแก่ตัว ดำรงรักษาเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ มีความสามัคคีและมีวินัย รู้จักป้องกันและห่างไกลยาเสพติด

4. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้ที่สนใจและมีส่วนร่วมในการเมือง รู้และเข้าใจในสิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตย มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆของบ้านเมือง มีความถูกต้องและยุติธรรม ตระหนักถึงปัญหาต่างๆในทางการเมืองการปกครองและร่วมหาแนวทางแก้ไข

5. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศ รู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ รู้และเข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไขปัญหา นิยมใช้ผลผลิตของไทย ใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ครูสังคมศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 (ช่วงชั้นที่ 3 - 4)

ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน หมายถึง ครูสังคมศึกษา 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูระหว่าง 1 - 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป

นักเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 (ช่วงชั้นที่ 3 - 4)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ
ความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากตำรา
เอกสาร วารสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของความเป็นพลเมืองดี
2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
3. เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม (ช่วงชั้นที่ 3-4) ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544
4. บทบาทของสังคมศึกษากับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
5. กิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
 - 5.1 กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 5.2 สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้
 - 5.3 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

สถาบันวิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของความเป็นพลเมืองดี

สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ (2520: 20) ได้กล่าวถึงความหมายของพลเมืองดีไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่น การแสวงหาความรู้ ปฏิบัติตามนโยบายของชาติ ไม่ละเมิดกฎหมาย มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงประเทศในการเสียดูแลอากร เข้าร่วมในกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่างๆ เท่าที่เวลาจะอำนวยให้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2521: 16) ได้ให้ความหมายของพลเมืองดีว่า พลเมืองดีคือ ผู้ที่สามารถนำตนเองได้ มีเหตุผลและวิจารณญาณ รู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเองและบ้านเมือง ต้องตื่นตัวต่อปัญหาสังคมและร่วมมือในการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ลุล่วงไป พลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ไม่วางเฉยในเหตุการณ์ต่างๆ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522: 28) ได้ให้ความหมายของความเป็นพลเมืองดีไว้ว่า พลเมืองดีคือ การเป็นผู้มีจริยธรรมสูงนั่นคือ การมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความรู้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นมิตรกับคนทั่วไป ร่วมมือกันทำงานตามปกติ รวมทั้งมีทัศนคติและนิสัยอันพึงปรารถนาของสังคม

ปรีชา ตงมณี (2531: 41-42) ได้กล่าวว่าพลเมืองดีคือ บุคคลในสังคมยอมรับว่ามีคุณลักษณะเป็นที่พึงปรารถนาที่คนกล่าวถึงในทางที่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง ปฏิบัติตามคุณธรรม กล่าวทำความดีโดยไม่หวังผล เป็นผู้ได้รับการอบรมหรือพัฒนาดีทั้งกาย วาจา ใจ และปัญญา คือ การพัฒนากายเป็นการมีพละทานมัธยาร่างกายให้เข้มแข็ง รู้จักพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวาจาเป็นการตั้งตนอยู่ในศีล มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว การพัฒนาจิตใจเป็นการอบรมจิตใจประกอบด้วยคุณธรรม สุภาพจิตใจดี และการพัฒนาปัญญาเป็นการรู้จักไตร่ตรองวินิจฉัยตรงตามความเป็นจริง นอกจากนี้ยังกล่าวได้ด้วยว่า พลเมืองดีจะต้องมีหน้าที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่พลเมืองดีต่อตนเอง คือ ต้องมีคุณธรรมประจำตัว
2. หน้าที่พลเมืองดีต่อครอบครัว คือ การนำเอาหน้าที่พลเมืองดีต่อตนเองมาใช้ในการพัฒนาครอบครัวให้สมาชิกในครอบครัวได้รับความสุข
3. หน้าที่พลเมืองดีต่อชุมชน คือ ช่วยทำให้ชุมชนหรือสังคมสงบสุขและปลอดภัย

4. หน้าที่พลเมืองดีต่อชาติ คือ ต้องรักและหวงแหนชาติ และปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองตามที่กฎหมายกำหนด

ทั้งนี้ต้องการให้ทุกคนในชาติต้องรู้จักสิทธิหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบของแต่ละคนอย่างจริงจังด้วยจิตสำนึกอย่างถูกต้องเหมาะสม ประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษ เช่น ความขยัน อดทน การประหยัด รวมไปถึงการรักความก้าวหน้าของตนเองเป็นสำคัญ โดยรู้จักสร้างสำนึกสร้างตนเองพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความรู้สึกการเป็นบุคคลที่มีเลือดนักรู้ สำนึกศักดิ์ศรีความเป็นคนอย่างจริงจัง โดยปฏิบัติตนลดความเห็นแก่ตัวให้น้อยลง จึงจะถือว่าเป็นพลเมืองดี

ยุทธนา วรณปิติกุล และสุนิศา เรืองจิต (2542: 43-44) ได้สรุปว่าพลเมืองดี คือ ผู้ที่รักชาติบ้านเมือง และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยความหมายของคำว่ารักชาตินั้นในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง มีวิธีแสดงความรักชาติจริงจังมีอยู่พอสรุปเป็นหัวข้อได้โดยสังเขปดังนี้

1. เอื้อเฟื้อแก่คนสัญชาติเดียวกัน
2. ต้องไม่ประทุษร้ายต่อคนสัญชาติเดียวกัน
3. ต้องประพฤติตนเป็นพลเมืองดี มีความเคารพต่อพระราชกำหนดกฎหมาย ไม่ประพฤติสิ่งใดที่จะทำลายสาธารณสุขเลย การประพฤติเป็นพลเมืองดี จึงจัดว่าเป็นวิธีแสดงความรักชาติอย่างหนึ่งโดยแท้

4. ความเต็มใจเสียสละให้แก่ชาติ มุ่งความร่วมมือทั้งการเสียภาษีอากร ทั้งการออกทุนทรัพย์บำรุงสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง และสาธารณชน อีกทั้งการยอมสละเวลาและความสุขของตนเพื่อทำการให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองด้วย...กิจการที่กล่าวมานี้เรียกรวมว่า “กรณียะ” คือ กิจการที่เป็นหน้าที่ควรกระทำ และเป็นสมบัติอย่างหนึ่งของพลเมืองดี

5. ต้องรู้จักรักและสงวนชาติ คือ ต้องไม่ยอมให้ใครทำลาย ไม่ยอมให้ใครแย่งถิ่นที่ตั้งของชาติ ไครมารานมารุกแดนของเรา เราต้องต่อสู้ด้านทานจนสุดกำลัง ถึงแม้จะต้องเสียเลือดเนื้อ หรือชีวิตก็ต้องยอมเสีย เพื่อสงวนชาติไว้ให้เป็นมรดกแก่บุตรหลานของเราสืบไปจนได้

อนึ่งเมื่อสงวนชาติแล้ว ก็จำเป็นต้องสงวนสิ่งซึ่งเป็นหลักแห่งชาติ คือ พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นประมุขนำชาติในการทั้งปวง พระศาสนาอันเป็นบรรทัดฐานที่ตั้งแห่งภูมิธรรมของชาติ และอิสรภาพแห่งชาติ

พระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ, 2543: 22) ได้ให้ทัศนะโดยสรุปเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีว่า “พลเมืองดี ก็คือ คนดี ซึ่งหมายถึง คนที่มีวิชา มีความรู้ดีด้วย มีความประพฤติดี หรือคนดี ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ควบคู่กับมีคุณธรรม จะกล่าวได้ว่า คนดีต้องมีคุณลักษณะ 2 ประการ คือ

มีคุณวุฒิ หมายถึง ความเจริญด้วยความดี โดยมีวิชาความรู้ปรากฏอย่างเด่นชัด จนเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายว่าดีเด่นในด้านวิชาความรู้ และมีคุณภาพ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความดีในตน ให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์อย่างเด่นชัด แจ่มแจ้ง จนเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายอีกว่ามีความสามารถเหมาะสมทุกประการ คู่ควรกับการงาน ฐานะ ทั้งมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด และพลเมืองที่จะเป็นคนดีจะต้องมีคุณธรรมบางประการคือ คนดี ต้องมีความรู้ดี มีมารยาทงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีน้ำใจ พุทธิ เป็นผู้ขยัน ประหยัด รู้จักรักษาเกียรติยศตนเองและผู้อื่น รวมถึงสถานที่อันตนทำงาน มีจิตรักสงบ รู้จักปกครองตนเอง และสามารถสร้างตนเองให้เป็นหลักฐานโดยชอบ ถ้าบุคคลใดมีสิ่งเหล่านี้จะสามารถช่วยในการพัฒนาตนให้เป็นคนดี”

Good (1959: 44) ได้ให้ความหมายของพลเมืองดีว่า ความเป็นสมาชิกตามลักษณะรูปแบบแห่งการปกครองอันเกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนดำรงอยู่

Remy (1980: 64) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีขึ้นพื้นฐานว่า สมรรถภาพความเป็นพลเมืองดี หมายถึง คุณภาพของความร่วมมือของบุคคลหนึ่งๆ กับบุคคลอื่นๆ ในกระบวนการเกี่ยวกับการปกครองกลุ่ม เช่น การตัดสินใจต่างๆ การคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือการติดต่อสื่อสารกับหัวหน้ากลุ่ม นั่นคือความสามารถเฉพาะที่แต่ละบุคคลพึงมีเพื่อที่จะประพฤติตามแนวทางที่จะก่อให้เกิดผลที่ตนต้องการตามบทบาทในฐานะพลเมืองและความเป็นพลเมืองดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองในคนกลุ่มต่างๆ ฉะนั้นเราสามารถที่จะเตรียมเยาวชนให้เป็นพลเมืองได้โดยชี้ในเยาวชนรู้จักสิทธิความรับผิดชอบและงานของความเป็นพลเมืองดีไว้

ดังนั้นสรุปความเป็นพลเมืองดีหมายถึง การที่บุคคลเป็นผู้ที่ทัศนคติ ค่านิยมและความประพฤติที่เหมาะสมตามสภาพของสังคมและทำประโยชน์ให้แก่สังคม อันได้แก่ การรู้จักสิทธิหน้าที่ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเคารพสิทธิและปฏิบัติตนตามกฎหมายของบ้านเมือง ร่วมมือแก้ปัญหาและสร้างประโยชน์ต่อชาติ เป็นผู้ชำระไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรม และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์หรือหัวหน้าผู้ปกครองประเทศ แสดงบทบาทของหน้าที่ที่สังคมยอมรับ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการพัฒนาประเทศและพัฒนาตนให้เป็นผู้มีความรู้ดี มีความประพฤติที่ดี และมีจิตใจที่ดี มีเหตุผลมีความรับผิดชอบ รักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสำนึกในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม

2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ความเป็นพลเมืองดีเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ทุกสังคมต้องการ เพราะการที่สังคมมีพลเมืองที่เป็นคนดี ปฏิบัติหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้ย่อมจะทำให้สังคมมีความสุข ได้มีการกล่าวถึงคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองดีไว้ในหลายลักษณะด้วยกัน ดังนี้

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2519: 238) กล่าวถึงลักษณะของความเป็นพลเมืองดีไว้ ดังนี้

1. มีความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักสิทธิและหน้าที่ที่ปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมือง
2. เป็นผู้มีคุณธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และสามารถที่จะถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน
3. เป็นผู้จัดระบบชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะแก่บรยายได้ รู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้
4. เป็นผู้มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
5. เป็นผู้ที่รักความสงบ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีวิจารณ์ญาติที่พิจารณาตัดสินว่าสิ่งใดชั่วและมีเหตุผล
6. เป็นผู้ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้อยู่เป็นนิตย์ เพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ไกรยุทธ ชีรตยาคีนันท์ (2531: 30-41) ได้ศึกษาแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช แล้วได้สรุปประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีไว้ ดังนี้

1. ฉันทะและวิริยะ
2. ความอดกลั้นและความเข้มแข็ง
3. ความตั้งใจจริงและจริงจัง
4. ความถูกต้องยุติธรรม
5. ความเมตตาและความเสียสละ
6. ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน
7. ความสุจริตและความกตัญญู
8. วินัย

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต, 2531: 24) ได้กล่าวถึง การครองตนเป็นพลเมืองดี เพื่อนำชีวิต และครอบครัวของตนไปสู่ความเจริญสงบสุข และเป็นพลเมืองดีที่สร้างสรรค์สังคม โดยประพฤติดังนี้

1. ไม่คบชู้สัวหามั่วหมกมุ่นในทางเพศ
2. ไม่พรวาเวลาถกถ้อยที่เลื่อนลอยไร้สาระ
3. ประพฤติมีวินัย ตั้งอยู่ในศีล 5
4. ประพฤติกิจหน้าที่สม่ำเสมอโดยสมบูรณ์
5. ไม่ประมาทกระตือรือร้นตลอดเวลา
6. มีวิจารณ์ญาณ ทำการโดยใช้ปัญญา
7. สุภาพ ไม่กระตือรือร้น ยินดีรับฟังผู้อื่น
8. เสี่ยมงาม รักษาความปราณีต สะอาดเรียบร้อย
9. พุดจน่าฟัง ทั้งในกายก็อ่อนโยน ไม่หยาบคาย
10. มีน้ำใจเอื้อสงเคราะห์ต่อมิตรสหาย
11. เผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือคนทั่วไป
12. รู้จักการจัดการงานให้เรียบร้อยและได้ผลดี
13. บำรุงพระสงฆ์ทรงความรู้ ผู้ทรงศีล พระธรรม
14. ไคร้ธรรม รักษาความสุจริต
15. อ่านมาก ฟังมาก รู้วิชาของตนเชี่ยวชาญ
16. ชอบสอบถามคั่นคว้า ใฝ่หาความรู้ยิ่งขึ้นไป

ประเวศ วะสี (2535: 21-30) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของคนไทยสมัยใหม่ในการบรรยายนำ เรื่องการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ในการสัมมนาเรื่องการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการศึกษาอาชีพและ อุดมศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่า คนไทยสมัยใหม่จะต้องมีคุณสมบัติ 10 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลเรียนเร็ว ชอบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. มีความรู้ทั้งทางวัฒนธรรม ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการจัดการ
3. ประกอบอาชีพได้
4. สามารถดูแลสุขภาพและความปลอดภัย
5. มีความรักธรรมชาติ รักเพื่อนมนุษย์และรักศิลปะ
6. มีโลกทรรศน์กว้างและจิตใจสาธารณะ
7. มีพฤติกรรมองค์กรและความสามารถในการสร้างความเป็นชุมชน
8. มีความอดทน สมาธิ และความประณีตในการทำงาน
9. การเข้าถึงความหลากหลายและความเป็นนานาชาติ

10. มีการพัฒนาของจิตวิญญาณ

มันทนา สังฆะกฤษณ์และวราพรธม น้อยสุวรรณ (2535: 113) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตอันจะเกิดจากการหล่อหลอมของการศึกษา ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ

1. คุณลักษณะด้านปัญญา ได้แก่ เป็นผู้รู้จักเหตุผล มีวิจารณญาณในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดีคุณและโทษ รู้จักแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาด และสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย
2. คุณลักษณะด้านจิตใจ ได้แก่ การมีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติอยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม รู้จักความพอดี มีสมาธิและมีความอดทน
3. คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. คุณลักษณะด้านร่างกาย ได้แก่ รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ทั้งมีความสามารถและทักษะในการประกอบกิจการงานและอาชีพที่สอดคล้องกับสมรรถภาพและศักยภาพของบุคคล

วิรัตน์ บัวขาว (2541: 9-10) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของทรัพยากรมนุษย์ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ว่าจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. มีความรอบรู้ ความรู้เป็นส่วนเกี่ยวข้องไม่เพียงพอแก่การดำรงตนให้มีความสุขต่อไป นอกจากความรอบรู้แล้ว ต้องศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต และเป็นรุ่นใหม่ที่มีความเก่ง กล้า คือ กล้าคิด กล้าทำ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม
2. มีทักษะหลากหลาย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเป็นความรู้ที่สามารถปฏิบัติจริงได้
3. มีคุณธรรมสูง ธรรมะเป็นกาวของสังคมที่จะนำพาสังคมสู่ความสันติสุขได้ สังคมใดเห็นห่างธรรมะย่อมนำไปสู่ความหายนะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
4. มีความรับผิดชอบสูง นั่นคือรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ และต่อโลก เพราะทุกท่านต่างเป็นสมาชิกในหมู่บ้านโลกเดียวกัน
5. ไม่เป็นภาระต่อสังคม บุคคลใดกระทำตนเป็นภาระต่อสังคม คือเป็นบุคคลที่ไร้คุณภาพ โลกยุคใหม่ต้องการให้ทุกคนพึ่งตนเองได้ นั่นคือ รู้จักประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

6. เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการจัดการ โลกยุคใหม่เป็นโลกของการแข่งขันหากไม่มีความสามารถด้านนี้ จะไปแข่งขันกับใครไม่ได้

7. เป็นบุคคลที่มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง จะเห็นได้ว่าประชากรทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญต่อสุขภาพของคนในชาติ เช่น ประเทศญี่ปุ่น เด็กได้ดื่มนมตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา ประเทศไทยเริ่มส่งเสริมพลเมืองด้านนี้ใน 2-3 ปีนี้เอง

8. เป็นบุคคลที่มีทักษะ สามารถใช้ภาษากลางของโลกและเครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะเนื่องจากการติดต่อสื่อสารทั่วโลกได้ก็ต้องใช้ภาษากลางสื่อกันในชีวิตประจำวัน และสามารถใช้เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

ยุทธนา วรณปิติกุล และสุนิตา เรืองจิต (2542: 210) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติพื้นฐานของความเป็นพลเมืองดี ดังนี้

1. ความกล้าหาญทางจริยธรรม
2. เห็นแก่ส่วนรวม
3. ยอมรับความแตกต่าง
4. เคารพศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น
5. มีจิตใจที่วิพากษ์วิจารณ์
6. การมีความสามารถคิดและตัดสินใจ
7. มีส่วนร่วมในนโยบายทางสาธารณะอย่างมีจิตสำนึก

วลัย พานิช (2542: 226-235) ได้วิเคราะห์ว่า บุคคลที่จะเป็นพลเมืองดีนั้น ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความเป็นพลเมืองดีโดยมีคุณลักษณะในด้านต่างๆต่อไปนี้

1. มีความเป็นพลเมืองดีด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐาน ประกอบด้วย
 - รู้และเข้าใจ และรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม
 - รู้เข้าใจสนใจกิจกรรมต่างๆ ของสังคมและโลก
 - รู้และมีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และธรรมะ แก้ปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี
 - ใฝ่หาความรู้และมีทักษะ
 - มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญ วิชาเฉพาะด้าน วิทยาการและเทคโนโลยี
 - ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม
 - มีระเบียบ

- ซื่อสัตย์
- ยุติธรรม
- ประหยัด
- พึ่งตนเองได้
- ไม่เบียดเบียน
- เลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก
- มีความคิดริเริ่ม
- อุดหนุน
- มีความกล้าทางจริยธรรม
- แก้ปัญหาและประเมินผลได้
- มีมนุษยสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกในครอบครัว ชุมชน ทั้งสังคมภายในประเทศและในโลก

2. มีความเป็นพลเมืองดีด้านการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประกอบด้วย

- รู้และเข้าใจ รับผิดชอบในสิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตย
- รู้ เข้าใจกฎหมายต่างๆ ของบ้านเมือง
- รักษาความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- รู้ เข้าใจปัญหาต่างๆ และหาแนวทางแก้ไขในทางการเมืองการปกครอง
- ตระหนักในคุณค่าการใช้สิทธิเสรีภาพบนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา

3. มีความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- มีความสำนึกในความเป็นคนไทย
- รักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม
- ำรงรักษาไว้ซึ่งสัญลักษณ์ และวัฒนธรรมไทย
- ภูมิใจในผลงานอันดีเด่นของไทย
- รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ทำประโยชน์ให้สังคมตามบทบาทหน้าที่
- เห็นคุณค่าในวิทยาการศิลปวัฒนธรรม
- เคารพสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4. มีความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

- รู้เข้าใจ ในพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ

- เห็นคุณค่าของการรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
- นิยมใช้ผลผลิตของไทย
- รู้และเข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไขปัญหา

กรมวิชาการ (2543: 54-58) ได้มีการประชุมระดมสมองผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดกรอบหรือคุณลักษณะของเด็กไทยที่จะเป็นเป้าหมายในการพัฒนา ได้ข้อสรุปดังนี้

การเป็นคนดี หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของควมมีวินัยและค่านิยมประชาธิปไตย

1. ความมีวินัย คือ คุณลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตามระเบียบ กฎ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวม

พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความมีวินัย

- สนใจใฝ่รู้
- ควบคุมตนเอง
- รับผิดชอบ
- มีเหตุผล
- ซื่อสัตย์
- ขยัน
- ตรงต่อเวลา
- เชื่อมั่นในตนเอง
- อดทน
- เป็นผู้นำ
- ความร่วมมือ
- การรับฟัง / เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง
- การยอมรับการกระทำของตน
- การรู้จักเสียสละและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- การช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม
- การทำตามข้อตกลง
- ความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น
- การมีวินัยในการเรียนรู้

2. ค่านิยมประชาธิปไตย คือ คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลและคุณค่าของผู้อื่น เคารพสิทธิและป้องกันสิทธิของตนเองและผู้อื่น ด้วยน้ำใจที่เคารพต่อคุณค่าของเสียส่วนใหญ่ ด้วยความเข้าใจระหว่างกันและกันด้วยความสันติ

พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความมีประชาธิปไตย

- เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น
- การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- การเคารพสิทธิ ป้องกันสิทธิของตนเอง
- การเคารพสิทธิผู้อื่น
- ความมีเหตุผล
- การเคารพกติกาของสังคม
- ทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็น
- มีความเสียสละ
- มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจผู้อื่น
- ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550: online) ได้กำหนด 8 คุณธรรมพื้นฐานเพื่อพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข โดย 8 คุณธรรมพื้นฐาน ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ ดังนี้

1. ขยัน ความหมายคือ ความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมออดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนเกิดผลงานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร
- สู้งาน
- มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค
- รักงานที่ทำ
- ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2. ประหยัด ความหมายคือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย
- รู้จักฐานะการเงินของตน
- คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ
- เก็บออม
- ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า
- รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

3. ซื่อสัตย์ ความหมายคือ พฤติกรรมตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- มีความประพฤติตรงต่อหน้าที่ต่อวิชาชีพ
- ตรงต่อเวลา
- ไม่ใช่เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม
- รับรู้หน้าที่ของตนเอง
- ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่และถูกต้อง

4. มีวินัย ความหมายคือ ความยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา
- ยินดีปฏิบัติตามขอบเขต กฎ ระเบียบ อย่างเต็มใจและตั้งใจ
- แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของสถานศึกษา
- เข้าแถวรับบริการตามลำดับ

5. สุภาพ ความหมายคือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- อ่อนน้อม ถ่อมตน ตามสถานภาพและกาลเทศะ
- ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจ ข่มขู่ผู้อื่น โดยทั้งวาจาและท่าทาง
- มีความมั่นใจในตนเอง
- มีมารยาทวางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6. สะอาด ความหมายคือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ
- ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว
- มีความแจ่มใสอยู่เสมอ

7. สามัคคี ความหมายคือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาर्डเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- รับรู้บทบาทของตนเองทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี
- มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้
- เป็นผู้มีเหตุผล
- ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ
- ปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8. มีน้ำใจ ความหมายคือ ความจริงใจไม่เห็นเพียงแก่ตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ในความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

- เป็นผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม
- รู้จักแบ่งปัน
- เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น
- เข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน
- อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา
- ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

นอกจากนี้ ในต่างประเทศก็ได้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีไว้ด้วยเช่นกัน

Keith, Blake, and Tiedt (1968: 188-195) กล่าวถึง ผู้ที่มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 12 ประการ ดังข้อสรุปต่อไปนี้

1. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อในสิ่งที่จะต้องเกี่ยวกับความเสมอภาคและเสรีภาพ
2. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักเปิดรับความรู้ความคิดใหม่ๆ และรู้จักปิดไม่รับในสิ่งไม่ดี
3. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่สร้างค่านิยมที่ดี สร้างความเปลี่ยนแปลงโลกไปในทางที่ดี
4. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับรู้ข้อมูลที่มีผลต่อสาธารณชน
5. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่พัฒนาทักษะใฝ่หาความรู้ สนใจในเรื่องการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม
6. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในชาติตน ช่วยเหลือในฐานะพลเมืองโลก
7. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่น ความศรัทธาต่อชาติ
8. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจบ้านเมือง
9. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีประสบการณ์ และการพัฒนา
10. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีเมตตา ความรู้สึก และความต้องการของเพื่อนมนุษย์
11. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจการอยู่ และการทำงานร่วมกันในสังคม
12. พลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตย

Ellis (1995: 303) กล่าวว่า การเตรียมนักเรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความตระหนักและเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อเรื่องต่างๆ เป็นสำคัญ และได้ระบุเป็นเป้าหมายการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีที่สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะบางประการของความเป็นพลเมืองดี ดังนี้

1. ความตระหนักต่อสถานภาพและการมีศักดิ์ศรีของผู้อื่น
2. สนใจปฏิบัติตามกฎหมายและรับรู้โดยชอบธรรมของผู้อื่น
3. มีความรู้ของหลักการทำงานและระบบโครงสร้างฝ่ายบริหารบ้านเมือง
4. มีส่วนร่วมส่งเสริมประชาธิปไตยของประชาชน
5. มีความเข้าใจถึงปัญหาสำคัญๆ ของโลกที่เกี่ยวกับประชาชน ทั้งในระดับนานาชาติและท้องถิ่น
6. มีการตัดสินใจในทิศทางที่มีเหตุผล

Davies, Gregory and Riley (1999: 44-48) ได้สรุปจากการศึกษาวิจัยเรื่อง Good Citizenship and Educational Provision ที่มีการสอบถามครูในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สามารถสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้ดังนี้

1. คุณลักษณะทางสังคม
 - ตระหนักและเห็นใจในสวัสดิภาพของผู้อื่น
 - มีพฤติกรรมที่มีคุณธรรม
 - มีความอดทนในความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคม
2. คุณลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทในการอนุรักษ์ / เชื้อถือนอกกฎเกณฑ์
 - ยอมรับในสิทธิอำนาจในทางกฎหมาย
 - ยอมรับในความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย
 - มีความรักชาติ
3. คุณลักษณะด้านความรู้
 - มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง
 - มีความรู้เกี่ยวกับสังคมนานาชาติ
 - มีความรู้ความสามารถในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น

จากการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่มีผู้รู้ทั้ง ไทยและต่างประเทศได้ให้ทัศนะไว้ในข้างต้น สามารถสรุปคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ควรพัฒนาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะครอบคลุมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้ง 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน หมายถึง การเป็นผู้หาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้จักเลือกรับวิทยาการจากภายนอก
2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ หมายถึง การเป็นผู้มีวิจรรณญาณในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ รู้สิ่งที่เหมาะสมกับพื้นฐานของความเป็นจริง รู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความตั้งใจจริงและจริงจัง มีสมาธิ มีความเมตตากรุณาและเสียสละ มีความอดทนอดกลั้นและเข้มแข็ง มีความสุจริตและความกตัญญู มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักความพอดี ภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม
3. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้รู้คุณค่าและธำรงรักษาศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กัน โดยไม่เห็นแก่ตัว ดำรงรักษาเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ มีความสามัคคีและมีวินัย รู้จักป้องกันและห่างไกลยาเสพติด

4. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้ที่สนใจและมีส่วนร่วมในการเมือง รู้และเข้าใจในสิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตย มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆของบ้านเมือง มีความถูกต้องและยุติธรรม ตระหนักถึงปัญหาต่างๆในทางการเมืองการปกครองและร่วมหาแนวทางแก้ไข

5. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศ รู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ รู้และเข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไขปัญหา นิยมใช้ผลผลิตของไทย ใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3. เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา (กรมวิชาการ, 2545: 3) ซึ่งสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน เมื่อบมองในภาพรวมๆแล้วจะพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่างๆที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยให้นำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทาง

ศาสนาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 1-2) เมื่อได้วิเคราะห์เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ได้สรุปจากการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่มีผู้รู้ทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้ทัศนะไว้ในข้างต้น ซึ่งจะครอบคลุมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้ง 5 ด้าน คือ 1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน 2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ 3. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม 4. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย 5. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ จากการวิเคราะห์เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สามารถสรุปได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3)	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6)
สาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐาน ส1.1: เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำ หลักธรรมของศาสนา มาเป็น หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน	1. หลักธรรมทางศาสนาเพื่อ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข 2. พุทธศาสนสุภาษิต 3. การฝึกบริหารจิตเจริญ ปัญญาและการใช้ ใน ชีวิตประจำวัน	1. การนำหลักธรรมของศาสนา ที่ตนนับถือมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันได้อย่างสันติสุข 2. กระบวนการฝึกบริหารจิต เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและ แนะนำผู้อื่น
มาตรฐาน ส1.2: ยึดมั่นใน ศีลธรรม การกระทำความดี มี ค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาใน พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	1. การทำดีตามหลักจริยธรรม โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศมา สนับสนุนเพื่อการอยู่ร่วมกัน	1. แนวทางปฏิบัติตามศีลธรรม จริยธรรม 2. การบริหารจิตเจริญปัญญา ในชีวิตประจำวัน
มาตรฐาน ส1.3: ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมและ ศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1.หลักศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม 2. หน้าที่ชาวพุทธ 3. ทักษะในการบริหารจิตและ เจริญปัญญา เพื่อพัฒนาการ เรียนรู้และแก้ปัญหาใน ชีวิตประจำวัน 4.พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ พอเพียง	1. การประยุกต์ใช้หลักธรรม ในการพัฒนาตน สังคม ทั้งใน สังคมไทยและสังคมโลก 2. การร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนาและ สนับสนุนเผยแพร่ปฏิบัติตาม หลักธรรมศาสนา 3. การบริหารจิตและเจริญ ปัญญาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อุณหภูมิชีวิตและสังคม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3)	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6)
<p>สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</p> <p><u>มาตรฐาน ส.2.1:</u> ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคมและประเทศโดยยึดหลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ 3. สิทธิมนุษยชน 4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ 5. สถาบันทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม 6. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชาติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก 2. การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก 3. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและโลก 4. ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ 5. การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทยและสังคมโลก 6. การปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก 7. สังคมมนุษย์และโครงสร้างทางสังคม 8. ระบบสถาบันทางสังคม 9. ภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทยและ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3)	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6)
		<ul style="list-style-type: none"> - การเลือกรับวัฒนธรรมที่ เหมาะสมอย่างมีวิจารณญาณ - การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและ อนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ
<p><u>มาตรฐาน ส 2.2:</u> เข้าใจระบบ การเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบัน ชีคมั่นศรัทธา และ ซื่อตรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระบบการเมืองการปกครอง แบบต่างๆที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน 2. โครงสร้างการเมืองการปกครอง ของไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข 3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยฉบับปัจจุบัน 4. การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญและผลของ การนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ของประชาชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเมืองการปกครองของสังคมไทย และสังคมโลกในปัจจุบัน 2. การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข 3. กฎหมายรัฐธรรมนูญโดย เน้นมาตราที่เกี่ยวข้องกับการ เลือกตั้ง สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ที่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมประเทศและสังคมโลก 4. การปฏิบัติตนให้สอดคล้อง กับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่น ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
<p>สาระที่ 3: เศรษฐศาสตร์ <u>มาตรฐาน ส 3.1:</u> เข้าใจและ สามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรในการผลิตและการ บริโภค การใช้ทรัพยากรที่มี อยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจ อย่างพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีคุณภาพ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระบบและวิธีการของ เศรษฐกิจพอเพียงและการ ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน อย่างมีคุณภาพ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การนำระบบและวิธีการของ เศรษฐกิจพอเพียงนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3)	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6)
<p><u>มาตรฐาน ศ 3.2:</u> เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก</p>	<p>1. นโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐอันจะได้มาซึ่งรายได้และรายจ่ายที่มีผลต่อบุคคลท้องถิ่น กลุ่มบุคคลและประเทศชาติ</p>	<p>1. ปัจจัยต่างๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพาการแข่งขัน การขัดแย้งและการประสานประโยชน์อย่างมีคุณธรรมและรู้เท่าทัน</p> <p>2. การเสียภาษีของประชาชนเพื่อประโยชน์ร่วมกัน</p>
<p>สาระที่ 4: ประวัติศาสตร์ <u>มาตรฐาน ศ 4.3:</u> เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย</p>	<p>1. ความสำคัญของการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับชีวิตปัจจุบันและการอนุรักษ์ส่งเสริม</p>	<p>1. ตัวอย่างผลงานที่จัดว่าเป็นภูมิปัญญาไทยที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในด้าน การประกอบอาชีพ การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง</p> <p>2. แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการดำรงชีวิต</p> <p>3. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยไว้เป็นมรดกของชาติ</p>
<p>สาระที่ 5: ภูมิศาสตร์ <u>มาตรฐาน ศ 5.2:</u> เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม และมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	<p>1. สิทธิหน้าที่กฎระเบียบสถานการณ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องการจัดการกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>2. แนวทางการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น</p> <p>3. ความสำคัญของการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p> <p>4. มาตรการและความพยายามแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม</p>	<p>1. กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม</p> <p>2. เฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในระดับประเทศและโลก</p> <p>3. การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p> <p>4. การติดตามเลือกรับข่าวสารจากแหล่งความรู้ต่างๆ สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในระดับประเทศและโลก</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3)	สาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6)
	5. การตัดสินใจเลือกปฏิบัติในการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม 6. บทบาทในการจัดการและแก้ปัญหาด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น 7. ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ	5. การมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม 6. การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม 7. การแสวงหาความร่วมมือในการดำเนินงาน 8. การปฏิบัติตนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

4. สังคมศึกษากับบทบาทการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

4.1 บทบาทของวิชาสังคมศึกษา

กรมวิชาการ (2542: 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญและขอบข่ายสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรกลุ่มสังคมศึกษาไว้ว่า “เป็นวิชาที่มีความสำคัญด้านพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุมีผลด้วยจิตกุศล คิดสร้างสรรค์ มั่นใจ คุณธรรม นำไปสู่ความรู้ การดำเนินชีวิตที่มีความสุข ศึกษาและนำความรู้ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตของผู้เรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้วิชาสังคมศึกษามีลักษณะของความรู้ ที่เป็นความคิดรวบยอดและหลักการ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยและสังคมโลก”

ลาวัญย์ วิทยาวุฒิกุล (2533: 19-20) ได้กล่าวถึงบทบาทของวิชาสังคมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนว่าเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด เจตคติ ค่านิยมและทักษะของพลเมืองดีของสังคม ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีที่รอบรู้ มีเหตุผล มีความเป็นมนุษย์ สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ทางสังคม (Social Education) ซึ่งเกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ ทั้งจากการเรียนรู้ใน

ห้องเรียนเป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบและการเรียนการสอนซึ่งเป็นภาคปฏิบัติจึงต้องอาศัยการเรียนรู้ทางสังคมโดยการประยุกต์ความรู้ เจตคติ ค่านิยม และทักษะที่ได้รับโอกาส และสถานการณ์ต่างๆ สังคมศึกษาจึงเป็นแกนกลางของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนในฐานะพลเมือง (Citizen Actor)

Jarolimek and Foster (1997: 67-68) ได้กล่าวถึงวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่บูรณาการการเรียนการสอนเนื้อหาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์โดยบูรณาการเนื้อหาต่างๆ ได้แก่ มานุษยวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ปรัชญา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ศาสนา และ สังคมวิทยา รวมทั้งเนื้อหาบางส่วนมาจากด้านมนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อประโยชน์สาธารณะในฐานะพลเมืองของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคม

สรุปบทบาทวิชาสังคมศึกษาคือ วิชาสังคมศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้กับผู้เรียนโดยตรง ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ปลูกฝังเจตคติที่ดี สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง เข้าใจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากยิ่งขึ้น มีความคิดที่มีเหตุผลอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ รวมถึงปลูกฝังเจตคติและค่านิยมที่ดีให้กับผู้เรียน ได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนตามกฎหมายเกณฑ์ต่างๆ ในฐานะเป็นพลเมืองของสังคมประเทศนั้น

4.2 บทบาทของครูสังคมศึกษา

จรรยา คุณมี (2520: 164-166) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูสังคมศึกษาในสังคมไทยไว้ว่า ครูสังคมศึกษาเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการปฏิบัติการทางการศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ วิทยาการ วัฒนธรรม และความรู้สึนึกคิดทางสังคมให้แก่เยาวชน และเป็นผู้นำของชุมชน ย่อมจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนให้เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน

1. มีบทบาทในการประพฤติดี อยู่ในศีลธรรมเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์
2. มีหน้าที่แก้ไขความเข้าใจผิดของเด็กที่เห็นผิดเป็นชอบ ซึ่งให้เห็นว่าการกระทำความดีช่วยให้เกิดความสุขใจ
3. มีบทบาทในการอบรมศีลธรรมและยกระดับของศีลธรรมให้สูงขึ้น เพราะจริยธรรมมีคุณค่าทางด้านสังคมไทยมาก ครูจึงต้องเน้นให้เด็กเห็นดีเห็นชอบเพื่อให้เด็กเห็นว่าศีลธรรมเป็น

ประโยชน์แก่บ้านเมืองและสังคมอย่างไร เพราะผู้มีจิตใจสูงย่อมจะช่วยให้เกิดความสันติสุขในสังคม

4. มีบทบาทช่วยให้คนไทยมีความสามัคคี อดทน ร่วมมือกันรักษาเอกราชของชาติไว้
5. มีบทบาทให้เด็กรักษาเอกลักษณ์ของคนไทยไว้ เช่น นับถือในความเป็นชาติเดียวกัน ยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์ เน้นในสิ่งที่ต้องรักษาร่วมกัน เพื่อความสำนึกที่เป็นคนไทยร่วมกัน
6. มีบทบาทเข้าใจสถานการณ์ของประเทศชาติ และของโลก ต้องกล้าที่จะกำจัดความไม่ชอบธรรม และสามารถจะแนะแนวทางและเป็นที่ปรึกษาที่ฉลาดให้แก่เด็กได้
7. มีบทบาทสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่ต้องดึงมาขึ้นในสังคมไทย
8. มีบทบาททางการเมือง มีความรู้ทางการเมืองต่างๆ และเข้าใจแจ่มแจ้งถึงการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ไทยยึดถือใช้ปกครอง เพื่อจะแนะแนวทางให้เด็กและชุมชนได้อย่างถูกต้อง
9. มีบทบาทชี้แนะให้เยาวชนหันต่อสถานการณ์ต่างๆ และใช้วิธีแก้ด้วยปัญญาอย่างฉลาดไม่ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งต่อความสงบสุขของประชาชนส่วนใหญ่
10. เข้าใจเป้าหมายของการศึกษาชาติว่าต้องการพลเมืองแบบใด ลักษณะใดและมีบทบาทในการสอนและแนะแนวเพื่อให้เยาวชนเป็นไปตามที่ประเทศชาติปรารถนา และเข้าใจแนวความคิดที่เคลื่อนไหวเกี่ยวกับการศึกษาของประเทศไทยและพยายามปฏิบัติให้ได้ผล เช่น นโยบายการให้การศึกษาแก่มวลชนที่ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้ได้มีโอกาสเท่าเทียมกันในสังคมไทย หรือต้องเข้าใจการศึกษาแบบมุ่งสอนให้เกิดประโยชน์เพื่อนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน รู้จักแก้ปัญหา ฯลฯ นโยบายการศึกษานี้ ครูสังคมศึกษา จำเป็นต้องติดตามศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อนำความรู้ไปสู่เด็กและชุมชนให้เจริญพัฒนายิ่งขึ้น

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2534: 18-19) กล่าวอธิบายว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นผู้มีบทบาทมากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย โดยการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย และหน้าที่พลเมืองให้แก่นักเรียน ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติตนเพื่อความเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้เพราะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในสังคม รวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีจะต้องพึงมีคุณภาพทั้งทางปัญญาและการใช้ปัญญาเพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาของตนและสังคม ทั้งนี้ทุกคนเป็นพลเมืองของสังคมประชาธิปไตยในประเทศ จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี และทำหน้าที่พลเมืองให้ดีที่สุด

วารี ธีระจิตร (2534: 181) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทครูสังคมศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อความเป็นพลเมืองดีให้กับเด็กไว้ว่า “ความสมบูรณ์ของการจัดกิจกรรมที่ดีที่สุดจะ

เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยครูที่มีความสามารถในด้านการสอน และมีความรู้ความสนใจในสาขาอาชีพของตน สนใจต่อสถานการณ์โลก เข้าใจในความเป็นจริงของสังคม ต้องเป็นผู้ที่รู้จริงในเรื่องที่สอน มีความมั่นใจ เรื่องที่สอนทำให้นักเรียนสนใจ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่ครูจัดไว้ เพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการเรียน โดยในการเรียนการสอนควรปลูกฝังคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยมที่ดีให้นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต”

เขาวภา ประคองศิลป์ (2542: 51) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูสังคมศึกษามีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนที่ทั้งได้พัฒนาทั้งความรู้และแนวคิด ให้ผู้เรียนรู้จักใช้ดุลยพินิจในการเลือกสรรข้อมูล และความรู้ที่เหมาะสม สามารถนำปัญหาและเหตุการณ์ในสังคมเข้ามาอภิปรายเชื่อมโยงกับความรู้อื่นได้ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสหล่อหลอมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี เช่น มีความรับผิดชอบ มีวินัย รับผิดชอบต่อผู้อื่น ใช้กระบวนการเชิงเหตุผล เป็นต้น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในลักษณะเช่นนี้ ถ้าครูผู้สอนกระทำอย่างจริงจังย่อมประสบผลสำเร็จในด้านหนึ่งของสถาบันการศึกษาในการอบรมกล่อมเกลาคือความเป็นพลเมืองดีแก่เยาวชนของชาติในอนาคต

กรมวิชาการ (2543: 157) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความมุ่งมั่น และเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เปิดใจที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและเป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดเวลาควบคู่กับนักเรียน จัดแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการ และความสนใจนักเรียนและให้นักเรียนมีอิสระในการคิดและปฏิบัติจริง ให้ความสำคัญกับการคิด การเรียนรู้และการค้นพบด้วยตนเอง โดยเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องของชุมชนและเรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนนอกสถานที่ ซึ่งบทบาทเหล่านี้จะช่วยทำให้ครูสังคมศึกษา สามารถที่จะช่วยหล่อหลอมและพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ นักเรียน ได้เป็นอย่างดี

สรุปบทบาทของครูสังคมศึกษาที่มีส่วนในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้กับเยาวชนมีดังนี้คือ ครูสังคมศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการให้ความรู้ต่างๆอันเป็นพื้นฐานในการเป็นพลเมืองดี และสามารถอบรมสั่งสอนปลูกฝังพฤติกรรม ค่านิยมและเจตคติที่ดีให้กับนักเรียน เป็นผู้ที่มีจิตใจที่ดีและเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตนให้แก่ศิษย์ สอนให้เด็กมีคุณธรรม เข้าใจบทบาทของตน เข้าใจสถานการณ์บ้านเมืองและปฏิบัติตามกฎหมาย ทำหน้าที่พลเมืองประเทศชาติที่ดีที่สุด ปรับตัวกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย และรู้จักเลือกที่จะรับและปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม ฝึกให้ผู้เรียนมีคุณภาพทั้ง

ปัญญาและจิตใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองและสังคมอย่างถูกต้อง และต้องเป็นผู้ชี้แนะให้ ผู้เรียนมีความรู้ทางการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยมีเนื้อหาและการปฏิบัติเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

5. การเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

5.1 กิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

จรรยา คุณมี (2520: 168-171) ได้เสนอเทคนิคและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยนักเรียนและครูเป็นผู้วางแผนว่าจะใช้กิจกรรมอะไรบ้างในแต่ละบทเรียน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าตนสนใจเรื่องอะไร โดยใช้สถานการณ์ปัจจุบันที่น่าสนใจ จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆประกอบบทเรียน
2. ทำการทดสอบ อภิปราย ออกเสียง หรือทำการวัดเจตคติ เพื่อหาข้อมูลต่อไป เช่น ทดสอบความเข้าใจพื้นฐานเบื้องต้น ทดสอบทักษะที่สำคัญๆ ให้นักเรียนเขียนความคิดรวบยอดที่สำคัญๆในบทเรียน ทำการทดสอบเจตคติ
3. ทำการเสนอและอภิปรายเกี่ยวกับโสตทัศนวัสดุ เช่น ฉายภาพยนตร์ สไลด์, ให้ดูรูปภาพ แผนภูมิ, แสดงเนื้อหาวิชาหรือเรื่องราวที่น่าสนใจ โดยการจัดป้ายประกาศ, แสดงนิทรรศการต่างๆ, ให้ฟังเทปแผ่นเสียงต่างๆ, ให้ฟังข่าวจากวิทยุ และให้ดูโทรทัศน์เป็นประจำ
4. การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น เจริญวิทยากรมาบรรยายพิเศษ, พานักเรียนไปฟังการพิพากษาของศาล การประชุมสำคัญๆในท้องถิ่น, ให้นักเรียนออกไปสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีปัญหา, ใช้ห้องสมุดในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์, จัดทัศนศึกษาตามเป้าหมายต่างๆกัน
5. ทำการทดลองและสาธิตต่างๆ
6. ให้นักเรียนรายงานปากเปล่าเพื่อฝึกพูดและฟัง เช่น ครูทำการบรรยายแบบไม่เป็นทางการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง, อ่านเรื่องสั้น บทความ คำขวัญ คำคม สุภาษิต, ทำการอภิปรายกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่
7. การใช้อุปกรณ์การอ่านต่างๆ เช่น แนะนำหนังสือ สิ่งพิมพ์ใหม่ๆ ฝึกให้อ่านตำราและหนังสืออ่านประกอบ, กำหนดให้อ่านเรื่องเฉพาะ
8. การวางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน เช่น ตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาแหล่งวิชา ทั้งในห้องสมุดและในชุมชน

9. กิจกรรมการอ่านเพื่อตั้งปัญหา และรวบรวมข้อมูลต่างๆ โดยให้อ่านในใจหรืออ่านออกเสียงก็ได้ เช่น อ่านตำราเรียน อ่านเอกสารอื่นๆ เช่น นิตยสาร นวนิยาย บทกวี นิทานพื้นบ้าน ให้ฝึกอ่านเพื่อหาความคิดหลัก อภิปราย สาธิต และทำแบบฝึกหัดในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งการอ่าน

10. ใช้กิจกรรมการฟังเพื่อรวบรวมข้อมูล โดยการทำการอภิปรายและทำแบบฝึกหัดเพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการฟัง เช่น ฟังฟังเพื่อจับใจความสำคัญ ฟังการเสนอข้อมูลปากเปล่าและการอภิปรายทั้งชั้น

11. ใช้กิจกรรมการใช้โสตทัศนศึกษา เพื่อเก็บข้อมูล เช่น ฝึกการอ่านและการใช้แผนที่ ลูกโลก กราฟ แผนภูมิฯ, รวบรวมข้อมูลจากรูปภาพ, จัดป้ายประกาศและแสดงนิทรรศการ แสดงหุ่นจำลองหรือของจริง ทำสไลด์มาตรฐานเรื่องต่างๆ เช่น หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม

12. ใช้กิจกรรมการเขียนเพื่อเสนอข้อมูล เช่น การเขียนเรียงความ การฝึกเขียนข่าว บทความ เขียนจดหมายถึงหนังสือพิมพ์หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเสนอความคิดเห็นบางอย่าง

นพพร พานิชสุข (2526: 33-34) ได้กล่าวว่า การสอนวิชาสังคมศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่วางเอาไว้ นั้น จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อเสริมความรู้ ความเข้าใจให้แก่ นักเรียนมากยิ่งขึ้น รูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาสามารถทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. การจัดวิทยากรมาบรรยายพิเศษ
2. การจัดทัศนศึกษา
3. การจัดป้ายนิเทศ
4. การจัดห้องสังคมศึกษา

สมกุล ถาวรกิจ (2527: 26) ได้กล่าวถึง กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้กับผู้เรียน ว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ความรู้ จัดประสบการณ์ และได้ความคิดโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดค้นปัญหา รู้จักปัญหา และหาวิธีแก้ปัญหา
3. ส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ
4. ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในกิจกรรม เช่น ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีเมตตา เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม
5. ส่งเสริมการใช้แหล่งวิทยาการ ค้นคว้าหาความรู้
6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ เพื่อฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกการให้ความร่วมมือ ฝึกการแสดงความคิดเห็น ฝึกความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น การจัดอภิปราย จัดนิทรรศการ

7. ส่งเสริมและให้โอกาสนักเรียนได้มีส่วนร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน เช่น การศึกษานอกสถานที่ เชิญวิทยากร

8. สร้างบรรยากาศในห้องเรียน เช่น การจัดห้องเรียน โต๊ะเรียน เพื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2529: 6 - 137) ได้เสนอรูปแบบการปลูกฝังสร้างเสริมลักษณะนิสัยทางค่านิยมจริยธรรม ซึ่งการปลูกฝังจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดี ถูกต้อง และเป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งกองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พบว่าด้านรูปแบบการสอนที่จะเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในบางสถานการณ์ของการเรียนการสอน ควรผสมผสานหลายวิธีเข้าด้วยกัน สำหรับรูปแบบและทฤษฎีในการปลูกฝังสร้างเสริมจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีมีดังนี้

1. การปรับพฤติกรรม
2. การทำค่านิยมให้กระจ่าง
3. การใช้เหตุผลทางจริยธรรม
4. กระบวนการกลุ่ม

รูปแบบที่ 1 การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification; BM.) เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวิธีหนึ่งในหลายๆวิธี ที่มาจากผลการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม มีเทคนิคการปรับพฤติกรรม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. เทคนิคที่ใช้เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมที่นักเรียนไม่เคยกระทำมาก่อน ได้แก่ การแต่งพฤติกรรม (Shaping), การใช้ตัวแบบ (Modeling)
2. เทคนิคที่ใช้เพื่อแต่งพฤติกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมขึ้น ซึ่งอาจเป็นการทำให้อยู่หรือเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมให้มากกว่าเดิม ได้แก่ การวางเงื่อนไขผลกรรม (Contingency Management), การควบคุมตนเอง (Self Control)
3. เทคนิคที่ใช้เพื่อลดความถี่ของพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้น้อยลงหรือหมดไป ได้แก่ การหยุดยั้ง (Extinction), การลงโทษ (Punishment), การตำหนิ (Repremand), การแก้ไขเกินกว่าเหตุ (Over Correction), การปรับสินไหม (Response Cost)

รูปแบบที่ 2 การทำค่านิยมให้กระจ่าง (Values Clarification; VC.) เชื่อว่าเป็นการช่วยในการตัดสินใจให้คนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ด้วยตัวของเขาเอง โดยอาศัยทฤษฎีการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification: V.C.) โดย กระบวนการทำให้ค่านิยมกระจ่างใช้หลัก 2 ประการ คือ

1. การยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียนโดยไม่ขัดแย้ง หรือชี้นำความเห็นและการกระทำให้ผู้เรียน (Psychological Safety) ผู้สอนจะร่วมออกความเห็นตามความจำเป็น เป็นการใช้จิตวิทยาเสริมสร้างกำลังใจและความคิดเห็นให้ผู้เรียน

2. การใช้กระบวนการเป็นยุทธศาสตร์ (Claritying Strategies) เพื่อทำให้ค่านิยมกระจ่างด้วยการใช้คำถามนำความคิดและให้นักเรียนวิเคราะห์ผลงานด้วยตนเอง ด้วยการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของเหตุผลและผลตลอดจนผลลัพธ์จากพฤติกรรม

การนำทฤษฎีมาปฏิบัติเพื่อให้ค่านิยมของตนกระจ่าง มีวิธีการ 3 อย่าง คือ

1. กิจกรรมที่ใช้การเขียน (Written Activities) จะใช้กับรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้
2. กิจกรรมที่ใช้การถามให้นักเรียนตอบ (Clarifying Response) วิธีการนี้ใช้กับรายบุคคล
3. กิจกรรมที่จัดนักเรียนเป็นกลุ่มให้อภิปราย (Discussion Activities) การอภิปรายแบบนี้ไม่มีการตัดสินคำตอบว่าถูกเพียงคำเดียว ผู้สอนจะรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคนและให้พิจารณาตัวเอง และตัดสินใจเลือกด้วยตัวเอง

รูปแบบที่ 3 การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning; MR.) เป็นการใช้ทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผู้เสนอทฤษฎีนี้ คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg) โดยโคลเบอร์กได้ยึดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ เป็นหลักในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม กิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การอภิปราย หมายถึงการที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับ สภาพทางเลือทางด้านจริยธรรม (Moral Dilemma) ซึ่งแต่ละทางเลือกเป็นสภาพที่ไม่พึงประสงค์ทั้งคู่ ต่อจากนั้นให้พวกเขาแสดงการตัดสินใจต่าง ๆ กัน เพื่อหาข้อดีอันเป็นข้อสรุปของทางเลือกนั้นๆ

มีการเสนอรูปแบบของการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้อภิปรายปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม ประกอบด้วยการวางแผนการสอนเป็น 3 ส่วน

1. ปัญหาขั้นมูล เพื่อเป็นการปูพื้นให้นักเรียนได้อภิปรายปัญหา ครูจะต้องทำความเข้าใจความกระจ่างเกี่ยวกับข้อเท็จจริงจากในเรื่องหรือคำต่างๆที่ใช้ในเรื่องให้นักเรียนเข้าใจเสียก่อน จากนั้นครูกำหนดว่ามีข้อขัดแย้งอะไรบ้าง ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมที่ดี จะต้องให้นักเรียนเกิดความขัดแย้งหรือไม่เห็นด้วยต่อการกระทำเช่นนั้น พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบว่าควรทำอย่างไร เพราะเหตุใด

2. ปัญหาที่ให้เลือก การกำหนดทางเลือกในการตัดสินใจในปัญหาขั้นมูลฐานจากส่วนแรก จะทำให้ข้อขัดแย้งมีมากขึ้น การเสนอแนวทางเลือกเพื่อการตัดสินใจที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนใจที่จะทำในสิ่งที่ตนคิดไว้ครั้งแรก ไปสู่การกระทำอีกอย่างหนึ่งได้

3. คำถามเพื่อตรวจสอบ ครูจะต้องมีวิธีการตั้งคำถามแบบต่างๆ เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันและให้แน่ใจว่าการอภิปรายมุ่งเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวที่ครูนำมา

รูปแบบที่ 4 กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการที่ให้นักเรียนรวมกันเป็นกลุ่มย่อยแล้วครูจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้มีส่วนคิดหรือทำงานสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่ม ประสบการณ์ที่ครูจัดขึ้นมีหลักการสำคัญคือ พยายามดึงคุณลักษณะบางอย่างของคนที่ยังไม่ได้แสดงออกให้เปลี่ยนเป็นแสดงออกมาให้ได้จากการคิดหรือทำ หรือพยายามดึงความคิดของทุกคนในกลุ่มให้แสดงออกคนละ 1-2 อย่างจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนี้ทำให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดเป็นการเรียนรู้เพิ่มขึ้นทุกคน เกิดการเลียนแบบอย่างกัน โดยไม่รู้ตัวและเป็นไปอย่างอัตโนมัติ ขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม เมื่อครูให้นักเรียนรวมกลุ่มกันแล้ว ประสบการณ์ที่ครูจัดให้นักเรียนมี 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมไว้ ได้แก่ การตอบคำถามของครู ซึ่งทุกคนต่างก็คิดตามกำลังความสามารถจากสติปัญญา ภูมิหลัง และค่านิยมของตน คำตอบของนักเรียน เป็นการค้นพบสิ่งที่เขาควรเรียนรู้ด้วยตนเอง โปรดสังเกต คำตอบของนักเรียนมักจะได้อาถาม อะไร

2. ขั้นวิเคราะห์ คือการวิเคราะห์ผลจากการคิดในขั้นที่ 1 การวิเคราะห์นี้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติโดยไม่รู้ตัวจากคำถามที่ครูจัดเตรียมไว้ เป็นการใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมของแต่ละคน รวบรวมขึ้นแล้วบอกแก่กลุ่ม โดยมีครูตะล่อมให้ความคิดของทุกคนมาเน้นที่จุดเดียวกันเป็นแนวคิดที่เป็นแกนของเรื่องที่เกิดจากการเรียนรู้ โปรดสังเกตคำถามในขั้นนี้ คือ ทำไม อย่างไร

3. ขั้นนำไปใช้ คือการที่ครูเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ถึงขั้นที่ 2 แล้ว มาใช้ในการแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันทั้งของตนเองและของผู้อื่น การเชื่อมโยงความคิดของนักเรียนมักใช้คำถามประเภทเพื่ออะไร เพื่อใคร มุ่งเน้นที่ประโยชน์ของการกระทำ จากนั้นครูสรุปคำตอบของนักเรียนซึ่งเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2533: 58-59) ได้เสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยการจัดกิจกรรมในการสอน ดังนี้

ขั้นนำ จัดกิจกรรมโดยใช้สถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง ให้เสนอหลักการแก้ปัญหาที่หลากหลายเป็นพื้นฐาน เป็นต้น (รวบรวมข่าวสารความรู้)

ขั้นสอน จัดกิจกรรมโดยให้ฝึกทักษะการแสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง นักเรียนฝึกสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อประเมินค่า เสนอแนวทางแก้ไขโดยใช้วิธีคิดหลายๆวิธี รวมถึงการลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมต่างๆทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน (ประเมินค่า,ตัดสินใจ,ปฏิบัติ)

ขั้นสรุป จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การพูด การเขียน และอื่นๆ ในรูปแบบที่เหมาะสม โดยทั้งครูและนักเรียนช่วยกันสรุป มีการวัดประเมินผลด้วยตนเอง เพื่อนหรือครู เป็นต้น (ปฏิบัติ) ซึ่งได้สรุปแสดงเป็นแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการประยุกต์กระบวนการเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

กระบวนการเรียนการสอน	ผลผลิต	วิธีสอน	กิจกรรม
1. การรวบรวมข่าวสาร หลักการ ความรู้ 2. การประเมินค่า 3. การเลือกและตัดสินใจ 4. การปฏิบัติ	1. เนื้อหา หลักการ ความรู้ความเข้าใจ 2. การคิด วิธีคิด 3. การประยุกต์ความคิด และแสวงหาแนวทาง สนองจุดประสงค์ 4. ทักษะ ความสามารถ ปฏิบัติได้ แก้ปัญหาได้ เจตคติ คุณธรรม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ใช้ตำรา แบบสืบสวน- สอบสวน แบบหน่วย แบบแก้ปัญหา แบบอนุมาน แบบอุปมาน	บรรยาย อภิปราย ค้นคว้า รายงาน การทดลอง การวิเคราะห์ ศึกษานอก- สถานที่ การสรุปผล บทบาทสมมติ แสดง-เล่านิทาน การร้องเพลง การสาธิต การถาม- ตอบ สถานการณ์- จำลอง
วัดและประเมินผลโดย <ul style="list-style-type: none"> - การทดสอบข้อเขียนแบบต่างๆ - การสังเกตพฤติกรรมแบบต่างๆ - การสนทนา สัมภาษณ์ ฯลฯ 			

(ที่มา: สุมน อมรวิวัฒน์, 2533: 59)

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ (2534: 77) กล่าวถึง ประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่พัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้กับผู้เรียน มีดังนี้

1. การจัดกิจกรรมเป็นกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียนเดียวกันหรือต่างๆระดับชั้น ต่างห้องกัน ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม สามารถทำงานกับผู้อื่นได้ดี
2. การจัดกิจกรรมรายบุคคล โดยมีการสอนโดยตรงและสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติทำกิจกรรมโดยฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความคิดเอง ซึ่งครูเป็นผู้ชี้แนะเท่านั้น
3. การจัดกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาอื่นๆ ในชุมชนใกล้เคียง โดยผู้ปกครองหรือวัดให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมช่วยในการอบรมให้ความรู้ปลูกฝังความดีแก่เด็ก

ทิสนา เขมมณี (2536: 8-9) ได้เสนอกิจกรรมที่สามารถใช้สอดคล้องในการสอนเพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมกลุ่มในการเรียน โดยให้ผู้เรียนผลัดกันรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ เช่น ผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตาม
2. การจัดกลุ่มอภิปราย ซักถาม แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
3. ฝึกให้ผู้เรียนตัดสินใจอย่างรอบคอบและเป็นกลาง โดยครูตั้งปัญหาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจ
4. การจัดกิจกรรมโต้วาที เพื่อฝึกการรับฟังการใช้เหตุผลและการโต้ตอบ
5. ฝึกการเขียน และวิจารณ์คำโฆษณา คำชี้แจงและบทความต่างๆ
6. ฝึกการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน
7. การจัดการประกวดบทความเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่พึงปฏิบัติ
8. การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่างๆ ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีและความเป็นประชาธิปไตย
9. การจัดปายนิเทศ โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบ ในการทำงานนี้เป็นกลุ่ม เพื่อเป็นการฝึกฝนการทำงานร่วมกัน และเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน
10. การจัดการสัมภาษณ์ผู้ประพุดดี ให้การยกย่องและให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537: 70-82) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยกิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะและช่วยปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเจตคติที่ดีได้ โดยหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรคำนึงถึงคือ การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน และจัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน มีความน่าสนใจ

โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพราะระหว่างทำกิจกรรม ผู้เรียนจะได้รับผล คือ เกิดการพัฒนาตนเองทางความคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงาน ร่วมกัน การวางแผนจัดการ และเทคนิควิธีการต่างๆ ที่เรียกว่า เรียนรู้วิธีการหาความรู้ ซึ่งมีคุณค่า มากกว่าตัวความรู้ จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน เพื่อฝึกฝน วิธีการแสวงหาความรู้ และแก้ปัญหาคด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและได้รับ ประโยชน์อย่างแท้จริง เช่น จัดกิจกรรมให้ได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ จากการศึกษาออกสถานที่ จากการเข้าร่วมรับฟังการอภิปราย การสัมมนา หรือจัดแสดงนิทรรศการ แสดงละคร จัดได้วาที จัดป้ายประกาศวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นทั้งกิจกรรมใน วิชาที่เรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ความถนัด และได้พัฒนาศักยภาพส่วนตัวของผู้เรียนได้ดี จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ให้เหมาะสม กับสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง การจัด กิจกรรมควรมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนานและเป็นกันเอง เพราะทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสุข ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและส่งเสริมให้การทำกิจกรรมเป็นไปได้อย่างดี เมื่อจัด กิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง เพื่อค้นหาข้อบกพร่อง แล้วนำผลไปปรับปรุง แก้ไขสำหรับใช้ในครั้งต่อไป ในการวัดผลควรมีทั้งการวัดผลระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรม และ ภายหลังจากการทำกิจกรรม โดยครูอาจใช้วิธีสังเกต ซักถาม ตรวจสอบผลงานหรือทดสอบ เมื่อวัดผล แล้วถ้าพบว่ากิจกรรมนั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีก็สามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้าผู้เรียนพบ ปัญหาขณะปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนควรได้วิเคราะห์หาสาเหตุ แล้วแก้ไขให้ตรงจุด กิจกรรมนั้นอาจ ขาดเกินระดับความสามารถของเด็ก สถานการณ์สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย หรือผู้เรียนยังขาด ประสบการณ์พื้นฐาน ก็จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงเน้นให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดหลัก 2 ประการ คือ

1. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรม ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เป็นการสอน ที่ให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้า หาความรู้และลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
2. จัดการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้สอนใช้เทคนิค วิธีการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การสอน และเน้นการเรียนรู้อย่าง มีลำดับขั้นตอน เพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน อย่างแท้จริง โดยมุ่งพัฒนาความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน เราให้ผู้เรียนได้แสดงออก ได้มีส่วนร่วม ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาคด้วยตนเอง และจัดโดยมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ตลอดจนจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน

แรมสมร อยู่สถาพร (2541: 162) ได้กล่าวว่ากระทรวงศึกษาธิการมีการเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการไว้ 9 ขั้นตอนเรียกว่า ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานและการคิดอย่างเป็นระบบของนักเรียนที่พบว่ายังบกพร่องอยู่มาก และมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไข และนอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไปพร้อมๆกันอีกด้วย ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ประกอบด้วยขั้นต่างๆดังต่อไปนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ทักษะกระบวนการทั้ง 9 ขั้นตอนนี้จะส่งเสริมให้นักเรียนเจริญงอกงามในด้าน พุทธิพิสัย คือ ด้านความรู้ความคิด ด้านจิตพิสัย คือ ด้านจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยม และด้านทักษะพิสัย คือ ความคล่องแคล่วทางกาย

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542: 134-135) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างพลเมืองดีของประเทศ ซึ่งมีหลักเกณฑ์และเทคนิควิธีสอนในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี

1. สอนให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง ด้วยการให้ประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และวินัย ฯลฯ ซึ่งจะสร้างความเชื่อมั่น เพราะผลการปฏิบัตินั้นเป็นประโยชน์

2. สอนให้ผู้เรียนเกิดเจตคติ ค่านิยมที่ดี ได้แก่ ความรู้สึกรู้เห็นพ้อง เชื่อถือและศรัทธา ซึ่งรากฐานที่สำคัญอันจะนำไปสู่การปฏิบัติและการสร้างนิสัยที่ดีด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนจะซึมซับความเป็นประชาธิปไตย หากฝึกฝนบ่อยๆ ก็จะติดเป็นนิสัย

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก รู้จักอภิปราย แสดงความคิดเห็น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ

4. สอนให้เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง โดยใช้ข่าวและเหตุการณ์ หรือให้ศึกษากรณีตัวอย่าง นำปัญหาเหล่านี้มาให้ผู้เรียนวิเคราะห์จากทฤษฎีเป็นหลักเกณฑ์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา และเกิดประสบการณ์สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

5. ฝึกหัดให้มีกิจกรรมายาท มีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโสตลอดจนรู้จักการวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ

6. ปลูกฝังค่านิยมของไทยพื้นฐาน 5 ประการ และค่านิยมที่เป็นประโยชน์ เช่น ความอดทน ความอดสาหัส ความสุขในการทำงาน ฯลฯ และต้องพัฒนาค่านิยมตามกระบวนการของ Maury Smith 5 ประการ ได้แก่ ความรู้สึก ความคิดเห็น การสื่อสารและการถ่ายทอด การเลือกเชื่อและศรัทธา การปฏิบัติ

7. ฝึกให้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านกระบวนการอบรมหลักธรรมทางศาสนา

เทคนิควิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดี ที่ควรพิจารณานำไปใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่

1. การสอนโดยใช้บทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลองช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของบุคคล ในสถานภาพต่างๆ และเรียนรู้การแก้ปัญหาจากการสวมบทบาทในบทบาทสมมติ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

2. การสอนโดยวิธีการอภิปราย สามารถใช้ได้เกือบทุกเนื้อหา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและเสรีด้วยการฝึกอภิปรายกลุ่มย่อยก่อนแล้วจึงเข้าสู่วงกว้างขึ้น ตามลำดับ เพื่อฝึกฝนการพูด การฟัง ผู้นำ ผู้ตาม และอาจมีเอกสารประกอบ เพื่อเป็นข้อมูลในการอภิปราย โดยนำหัวข้อที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาจราจร ฯลฯ

3. การสอนโดยใช้กรณีศึกษาและข่าว เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาและฝึกการแก้ปัญหาตามกระบวนการแก้ปัญหา เพื่อผู้เรียนสามารถนำกระบวนการนี้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

4. ฝึกฝนประชาธิปไตยด้วยการทำงานกลุ่ม หรือใช้กระบวนการกลุ่ม และการเรียนแบบ ร่วมมือ (Co-operative Learning) เป็นการปลูกฝังความรับผิดชอบ เคารพความคิดเห็น และประสาน แนวความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์

5. ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น เป็นผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งทั้งในระดับ ท้องถิ่น และระดับประเทศ หรือการทำงานร่วมกับพรรคการเมือง เช่น อาสาสมัครเข้าร่วมหาเสียง สัมภาษณ์ความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นด้านความนิยมในทางการเมือง ด้วยการออกสัมภาษณ์ ประชาชน หรือรณรงค์ให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้ง

6. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักสิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ รู้จักปกครองตนเอง เช่น การตั้งสถานักเรียน กิจกรรมชมรมผู้นิยมสินค้าไทย ชมรมผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้บริโภค ชมรมอนุรักษ์โบราณสถานและสิ่งแวดลอม ชมรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ลูกเสือ เนตรนารี การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับชุมชน การเข้าร่วมในพิธีการต่างๆ การพัฒนาชั้นเรียน โรงเรียน วัด การไต่วาที่ การจัดนิทรรศการ การจัดรายการเสียงตามสายในโรงเรียน การประกวดแต่งคำขวัญ เรียงความและวาดภาพ ฯลฯ

7. การบรรยายทางวิชาการ ด้วยการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณความรู้ หรือผู้เชี่ยวชาญเรื่องราวต่างๆมาบรรยายในเรื่องที่น่าสนใจ เช่น การแก้ไขกฎหมาย การเก็บภาษีอากร พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฯลฯ

8. การศึกษานอกสถานที่อย่างมีเป้าหมาย ด้วยการกำหนดหัวข้อให้ศึกษาสังเกต และกลับมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อสิ่งที่ไปศึกษา เช่น การเยี่ยมชมหน่วยงานของรัฐบาล เพื่อศึกษากฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงาน เช่น รัฐสภา อำเภอ สถานี ตำรวจ สถานีอนามัย กรมสรรพากร ฯลฯ

สรุปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ด้วยการควบคุมตนเอง และการทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนการสอนโดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ซึ่งอาศัยแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ที่สำคัญๆ คือ การปรับพฤติกรรม, การทำค่านิยมให้กระจ่าง, การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีหลักเกณฑ์การสร้างและฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี คือ สอนให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง ด้วยการให้ประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด, สอนให้ผู้เรียนเกิดเจตคติ ค่านิยมที่ดี, เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก รู้จักอภิปราย แสดงความคิดเห็น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ, สอนให้เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง โดยใช้ข่าวและเหตุการณ์ หรือให้ศึกษากรณีตัวอย่าง นำปัญหาเหล่านี้มาให้ผู้เรียนวิเคราะห์จากทฤษฎีเป็นหลักเกณฑ์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา และเกิดประสบการณ์สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง, ฝึกหัดให้มีกิจกรรมายาท มีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส ตลอดจนรู้จักการวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ, ปลูกฝังค่านิยมของไทยพื้นฐาน 5 ประการ, ฝึกให้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านกระบวนการอบรมหลักธรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมตัวอย่างที่จัดในกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถปรับและพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น นิทาน ละคร รูปภาพ เพลง แสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง และอื่นๆ มาช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนพร้อมกับใช้คำถามอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดความตระหนัก ซึ่งช่วยให้นักเรียนกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติของตนได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนทำในห้องเรียนตามหลักสูตรที่เรียน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ อธิบายอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการฟัง พูด อ่าน เขียน ถาม-ตอบ ยกตัวอย่าง สาธิต ใช้กรณีศึกษาและข่าว ใช้กระบวนการกลุ่ม แสดงบทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการนำความรู้ต่างๆมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรม เช่น จัดกิจกรรมให้ได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจ การสัมภาษณ์ ทัศนศึกษา การจัดแสดงนิทรรศการ การแสดงละคร การโต้วาที การเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษ การจัดรายการเสียงตามสายในโรงเรียน การจัดทำป้ายนิเทศ การทำโครงการ การจัดห้องสังคมศึกษา การประกวดแต่งคำขวัญประกวดบทความเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่พึงประสงค์ การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่างๆที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี การตั้งสภานักเรียน กิจกรรมชมรม เช่น ชมรมผู้นิยมสินค้าไทย ชมรมอนุรักษ์โบราณสถานและสิ่งแวดล้อม ลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

3. กิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่นักเรียน โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ร่วมกับชุมชน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมรณรงค์ การใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ การทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาอื่นๆในชุมชน การให้ผู้ปกครองหรือพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการอบรมให้ความรู้ปลูกฝังความดีแก่เด็ก การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับชุมชน เป็นต้น

5.2 สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้

วันเพ็ญ วรรณ โกมล (2542: 203 - 206) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนสังคมศึกษามีเป้าหมายให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและมีเจตคติค่านิยมที่ดี เป็นพลเมืองดีของชาติ จำเป็นต้องใช้สื่อการสอนหลายประเภทเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้สมบูรณ์ดังต่อไปนี้

ก. สื่อที่เป็นอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio – Visual Aids) ได้แก่

1. สื่อประเภทวัสดุ

1.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ตำรา แบบเรียน วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสาร ประกอบ และสิ่งพิมพ์ในรูปแบบอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นแผ่น และเป็นเล่ม หรือรวมเรียกว่า “วัสดุสาร” สำหรับให้ผู้เรียนศึกษา นำมาอภิปรายเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือนำมารายงานหน้าชั้นเรียน

1.2 ภาพและภาพชุด สำหรับภาพหมายถึง ภาพเดี่ยวที่แสดงเนื้อหาสาระในตัวเอง ส่วนภาพชุด หมายถึง ภาพตั้งแต่ 2 ภาพขึ้นไป โดยนำเสนอเนื้อหาสาระในเรื่องเดียวกันและสัมพันธ์ เช่น ภาพชุดวัฒนธรรมไทย ภาพชุดโบราณสถาน ฯลฯ ควรทำให้ถาวรด้วยการติดบนกระดานแข็ง ขาวเทา ดิคขอบ และเก็บในซองที่เขียนหน้าของให้เรียบร้อย เพื่อสะดวกในการนำไปใช้ วิธีใช้ ครูผู้สอนนำมาประกอบการอธิบาย ให้ความสนใจหรือให้ผู้เรียนนำไปประกอบกิจกรรมกลุ่ม หรือ กิจกรรมรายบุคคล

1.3 แผนภูมิ เป็นสื่อกราฟิกที่ใช้เสนอเนื้อหาที่แสดงความสัมพันธ์แสดง กระบวนการ องค์ประกอบ หรือลำดับขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดให้เด่นชัดขึ้น และแผนภูมิจะประกอบด้วยสื่อหลายเส้นต่างๆ เช่น ภาพวาด การ์ตูน สถิติ แผนภาพ วิธีนำเสนอ ของครูผู้สอน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2526 : 23) มีแนวทางดังนี้

(ก) การเสนอเนื้อหาที่แสดงหรือเปรียบเทียบจำนวน อาจใช้ แผนภูมิที่ใช้กราฟเส้น กราฟแท่ง กราฟวงกลม เช่น เปรียบเทียบจำนวนประชากรในแต่ละปีหรือ แสดงการกำหนดราคาในตลาด

(ข) การเสนอเนื้อหาที่แสดงเรื่องราวหรือประสบการณ์ โดยไม่ คำนึงถึงเวลา ควรใช้แผนภูมิแสดงประสบการณ์หรือแผนภูมิวิวัฒนาการ เช่น แสดงเรื่องราวการ กู้ยืมของพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือแสดงความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย และก่อตั้งอาณาจักร อยุธยา

(ค) ในการสอนเรื่ององค์กรทางการเมือง หรือประเภทของ สิ่งของต่างๆก็ควรใช้แผนภูมิแบบองค์กร (Organization Charts) เช่น แสดงให้เห็นส่วนงานต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น หรือการจัดส่วนปกครองในสมัย อยุธยา เป็นต้น

(ง) การเสนอเนื้อหาที่จัดลำดับองค์ประกอบจากหน่วยใหญ่มาสู่เล็ก หรือหน่วยเล็กไปหาใหญ่ เป็นแผนภูมิแบบสายธาร (Stream Charts) จะเสนอเรื่องราวที่มุ่งให้ทราบว่า สิ่งนั้นเกิดจากสิ่งต่างๆรวมกัน เช่น ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆและเครือญาติ และแผนภูมิแบบต้นไม้ (Tree Charts) จะเสนอเรื่องราวที่แยกออกจากหัวเรื่องออกไปหลายๆอย่าง เช่น พระราชกรณียกิจ

(จ) การเสนอเนื้อหาที่แสดงเหตุการณ์สัมพันธ์กับเวลา เช่น เรื่องราวในประวัติศาสตร์ อาจใช้แผนภูมิแบบวิวัฒนาการ (Time – line Charts) จะเสนอเรื่องราว

ที่มีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆตามลำดับขั้นโดยอาศัยเวลา เช่น วิวัฒนาการของการปกครอง
วิวัฒนาการการแต่งกาย เป็นต้น

การผลิต ต้องเสนอเรื่องราวที่ถูกต้องทั้งด้านเนื้อหาและภาษา อักษรให้
ขนาดที่ผู้เรียนมองเห็นได้ อาจมีภาพติดประกอบ หรือภาพวาดก็ได้ และการจัดเก็บควรเจาะตาไก่
สำหรับร้อยเชือก มีราวแขวน

1.4 แผนที่ เป็นทัศนสัญลักษณ์ที่แสดงสิ่งต่างๆ ที่สำคัญปรากฏบนพื้นโลก
ในลักษณะที่ย่นย่อ แต่ส่วนมากจะแสดงรายละเอียดได้มากกว่าลูกโลก จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสอน
สังคมศึกษา และแผนที่ที่ใช้ในห้องเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นแผนที่ขนาดเล็กที่อาจแขวนบนกระดานดำ
แผนที่โครงร่าง และแผนที่อยู่ในหนังสือ แผนที่ที่ครูสังคมศึกษาใช้ต้องเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหา

1.5 ป้ายนิเทศ ป้ายนิเทศเป็นอุปกรณ์ตั้งแสดง มักเป็นรูปวาดหรือวัสดุ
สามมิติ และมีพาดหัวข้อความสั้นๆ ตลอดจนมีข้อความประกอบ ครูผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีส่วน
ร่วมในการจัดการด้วย เช่น การจัดเพื่อแสดงผลงาน ทบทวนบทเรียน หรือสร้างความสนใจมีทั้ง
ชนิดติดอย่างถาวรข้างกระดานดำ และชนิดเคลื่อนย้ายได้

2. สื่อประเภทอุปกรณ์

2.1 เครื่องบันทึกเสียง สำหรับบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราว การสัมภาษณ์
บุคคล

2.2 สไลด์ และฟิล์มสตริป ใช้สอนเนื้อหาที่เป็นเรื่องราว และกระบวนการ
ต่อเนื่องกัน เช่น เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร หรือนำเสนอเรื่องราวที่
เป็นชุด เช่น อาชีพประชาชน โบราณสถานที่สำคัญ เป็นต้น

2.3 ภาพยนตร์ เป็นสื่อที่ใช้เสนอเนื้อหาที่มีการเคลื่อนไหวให้เห็นทั้งภาพ
และเสียง ในวิชาสังคมศึกษาจึงใช้นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น สงครามโลก การเลือกตั้ง
และสารคดีนำที่วภูมิภาคและประเทศต่างๆ ซึ่งครูผู้สอนไม่สามารถผลิตขึ้นเองได้ ครูผู้สอนจึง
ต้องรู้จักแหล่งเพื่อขอยืม ข้อจำกัดดังกล่าวปัจจุบันจึงวิวัฒนาการเป็นวีดิทัศน์ ซึ่งครูสามารถถ่ายทำ
รายการ และบันทึกภาพเองได้

2.4 เทปโทรทัศน์ หรือวีดิทัศน์ เป็นระบบบันทึกภาพโทรทัศน์ลงในเทป
และสามารถเล่นกลับให้มีภาพปรากฏบนจอโทรทัศน์ มีลักษณะการใช้ในการเรียนการสอน
เช่นเดียวกับภาพยนตร์ แต่มีข้อจำกัดเนื่องจากจอภาพที่ใช้ทั่วไปมีขนาด 20-25 นิ้ว สามารถใช้
กับผู้เรียนกลุ่มย่อยประมาณ 15-20 คน หากผู้เรียน 30-40 คน เป็นต้นไปต้องใช้ 2 เครื่อง หรือ
นอกจากมีจอภาพขนาดใหญ่ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงมาก

ข. สื่อที่เป็นทรัพยากรในชุมชน (Community Resources) หมายถึง ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ธาตุ น้ำตก แม่น้ำ ทะเล ภูเขา เกาะ ป่าไม้ ลำธาร ฯลฯ สอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษา และสัมผัสของจริง
2. ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคคลในท้องถิ่นซึ่งเชิญมาเป็นวิทยกร ในกรณีที่ครูผู้สอนไม่สามารถให้ความรู้ลึกซึ้งในวิชาต่างๆ ได้ เช่น ตำรวจ ทหาร แพทย์ พระสงฆ์ นายอำเภอ ชาวนา ฯลฯ
3. ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ สถานที่ต่างๆที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ศาลากลางจังหวัด เทศบาล ฯลฯ โดยครูผู้สอนพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดค่านิยม เจตคติที่ดีต่ออาชีพต่างๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 199-202) ได้สรุปเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ประกอบการเรียนในการจัดสาระการเรียนรู้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการที่จะกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการ ฝึกปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา ใจ และคุณลักษณะ ทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง สื่อที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ และตัวอักษรในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า คู่มือ พจนานุกรม สารานุกรม ตำรา ภาพพลีกรูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ แผ่นพับ โปสเตอร์ ฯลฯ
2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้น เพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุหรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อประเภทนี้ได้แก่ โทรทัศน์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดี-รอม อินเทอร์เน็ต ฯลฯ
3. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครและหุ่น การจัดนิทรรศการ กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น
4. สื่ออื่นๆ ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชา วัสดุอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ หรือสิ่งแวดล้อมหรือสังคมต่างๆ

สรุปได้ว่าสื่อการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีและช่วยให้นักเรียนเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้ สมบูรณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สื่อที่เป็นอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio – Visual Aids)

- สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพและภาพชุด แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ
- สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สไลด์และฟิล์มสตริป เทป

โทรทัศน์หรือวีดิทัศน์

2. สื่อที่เป็นทรัพยากรในชุมชน (Community Resources)

- ทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ธาตุ น้ำตก แม่น้ำ ทะเล ภูเขา เกาะ ป่าไม้ ลำธาร ฯลฯ ซึ่งเป็นสื่อประกอบการสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษา และสัมผัสของจริง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
- ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคคลในท้องถิ่นซึ่งเชิญมาเป็นวิทยากร ในกรณีที่ครูผู้สอนไม่สามารถให้ความรู้ลึกซึ้งในวิชาต่างๆได้ เช่น ตำรวจ ทหาร แพทย์ พระสงฆ์ นายอำเภอ ชาวนา ฯลฯ
- ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ สถานที่ต่างๆที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ศาลากลางจังหวัด เทศบาล ฯลฯ โดยครูผู้สอนพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดค่านิยม เจตคติที่ดีต่ออาชีพต่างๆ

5.3 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

วารี ธีระจิตร (2530: 190-192) ได้กล่าวถึงการประเมินผลในวิชาสังคมศึกษา ที่จะประเมินผลจากวัตถุประสงค์ของการสอนสังคมศึกษา 5 ประการสำคัญด้วยกันดังนี้คือ

1. ความรู้ความเข้าใจ
2. ทักษะคิดของการเรียนรู้
3. ค่านิยมและทัศนคติต่อความเป็นพลเมืองที่ดี
4. คุณธรรม การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งต่างๆ
5. ทักษะเชิงความรู้ เช่น สามารถแยกแยะข้อมูล อ่านแผนที่ เป็นต้น

ในการประเมินผลนั้น การประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ จะช่วยให้ครูทราบถึงความรู้ลึกเจตคติ พฤติกรรมของนักเรียนว่าประสบผลสำเร็จดีมากน้อยแค่ไหน ช่วยให้ทราบข้อบกพร่องของนักเรียนว่ามีอะไรบ้าง ดังที่ กอดคอน ได้เสนอรูปแบบที่ครูสามารถนำไปใช้เพื่อให้ทราบความคิดเห็นและความเชื่อของนักเรียน ดังนี้

1. การรายงานเกี่ยวกับตนเอง อาจใช้การรายงานด้วยปากเปล่า หรือการเขียน
2. คำถามแบบเลือกตอบ ในสิ่งที่ครูต้องการทราบเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. สังคมมิติ เป็นการวัดความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
4. การประเมินผลจากการสังเกต และการบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน

ส่วนการประเมินผลอย่างเป็นทางการ คือการใช้แบบสอบถามในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ และทักษะด้านต่างๆ เพื่อให้ทราบว่านักเรียนมีข้อบกพร่องจุดใด เพื่อจะได้นำไปปรับปรุง

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542: 232 - 237) ได้กล่าวว่ากระบวนการวัดและประเมินผล มีส่วนสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะสามารถกระทำได้ทั้งก่อนสอน ระหว่างสอนและหลังสอน ตลอดจนตัดสินคุณค่าของผู้เรียน ฉะนั้นครูสังคมนา การทราบถึงจุดประสงค์ของการวัดและประเมินผลวิชาสังคมนา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ซึ่งจุดประสงค์ของการวัดและประเมินผลวิชาสังคมนา คือ 1. เพื่อจูงใจในการเรียนรู้ (Motivating Learning) 2. เพื่อประเมินความก้าวหน้า (Assessment of Progress) 3. เพื่อประเมินผลวิธีการสอนของครู (Evaluation of Treatment) 4. เพื่อวินิจฉัย (Diagnosis) 5. เพื่อจำแนกบุคคล (Classification) นอกจากนี้ การวัดและการประเมินผล ยังมีจุดประสงค์อื่นๆอีก เช่น เพื่อการคัดเลือก เพื่อการทำนาย ว่าผู้เรียนควรเรียนอะไรในอนาคตและเพื่อรักษามาตรฐานในการผลิตกำลังคนในสถาบันต่างๆ ในด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลที่ดีจะช่วยให้การประเมินตรงตามความต้องการ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนาการเรียนการสอนช่วยให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และการสอนในแต่ละครั้ง ทำให้ครูผู้สอนทราบว่า การเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ได้รับความสำเร็จเพียงใดและยังช่วยให้ทราบข้อบกพร่องของผู้เรียน หลักสูตร และเป้าหมายของการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไข

นอกจากนี้การประเมินผลในวิชาสังคมนาในระดับมัธยมศึกษา ต้องประเมินผลจากวัตถุประสงค์ของการสอนสังคมนา 8 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ
2. การนำความรู้ไปใช้
3. เจตคติของการเรียนรู้
4. ค่านิยมและเจตคติต่อความเป็นพลเมืองดี
5. คุณธรรม มีวิจารณญาณ ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง
6. ทักษะทางวิชาการ เช่น สามารถแยกแยะข้อมูล รวบรวมข้อมูล แก้ปัญหา สืบเสาะแสวงหาความรู้ ตัดสินใจได้ อ่านและตีความในแผนที่ แผนที่ สถิติได้ สามารถตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลได้
7. ทักษะทางสังคม สามารถทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วม เป็นผู้นำ ผู้ตามได้ มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นวิถีทางเสริมสร้างประชาธิปไตย มีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีมรรยาทอันดีงาม
8. ทักษะกระบวนการ สามารถคิดแก้ปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนางาน เป็นกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ ซึ่งต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนคิดเป็นนิสัย

การวัดและประเมินผล จากจุดประสงค์ในวิชาสังคมศึกษา สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ดังกล่าวนี้นี้ ต้องอาศัยข้อมูลจากแบบสอบถาม การรายงาน การสังเกต การทำสังคมมิติ การบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน การรวบรวมผลงานของผู้เรียน การทำบันทึกส่วนตัว เป็นต้น

หลักการเบื้องต้นของการวัดผลการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา

ความเข้าใจในหลักการเบื้องต้น และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับครูสังคมศึกษา ดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องเข้าใจและยอมรับ ความสำคัญของการวัดผลว่า เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน และเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน
2. การวัดผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน จะต้องทำทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนอย่างสม่ำเสมอ ผลจากการวัดที่บ่งชี้ว่าผู้เรียนเป็นอย่างไรนั้น จึงจะเป็นที่เชื่อถือ
3. ต้องระบุให้ชัดว่าจะวัดอะไร การมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าจะวัดอะไร จะทำให้สามารถเลือกเครื่องมือและวิธีการวัดได้อย่างถูกต้อง
4. ควรเลือกเทคนิคของการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัด เมื่อมีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนแล้วว่าวัดอะไร ครูผู้สอนก็สามารถเลือกข้อสอบได้อย่างถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เช่น ต้องการวัดเจตคติประชาธิปไตย อาจใช้ข้อสอบแบบอัตนัยหรือการสัมภาษณ์ก็ได้
5. ควรใช้เทคนิคหลายๆอย่าง เพื่อการวัดผลสมบูรณ์เพราะไม่มีข้อทดสอบแบบใดที่วัดความสามารถของผู้เรียนได้ทุกด้าน เนื่องจากข้อสอบแต่ละอย่างมีลักษณะเด่นเฉพาะอย่างไม่เหมือนกัน และมีข้อดีข้อเสียที่ต่างกัน ดังนั้นการวัดผลจึงควรคำนึงถึงขีดจำกัดของเทคนิคการวัดผลแต่ละอย่างด้วย
6. การวัดผลเป็นหนทางนำไปสู่จุดหมาย มิใช่จุดหมายปลายทางในตัวของมันเอง การวัดผลการศึกษาจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนเสียก่อน กระบวนการวัดผลเป็นเพียงเครื่องช่วยให้เราบรรลุจุดหมายปลายทางที่วางไว้
7. การออกแบบและการสร้างข้อทดสอบ ควรเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง หากจะนำแบบทดสอบของผู้อื่นมาใช้ก็ควรศึกษาจุดประสงค์ของเครื่องมือชิ้นนั้นและนำมาดัดแปลงหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตนกำหนดไว้ในแผนการสอนเสียก่อน
8. ความถี่ในการวัดผล การวัดผลเป็นกระบวนการที่ดำเนินควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน เช่น การสังเกต การร่วมกิจกรรม การตอบคำถาม การทำข้อทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแจ้งให้ผู้เรียนทราบผลในทันทีที่จะเกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 48-50) ได้ระบุว่า การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้ มีการทำโครงการ/โครงการเป็นผู้ผลิตผลงาน รวมทั้งมีการทำงานกลุ่มและจัดทำแฟ้มสะสมงานด้วย ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ดังกล่าว จะเน้นการประเมินผลจากสภาพจริง อันเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน อันเป็นแนวทางที่พัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ เพื่อบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด การวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ผสมผสานไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการประเมินจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน สะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของนักเรียนมาอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลจะต้องกระทำในหลายบริบทอันได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น

วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียน จะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำตอบสั้นๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น
2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน วิธีการแก้ปัญหา การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในระหว่างการเรียนรู้การสอนและการทำกิจกรรมต่างๆ การสังเกตนั้นครูผู้สอนสามารถทำได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกต หรือการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง โดยครูผู้สอนจัดทำเครื่องมือประกอบการสังเกต โดยการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจรายการ (checklist) แบบประเมินค่า (rating scale) เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจน ในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำโครงการ/โครงการ งานทำงานกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวเอง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนด้วย การ

สัมภาษณ์อาจทำอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวัน เวลาและเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอน และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยครูผู้สอนจะตั้งข้อคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำ การปฏิบัติงานเพื่อการประเมินการสร้างผลงานชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมินโดยครูผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน และองค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น เกณฑ์การประเมิน(scoring rubric), แบบประเมินค่า(rating scale) และ แบบตรวจรายการ (checklist) เป็นต้น

5. เกณฑ์การประเมิน(scoring rubric) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมินเพื่ออธิบายลักษณะของคุณภาพงานหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณ หรือระดับความสามารถ เพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้สนใจอื่นๆ ได้ทราบว่าผู้เรียนรู้อะไร ทำได้มากเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยผู้ประเมินอาจจะให้คะแนนเป็นภาพรวมหรือจำแนกองค์ประกอบก็ได้

6. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (portfolio assessment) เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียน ที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมผลงานจะประเมินการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ หลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงความสัมฤทธิ์ผล สักยภาพของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษานั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะได้ผลสมบูรณ์ จะต้องมีการวัดผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน จะต้องทำทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนอย่างสม่ำเสมอ ต้องระบุให้ชัดว่าจะวัดอะไร การมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าจะวัดอะไร จะทำให้สามารถเลือกเครื่องมือและวิธีการวัดได้อย่างถูกต้อง ควรเลือกเทคนิคของการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการ ในการออกแบบและการสร้างข้อทดสอบ ควรเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรใช้เทคนิคหลายๆอย่าง เช่น การทดสอบ การสังเกต การประเมินภาคปฏิบัติ เกณฑ์การประเมิน และการประเมินแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น โดยต้องใช้วิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ และเพื่อการวัดผลที่สมบูรณ์ อีกทั้งการวัดและประเมินผลจะต้องกระทำในหลายบริบทอันได้แก่

ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น การวัดผลควรดำเนินควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน เช่น การสังเกต การร่วมกิจกรรม การตอบคำถาม การทำข้อทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแจ้งให้ผู้เรียนทราบผลในทันทีที่จะเกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ประภรณ์ สายวงศ์ (2531: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สรุปผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน เรื่องการวางแผนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลโดยส่วนรวมว่าเป็นปัญหามาก แต่การดำเนินการสอนเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เรื่องการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลโดยส่วนรวมเห็นว่าเป็นปัญหามาก แต่การวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย 2. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนที่ตั้งในอำเภอเมืองและที่ตั้งในอำเภออื่น ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งสามเรื่อง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เรื่องการวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เรื่องการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลปรากฏว่าครูสังคมศึกษาทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน ปรากฏว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสามเรื่อง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เรื่องการวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผล ปรากฏว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นเรื่องการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สุวรรณา ฤทธิมนตรี (2535: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของครูสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างคือครูสังคมศึกษา จำนวน 325 คนสำหรับการตอบแบบสอบถาม และจำนวน 15 คนสำหรับการสัมภาษณ์ สรุปผลการวิจัย สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนรวมพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดเนื้อหาวิชา การวัดและประเมินผล แต่ครูปฏิบัติน้อยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผล แต่ด้านที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อยคือ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นอกจากนี้ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ปรากฏว่า ด้านที่เป็นปัญหามากคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล แต่ด้านที่เป็นปัญหาน้อยคือ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ส่วนปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่า ด้านที่เป็นปัญหามากคือ การวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผล แต่ด้านที่เป็นปัญหาน้อยคือ การกำหนดวัตถุประสงค์

ประทุม มงคลวรารณ (2539: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8 โดยใช้แบบสอบถามครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส.402 สรุปผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนรวมพบว่า ด้านการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน การวัดและประเมินผลมีสภาพที่จัดกิจกรรมในระดับปานกลาง สภาพการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยส่วนรวมพบว่า การจัดกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผลกิจกรรม มีสภาพการจัดกิจกรรมในระดับปานกลาง ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยส่วนรวมพบว่า ด้านการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน การวัดและประเมินผล เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยส่วนรวมพบว่าด้านการวางแผนการจัดกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผลเป็นในปัญหาระดับปานกลาง

รัตนา ชัยเศรษฐศิริ (2542: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องบทบาทของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยตามการรับรู้ของตนเอง โดยใช้แบบสอบถามสอบถามครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 354 คน สรุปผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเจตคติและค่านิยม ให้ผู้เรียนมีค่านิยมรัก ภาควงใจและหวงแหน วัฒนธรรมไทย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ สอนการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโดยตรงและสอนสอดแทรกใน รายวิชาบังคับกับแผนและกิจกรรมชุมนุม วิธีสอนส่วนใหญ่ที่ครูใช้ได้แก่ การบรรยายและการอภิปราย ด้านสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ได้จัดทำภาพชุดประกอบเนื้อหาวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และโบราณสถานโบราณวัตถุ สื่อของจริงที่ใช้ส่วนใหญ่ คือหัตถกรรมพื้นบ้าน ในด้านการวัดและ ประเมินผลครูส่วนใหญ่ใช้ การสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน การปฏิบัติจริงและการทดสอบความรู้ ด้วยข้อสอบปรนัย ส่วนด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูส่วนใหญ่จัดปายนิเทศ 2. ด้านการเข้าร่วม กิจกรรมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในด้านปฏิบัติตนตามกิจกรรมทาง ศาสนาและวัฒนธรรม 3. ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็น แบบอย่างที่ดีในด้านมีความรับผิดชอบเป็นอย่างดีในการอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมและให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมไทย

นุชสุดา เสริมสมรรถ (2544: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอน สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามสอบถามครูสังคมศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ สรุปผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็น พลเมืองดี 4 ด้านที่มีความเหมาะสมมาก มีดังนี้ 1.กิจกรรมในห้องเรียน ด้านทักษะพื้นฐาน คือ ฝึกตั้งข้อสมมติฐานเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ และการใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในการอภิปราย ด้านจิตใจ คือ ให้ร่วมมือรับผิดชอบทำงานกลุ่ม ใช้กรณีศึกษาโดยนำหลักคุณธรรมแก้ปัญหา และ ใช้ตัวแบบบุคคลที่ทำความดีในประวัติศาสตร์ไทย ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ใช้บทบาทสมมุติ แสดงการปฏิบัติตนถูกต้องตามวัฒนธรรมประเพณีไทย นำปัญหาสังคมมาเป็นประเด็นในการสอน และให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย ด้านการเมืองและ ประชาธิปไตย คือใช้กระบวนการกลุ่มอภิปรายแนวทางการปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่ จัดกิจกรรม สถานการณ์จำลองเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตนตามหลักประชาธิปไตย อธิบายถึงสิทธิหน้าที่ พลเมืองตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ฝึกการแก้ปัญหาสถานการณ์การเมืองไทยปัจจุบัน และ วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียระบบการเมืองไทยในแต่ละยุคสมัย

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านทักษะพื้นฐาน คือ ทำโครงการสังคมศึกษาบูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ จัดทัศนศึกษา ใช้แหล่งวิทยาการ และเทคโนโลยีต่างๆค้นหาข้อมูล และนำเสนอข่าวสารต่างๆผ่านเสียงตามสายของโรงเรียน ด้านจิตใจ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เชิญวิทยากรมาบรรยายเรื่องค่านิยมในการดำรงชีวิต และฝึกปฏิบัติสมาธิเพื่อขัดเกลาจิตใจตามหลักศาสนา ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ กิจกรรมเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาเชิงอนุรักษ์โบราณสถาน จัดนิทรรศการหรือป้ายนิเทศให้เห็นความสำคัญสถาบันหลักของชาติ และจัดประกวดโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการเมืองและประชาธิปไตย คือ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับวันสำคัญทางการเมืองการปกครองของไทย จัดทัศนศึกษาสถานที่สำคัญๆที่เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง และติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยอย่างสม่ำเสมอ

3. กิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้านทักษะพื้นฐาน คือ ใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นที่เป็นบุคคลและสถานที่ และจัดกิจกรรมแข่งขันตอบปัญหาในวิชาสังคมศึกษาระหว่างกลุ่มโรงเรียนในชุมชน ด้านจิตใจ คือ จัดกิจกรรมการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ร่วมกับประชาชนในชุมชน และเชิญวิทยากรในชุมชนมาบรรยายให้ข้อคิดในการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ให้นักเรียนร่วมพิธีกรรมศาสนาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นชุมชน สำรวจปัญหาและเสนอแนวทางแก้ปัญหาสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาแนะนำการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการดำเนินชีวิต ใช้ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ และให้นักเรียนค้นหาแหล่งวิทยาการเรียนรู้ใหม่ๆทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองและประชาธิปไตย คือ จัดทำเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆเผยแพร่ความรู้ประชาชนเรื่องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร่วมรณรงค์การมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองกับชุมชน และจัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นตน

เขาวลัยชัย อักษร (2544: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครู โดยตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ ครูสังคมศึกษาสำหรับตอบแบบสอบถามจำนวน 275 คน และสำหรับสังเกตและให้สัมภาษณ์จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชุด คือ แบบสอบถามแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ด้านพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนหลักการประชาธิปไตย ในเนื้อหาการเมืองการปกครอง และเชื่อมโยงกับเหตุการณ์การเมืองการปกครองที่สำคัญ โดยใช้วิธีบรรยาย

ด้านพัฒนาทักษะในการใช้กระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ระบบโหวตเสียงลงมติ ให้นักเรียนทำงานในรูปคณะกรรมการ สร้างข้อตกลงและควบคุมกันเอง ด้านพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้การสอนข่าวและเหตุการณ์การเมือง ให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้วนำเสนอโดยการรายงานและอภิปราย ด้านพัฒนาด้านวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการทำงานกลุ่มและการอภิปรายกลุ่ม

2. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมรณรงค์และการแข่งขันตอบปัญหาทางวิชาการ ด้านพัฒนาทักษะในการใช้กระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเลือกตั้ง กรรมการห้องเรียน สถานักเรียนและกิจกรรมชุมนุม ด้านพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับชุมชนและภายในโรงเรียน กิจกรรมทำป้ายนิเทศ ด้านพัฒนาด้านวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ให้นักเรียนร่วมมือและประชุม ศึกษาวางแผนการทำงานร่วมกัน และจัดกิจกรรมออกศึกษานอกสถานที่

3. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครูสังคมศึกษา ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นแบบอย่างในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ขยันหมั่นเพียร เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ยึดมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย

สรุปงานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ ซึ่งมีการศึกษาทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมร่วมกับชุมชน และปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร ต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้ผู้เรียน โดยต้องการให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ มีเหตุผลและวิจารณญาณ ตระหนักในบทบาทและมีความรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมและเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งในการสร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีจะต้องมีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Carol (1996: 1-133) วิจัยเรื่อง Elementary Teachers' Perceptions of The Characteristic and Development of Good Citizenship in Washington State. ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ

ความเป็นพลเมืองดีตามการรับรู้ของครูประถมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการรับรู้ของครู คือ อายุ พื้นฐานการศึกษา ภูมิหลังและประสบการณ์การสอนของผู้สอน มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองให้กับผู้เรียน จึงจะเห็นได้จาก การรับรู้ของครูเรื่องความเคารพนับถือบุคคล มีพฤติกรรมที่ดีทั้งศีลธรรมและจริยธรรม อดทนต่อความแตกต่าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ให้หล่อหลอมให้กับผู้เรียนได้ด้วยเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจตามการรับรู้ในเรื่องความเป็นพลเมืองดีของครู พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 0.05 ในเรื่องอายุและเพศ

Bernadette (2002: Abstract) วิจัยเรื่อง Teaching the ‘‘ heart and soul’’ of citizenship: Service-learning as citizenship education. ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนให้มีความเป็นพลเมืองทั้งจิตใจและจิตวิญญาณ โดยใช้การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการบริการสังคมเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะความเป็นพลเมืองดีในส่วนของ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มที่เรียนรู้โดยการบริการสังคมและกลุ่มที่ไม่ได้บริการสังคม โดยใช้ข้อมูลจากการตอบแบบสำรวจก่อนและหลังของนักเรียนจำนวน 704 คน การสัมภาษณ์นักเรียน 107 คน และสัมภาษณ์ครูจำนวน 28 คน จากโรงเรียนทุกแห่งในแคลิฟอร์เนีย ที่การเปรียบเทียบแบบสำรวจก่อนและหลังจากการวิจัย จากการวิจัยค้นพบ 4 ประเด็นดังนี้ 1. ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกฝนให้ใช้ประเด็นเกี่ยวกับการใช้การบริการสังคมเป็นกลยุทธ์ในการสอน เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี 2. รูปแบบองค์ประกอบของลักษณะความเป็นพลเมืองดีมีหลายองค์ประกอบอยู่ในโรงเรียน รวมถึงการมีสถานภาพตามกฎหมายและการมีความประพฤติดี ซึ่งอยู่ในบริบทของการบริการสังคม 3. การเรียนรู้จากการบริการสังคมสนับสนุนให้เกิดความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์พร้อมทั้งจิตใจและจิตวิญญาณ รวมทั้งก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและชุมชน 4. ถ้ากล่าวถึงความเป็นพลเมืองอย่างกว้างๆ คือการเป็นสมาชิกในชุมชน โครงการนี้อาจไม่เชื่อมโยงกับการบริการสังคม เพราะการบริการสังคมทำให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกและพฤติกรรมที่ดี แต่ยังไม่สามารถทำให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของรัฐเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่วัตถุประสงค์ของโครงการในครั้งนี้ ต้องการให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของรัฐเพิ่มมากขึ้น เช่น การทำให้เยาวชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้มากขึ้น ดังนั้นการเรียนรู้โดยการบริการสังคมยังไม่สามารถทำให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้เพิ่มขึ้น และสุดท้ายนี้ผลจากการวิจัยขอแนะนำว่า วิธีการสอนสังคมศึกษาที่จะพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ต้องกำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แน่ชัดและเกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองให้เพิ่มมากขึ้น และต้องให้นักเรียนเข้าใจความหมายของความเป็นพลเมืองดีว่าคืออะไร

Jenning (2003: Abstract) วิจัยเรื่อง Transforming civics and citizenship education in the middle years of schooling : an exploration of critical issues informing teachers' theories of action. การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาความรู้เรื่องหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมืองดีของระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อระบุประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญในการให้ความรู้ของครูตามทฤษฎีของการกระทำ การศึกษาครั้งนี้ใช้กรณีตัวอย่างเป็น โรงเรียนที่คัดเลือกจากทางตอนเหนือของนิวเซาท์เวล และทางตอนตะวันออกเฉียงใต้ของควีนแลนด์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมของครูในกลุ่มที่มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสืบหาทฤษฎีการกระทำในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมืองดี การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครูที่มีประสบการณ์การสอนมาเป็นเวลา 1-3 ปีและมีการสังเกตโดยตรง รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากบทความของผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์เนื้อหาของนโยบายและเอกสารหลักสูตร และได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในสามประเด็นดังนี้ ประการแรกคือ การสะท้อนตนเองของครู ประการที่สองคือ ความเห็นของครูเกี่ยวกับความรู้ที่หลักสูตรกำหนด และประการที่สามคือ โอกาสในการกระทำการถ่ายโอนความรู้ไปสู่นักเรียน ผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้คือ ได้คู่มือที่เป็นโปรแกรมในการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นวิธีการสอนที่สำคัญในเรื่องของหน้าที่พลเมืองและการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีในชั้นเรียนที่เป็นระดับมัธยมศึกษา

สรุปงานวิจัยต่างประเทศจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งเป็นการวิจัยแบบสำรวจ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามการรับรู้ของครู โดยมีการศึกษาตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการรับรู้ของครู คือ อายุ พื้นฐานการศึกษา ภูมิหลัง และประสบการณ์การสอนของผู้สอน ที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้กับผู้เรียน และได้มีการศึกษาโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองทั้งทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่นและชุมชน นอกจากนี้ได้มีการศึกษาความรู้เรื่องหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมืองดีของระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อระบุประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญในการให้ความรู้ของครูตามทฤษฎีของการกระทำ ซึ่งผลที่ได้รับคือคู่มือที่เป็นโปรแกรมในการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นวิธีการสอนที่สำคัญในเรื่องของหน้าที่พลเมืองและการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีในชั้นเรียนที่เป็นระดับมัธยมศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย
7. การนำเสนอข้อมูล

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
3. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหนังสือการจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีแก่นักเรียน

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากร คือ ครูสังกัดศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา ตั้งกีดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ช่วงชั้นที่ 3-4) จากข้อมูล พบว่า มีจำนวนทั้งหมด 359 คน กำหนดขนาดของ

กลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane จากการคำนวณที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ความคลาดเคลื่อน ± 5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 190 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ช่วงชั้นที่ 3-4) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในจังหวัดสงขลา เขตพื้นที่การศึกษาที่ 1, 2 และ 3 โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ดังนี้

1. สํารวจโรงเรียนจากกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสงขลา เขตพื้นที่การศึกษา 1, 2 และ 3 ซึ่งมีโรงเรียนจำนวน 42 โรงเรียน ที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งเป็นการแบ่งตามเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสงขลา คือ กลุ่มที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา สงขลาเขต 1 จำนวน 15 โรงเรียน กลุ่มที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 2 จำนวน 14 โรงเรียน กลุ่มที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 3 จำนวน 13 โรงเรียน

2. สุ่มโรงเรียนที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้อัตราส่วน 2 : 3 ของโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนรวม 29 โรงเรียน คือ กลุ่มที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 1 จำนวน 10 โรงเรียน กลุ่มที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 2 จำนวน 9 โรงเรียน กลุ่มที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 3 จำนวน 8 โรงเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างโรงเรียน

กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดสงขลา	จำนวน โรงเรียน	กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน (2 : 3)
เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 1	15	10
เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 2	14	9
เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 3	13	8
รวม	42	27

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาทุกท่านในกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทั้ง 27 โรงเรียน ที่สุ่มมาในขั้นต้น ซึ่งจะได้จำนวนครูสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 314 คน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างครูสังคมศึกษา

โรงเรียน	จำนวนครู (คน)
<u>เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 1</u>	
โรงเรียนเกาะแก้วพิทยาสรรค์	6
โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ ทักษิณ	18
โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสงขลา	22
โรงเรียนวรรณริเฉลิม	23
โรงเรียนสทิงพระวิทยา	13
โรงเรียนระโนด	4
โรงเรียนระโนดวิทยา	7
โรงเรียนสามบ่อวิทยา	5
โรงเรียนธรรมโมสิต	9
โรงเรียนสงขลาวิทยาคม	13
รวม	120
<u>เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 2</u>	
โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี 2 สงขลา	10
โรงเรียนพะตงประชานคีรีวัฒน์	15
โรงเรียนหาดใหญ่เจริญราษฎร์พิทยา	4
โรงเรียนหาดใหญ่พิทยาคม	11
โรงเรียนหาดใหญ่รัฐประชาสรรค์	18
โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย	25
โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย 2	21
โรงเรียนหาดใหญ่สมบูรณ์กุลกันยา	25
โรงเรียนควนเนียงวิทยา	9
รวม	138

ตารางที่ 3 (ต่อ)

โรงเรียน	จำนวนครู (คน)
<u>เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 3</u>	
โรงเรียนจะนะชนูปถัมภ์	5
โรงเรียนจะนะวิทยา	5
โรงเรียนไม้แก่นประชาอุทิศ	3
โรงเรียนทับช้างวิทยาคม	6
โรงเรียนนาทวีวิทยาคม	9
โรงเรียนเทพา	8
โรงเรียนสะบ้าย้อยวิทยา	4
โรงเรียนสะเดา(บรรค์ชัยกัมพลานนท์อนุสรณ์)	16
รวม	56
รวม	314

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดศึกษา มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการในการสร้างเครื่องมือ

1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้และรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดศึกษา

1.2 ศึกษาแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดศึกษา จากหนังสือ เอกสาร ตำรา

2. ขั้นการสร้างแบบสอบถามสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดศึกษา

2.1 นำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากนักการศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการศึกษายอดความรู้และการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา โดยรายละเอียดของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง) คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ วุฒิการศึกษา ระดับชั้นที่สอนในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 6 ระดับ ดังนี้

ปฏิบัติมากที่สุด	ให้คะแนน 6
ปฏิบัติมาก	ให้คะแนน 5
ปฏิบัติค่อนข้างมาก	ให้คะแนน 4
ปฏิบัติค่อนข้างน้อย	ให้คะแนน 3
ปฏิบัติน้อย	ให้คะแนน 2
ปฏิบัติน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1

สำหรับแบบสอบถามในตอนที่ 2 มีประเด็นคำถามดังนี้

- 1) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร จำนวน 6 ข้อ (ตั้งชื่อคำถามตามแนวทางการจัดเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2545: 2-10)
- 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ตั้งชื่อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้ง 5 ด้าน จากการวิเคราะห์และสรุปแนวคิดของ วลัย พานิช (2542: 226-235), นุชสุดา เสริมสมรรถ (2544: 18), มณฑนา สังฆะกฤษณ์และวราพรธน น้อยสุวรรณ (2535: 113) และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (2545: 13-221)

2.1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

- 2.1.1) ด้านทักษะพื้นฐาน จำนวน 4 ข้อ
- 2.1.2) ด้านจิตใจ จำนวน 4 ข้อ
- 2.1.3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 4 ข้อ
- 2.1.4) ด้านการเมืองและประชาธิปไตย จำนวน 4 ข้อ
- 2.1.5) ด้านเศรษฐกิจ จำนวน 4 ข้อ

2.2) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

- 2.2.1) ด้านทักษะพื้นฐาน จำนวน 4 ข้อ
- 2.2.2) ด้านจิตใจ จำนวน 4 ข้อ
- 2.2.3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 4 ข้อ
- 2.2.4) ด้านการเมืองและประชาธิปไตย จำนวน 4 ข้อ
- 2.2.5) ด้านเศรษฐกิจ จำนวน 4 ข้อ

2.3) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

- 2.3.1) ด้านทักษะพื้นฐาน จำนวน 2 ข้อ
- 2.3.2) ด้านจิตใจ จำนวน 3 ข้อ
- 2.3.3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 5 ข้อ
- 2.3.4) ด้านการเมืองและประชาธิปไตย จำนวน 3 ข้อ
- 2.3.5) ด้านเศรษฐกิจ จำนวน 3 ข้อ

3) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ตั้งข้อคำถามตามแนวทางการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของกระทรวงศึกษาธิการ (2545: 199-202) และวันเพ็ญ วรรณโกมล (2542: 203-206)

4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (ตั้งข้อคำถามตามแนวทางการวัดและประเมินผลซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2544: 48-50) ได้ระบุไว้เกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และการสรุปแนวทางการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี)

- 4.1) หลักการที่ใช้ในการวัดและประเมินผล จำนวน 4 ข้อ
- 4.2) วิธีการ จำนวน 5 ข้อ
- 4.3) เครื่องมือ จำนวน 6 ข้อ
- 4.4) ผู้ประเมิน จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ตอนที่ 3.1 ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 6 ระดับ ดังนี้

เป็นปัญหามากที่สุด	ให้คะแนน 6
เป็นปัญหามาก	ให้คะแนน 5
เป็นปัญหาค่อนข้างมาก	ให้คะแนน 4
เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย	ให้คะแนน 3
เป็นปัญหาน้อย	ให้คะแนน 2
เป็นปัญหาน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1

สำหรับแบบสอบถามในตอนที่ 3.1 มีประเด็นคำถามดังนี้

1) นักเรียน

- 1.1) ทักษะการเรียนรู้ จำนวน 8 ข้อ
- 1.2) การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อ

2) ครู

- 2.1) ความรู้ในการจัดเนื้อหา จำนวน 6 ข้อ
- 2.2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.2.1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน จำนวน 8 ข้อ
 - 2.2.2) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำนวน 4 ข้อ
 - 2.2.3) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน จำนวน 3 ข้อ
- 2.3) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 6 ข้อ
- 2.4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 3.2 เป็นส่วนของแบบสอบถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในตอนที่ 3.1 แล้วเห็นว่า ปัญหาในตอนที่ 3.1 ข้อใดเป็นปัญหาในระดับค่อนข้างมากถึงมากที่สุด ก็ให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุถึง สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ลงในตารางในตอนที่ 3.2 ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด

3. ขั้นตอนการปรับปรุงเครื่องมือ

3.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

3.2 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง และเพื่อนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำมาทดลองใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจาก 2 ใน 3 เสนอแนะว่าแบบสอบถามยาวเกินไป ควรที่จะตัดข้อที่มีความหมายซ้ำๆ ออกไป และให้รวบบางประเด็นของข้อคำถามไว้ด้วยกัน และให้จัดเรียงข้อคำถามโดยเฉพาะในส่วนของสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความซ้ำซ้อนกัน และมีการแก้ไขข้อความในบางส่วน เช่น

ข้อ 3 ในการจัดเนื้อหาในหลักสูตร จาก จัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีในการสอนศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม เป็น จัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

ข้อ 1 ในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้านเศรษฐกิจ จาก จัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าไปในชุมชนเพื่อเรียนรู้สภาพเศรษฐกิจและอาชีพของคนในชุมชน เป็นจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาชุมชนเพื่อเรียนรู้สภาพเศรษฐกิจและอาชีพของคนในชุมชน

ข้อ 1 ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จาก จัดให้มีการวัดและประเมินผลในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและทุกครั้งเมื่อจบบทเรียน เป็น วัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.3 นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เมื่อวันที่ 24-26 ตุลาคม 2550 เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการนำวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยกำหนดค่าคุณภาพเครื่องมืออยู่ในเกณฑ์ที่รับได้ คือ ค่าความเที่ยงเกินกว่า 0.6 ซึ่งผลการวิเคราะห์เครื่องมือมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.95

4. จัดพิมพ์และนำไปใช้

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงจนสมบูรณ์แล้วไปจัดพิมพ์และนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคมศึกษาที่ได้เลือกไว้

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปทางไปรษณีย์ ถึงผู้อำนวยการ และคณะครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ในวันที่ 19-20 พฤศจิกายน 2550

4.3 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 และ เขต 2 ผู้วิจัยนัดวันเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับทางโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลตามวันเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง ส่วนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากทางโรงเรียนส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ ซึ่งผู้วิจัยได้แนบซองติดแสตมป์ไว้ให้ทางโรงเรียนแล้ว

4.4 ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 และ เขต 2 ตามวันเวลาที่ได้นัดหมายไว้ด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 12-14 ธันวาคม 2550 และแบบสอบถามของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม จนถึงวันที่ 7 มกราคม 2550 จากแบบสอบถามจำนวน 314 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 295 ฉบับ ในจำนวนนี้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 291 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.67

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) นำมา

วิเคราะห์โดย การวิเคราะห์แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามประสบการณ์การสอนที่ต่างกัน และวิเคราะห์แต่ละกลุ่มประสบการณ์ด้วยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation) และแปลความหมายค่ามัชฌิมเลขคณิตตามที่กำหนด แล้วนำเสนอในรูปแบบของ ตารางประกอบความเรียง

โดยแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

<u>ค่าเฉลี่ย</u>	<u>ความหมาย</u>
5.56 – 6.00	ปฏิบัติมากที่สุด
4.56 – 5.55	ปฏิบัติมาก
3.56 – 4.55	ปฏิบัติค่อนข้างมาก
2.56 – 3.55	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
1.56 – 2.55	ปฏิบัติน้อย
1.00 – 1.55	ปฏิบัติน้อยที่สุด

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษา ตอนที่ 3.1 มีลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์โดย การวิเคราะห์ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามประสบการณ์การสอนที่ต่างกัน และวิเคราะห์แต่ละกลุ่ม ประสบการณ์ด้วยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation) และแปลความหมายค่ามัชฌิมเลขคณิตตามที่กำหนด แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

โดยแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

<u>ค่าเฉลี่ย</u>	<u>ความหมาย</u>
5.56 – 6.00	เป็นปัญหามากที่สุด
4.56 – 5.55	เป็นปัญหามาก
3.56 – 4.55	เป็นปัญหาค่อนข้างมาก
2.56 – 3.55	เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย
1.56 – 2.55	เป็นปัญหาน้อย
1.00 – 1.55	เป็นปัญหาน้อยที่สุด

ตอนที่ 3.2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามาจากตอนที่ 3.1 ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามีปัญหาในระดับค่อนข้างมากถึงมากที่สุด มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด นำมาวิเคราะห์โดย การแจกแจงความถี่ หาการ้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง คุณภาพของแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่าง คือ สูตรของ Taro Yamane (1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง ($e = .05$)

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science: SPSS for Windows Version 11.5) ในการหาค่าความเที่ยง (Reliability)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science: SPSS for Windows Version 11.5) ในการหาค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

1. ค่าเฉลี่ย (\bar{x})
2. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

7. การนำเสนอข้อมูล

- 6.1 ข้อมูลที่เป็นค่าสถิติ นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง
- 6.2 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลปลายเปิด นำมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา โดยผู้วิจัยทำการศึกษาคูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลาที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลสถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	73	25.10
- หญิง	218	74.90
ประสบการณ์การสอน		
- 1- 10 ปี	3	1.00
- 11- 20 ปี	50	17.20
- 21 – 30 ปี	122	41.90
- 31 ปีขึ้นไป	116	39.90
วุฒิการศึกษา		
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	1	0.30
- ปริญญาตรี	237	81.40
- สูงกว่าปริญญาตรี	53	18.20
ปัจจุบันสอนในระดับชั้น		
- มัธยมศึกษาตอนต้น	122	41.90
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	75	25.80
- มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย	94	32.30
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ชุมชนที่มีจุดประสงค์ที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะความ เป็นพลเมืองดี ชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม		
- มีส่วนร่วม	84	28.90
- ไม่มีส่วนร่วม	207	71.10
ชุมชนเกี่ยวกับการอาสาพัฒนา		
- มีส่วนร่วม	229	78.70
- ไม่มีส่วนร่วม	62	21.30

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลสถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ชุมนุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ		
- มีส่วนร่วม	269	92.40
- ไม่มีส่วนร่วม	22	7.60
ชุมนุมเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น		
- มีส่วนร่วม	146	50.20
- ไม่มีส่วนร่วม	145	49.80
ชุมนุมเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย		
- มีส่วนร่วม	235	80.80
- ไม่มีส่วนร่วม	56	19.20
ชุมนุมทางศาสนา เช่น ชมรมพระพุทธศาสนา		
- มีส่วนร่วม	113	38.80
- ไม่มีส่วนร่วม	178	61.20
ชุมนุมอื่นๆ ได้แก่		
ชุมนุม To be Number 1		
- มีส่วนร่วม	86	33.54
ชุมนุมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม		
- มีส่วนร่วม	58	22.62
ชุมนุมการพัฒนาตนพัฒนาจิต		
- มีส่วนร่วม	29	11.31
ชุมนุมธนาคารความดี		
- มีส่วนร่วม	27	10.53
ชุมนุมข่าวสารทันสมัย		
- มีส่วนร่วม	23	8.97
ชุมนุมดอกบัว 7 ดอก		
- มีส่วนร่วม	18	7.02
ชุมนุมการออมทรัพย์		
- มีส่วนร่วม	16	6.24
ไม่เคยมีส่วนร่วม	34	11.68

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 291 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 218 คน คิดเป็นร้อยละ 74.90 เพศชาย 73 คนคิดเป็นร้อยละ 25.10 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนอยู่ในช่วง 21-30 ปีมีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 41.90 รองลงมาอยู่ในช่วง 31ปีขึ้นไปมีจำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 39.90 นอกนั้นอยู่ในช่วง 1-10,11-20 ปี มีจำนวน 3 และ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 1 และ 17.20 ตามลำดับ วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรีมีจำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 81.40 รองลงมาเป็นระดับสูงกว่าปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวน 53 และ 1 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 18.20 และ 0.30 ตามลำดับ ปัจจุบันส่วนใหญ่สอนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 41.90 รองลงมาสอนทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวน 94 คนคิดเป็นร้อยละ 32.30 ที่เหลือสอนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 25.80 ในส่วนของการมีส่วนร่วมในชมรมต่างๆ พบว่า ชมรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีส่วนร่วมในชมรมอยู่ 84 คนคิดเป็นร้อยละ 28.90 ชมรมเกี่ยวกับการอาสาพัฒนามีจำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 78.70 ชมรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุมีจำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 92.40 ชมรมเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 50.20 ชมรมเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยมีจำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 80.80 ชมรมทางศาสนา เช่น ชมรมพระพุทธศาสนามีจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 38.80 ส่วนชมรมอื่นๆ ได้แก่ ชมรม To be Number 1 มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 33.54 ชมรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 22.62 ชมรมการพัฒนาคนพัฒนาจิตมีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 11.31 ชมรมธนาคารความดีมีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 10.53 ชมรมข่าวสารทันสมัยมีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.97 ชมรมดอกบัว 7 ดอกมีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 7.02 ชมรมการออมทรัพย์ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 6.24 และไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 11.68

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา

1. ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี

การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1. บูรณาการทั้ง 5 สาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี	4.37	0.92	ค่อนข้างมาก	4.43	1.12	ค่อนข้างมาก
2. ใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี	4.47	1.09	ค่อนข้างมาก	4.81	1.12	มาก
3. จัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม	4.50	0.95	ค่อนข้างมาก	4.64	1.15	มาก
4. จัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระเศรษฐศาสตร์	3.90	1.02	ค่อนข้างมาก	4.25	1.11	ค่อนข้างมาก
5. จัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระประวัติศาสตร์	3.93	1.03	ค่อนข้างมาก	4.19	1.15	ค่อนข้างมาก
6. จัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระภูมิศาสตร์	3.69	1.06	ค่อนข้างมาก	4.02	1.32	ค่อนข้างมาก
รวม	4.14	1.01	ค่อนข้างมาก	4.39	1.16	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 5 แสดงว่า โดยภาพรวมด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตรครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดเนื้อหาโดยใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ในสังคม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และการจัดหน่วยบูรณาการ เนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในห้องเรียน	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
ก. ด้านทักษะพื้นฐาน						
1. ให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นประเด็นในการอภิปรายเพื่อพัฒนา ทักษะการแก้ปัญหา	4.33	0.85	ค่อนข้างมาก	4.21	1.20	ค่อนข้างมาก
2. ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ในประเด็น ที่นักเรียนสนใจ	4.28	0.79	ค่อนข้างมาก	4.39	1.25	ค่อนข้างมาก
3. ให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวและสาระนั้นำจาก สื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และนำเสนอสาระสำคัญ	4.42	0.84	ค่อนข้างมาก	4.48	1.13	ค่อนข้างมาก
4. ให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี	3.79	0.96	ค่อนข้างมาก	3.90	1.07	ค่อนข้างมาก
รวม	4.21	0.86	ค่อนข้างมาก	4.25	1.16	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในห้องเรียน	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
ข. ด้านจิตใจ						
1. ให้นักเรียนวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองดี จากบุคคลตัวอย่างที่ทำความดีใน ประวัติศาสตร์ไทย	4.27	0.91	ค่อนข้างมาก	4.31	1.06	ค่อนข้างมาก
2. ใช้กรณีศึกษาโดยนำหลักคุณธรรมมา ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา	4.54	0.76	ค่อนข้างมาก	4.51	1.15	ค่อนข้างมาก
3. สอนโดยใช้สถานการณ์จำลองให้นักเรียน ได้เรียนรู้การดำรงตนบนพื้นฐานแห่ง คุณธรรมและจริยธรรม	3.55	1.04	ค่อนข้างน้อย	3.73	0.95	ค่อนข้างมาก
4. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์การมีส่วนร่วมใน การทำความดี	4.38	0.83	ค่อนข้างมาก	4.41	0.92	ค่อนข้างมาก
รวม	4.19	0.89	ค่อนข้างมาก	4.24	1.02	ค่อนข้างมาก
ค. ด้านสังคมและวัฒนธรรม						
1. ให้นักเรียนแสดงละครเกี่ยวกับการ ปฏิบัติตนถูกต้องตามวัฒนธรรมประเพณี ไทย	3.93	0.92	ค่อนข้างมาก	3.89	0.83	ค่อนข้างมาก
2. ให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาสังคมและหาแนว ทางแก้ไข เช่น ปัญหายาเสพติด	4.45	0.83	ค่อนข้างมาก	4.34	0.87	ค่อนข้างมาก
3. ให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย	4.75	0.77	มาก	4.67	0.96	มาก
4. มีการอภิปรายในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษา โบราณสถานและโบราณวัตถุ ปัญหาสิ่งแวดล้อม	4.37	0.84	ค่อนข้างมาก	4.46	0.78	ค่อนข้างมาก
รวม	4.38	0.84	ค่อนข้างมาก	4.34	0.86	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในห้องเรียน	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
ง. ด้านการเมืองและประชาธิปไตย						
1. ให้นักเรียนวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติ ตนตามสิทธิหน้าที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน	4.27	1.01	ค่อนข้างมาก	4.41	0.91	ค่อนข้างมาก
2. นำปัญหาสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันมา อภิปรายและฝึกแก้ปัญหา	4.21	0.98	ค่อนข้างมาก	4.25	0.86	ค่อนข้างมาก
3. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นใน นโยบายการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น	3.99	1.00	ค่อนข้างมาก	4.12	1.01	ค่อนข้างมาก
4. ให้นักเรียนวิเคราะห์เนื้อหาและศึกษาผลกระทบ ของกฎหมายต่างๆที่ระบุในบทเรียน	3.88	0.98	ค่อนข้างมาก	3.96	0.84	ค่อนข้างมาก
รวม	4.09	0.99	ค่อนข้างมาก	4.19	0.91	ค่อนข้างมาก
จ. ด้านเศรษฐกิจ						
1. สอดแทรกเรื่องความนิยมไทยใช้ของไทย ขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.65	0.84	มาก	4.76	0.82	มาก
2. จัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ฝึกหัดและ เลือกตัดสินใจในการใช้จ่ายอย่างถูกต้อง และคุ้มค่า	4.31	0.84	ค่อนข้างมาก	4.44	1.03	ค่อนข้างมาก
3. ให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจของ ประเทศและหาแนวทางแก้ไข	4.05	0.97	ค่อนข้างมาก	4.22	0.97	ค่อนข้างมาก
4. ให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบและ วิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมา ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.81	0.82	มาก	4.72	0.93	มาก
รวม	4.46	0.82	ค่อนข้างมาก	4.54	0.94	ค่อนข้างมาก
รวม	4.26	0.89	ค่อนข้างมาก	4.31	0.98	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 6 แสดงว่าโดยภาพรวมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ของครู สังกศศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

ด้านทักษะพื้นฐาน ครูสังกัดศศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้ให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวและสาระนั้นรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และนำเสนอสาระสำคัญ และการให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในการอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา

ด้านจิตใจ ครูสังกัดศศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้กรณีศึกษาโดยนำหลักคุณธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา และการให้นักเรียนเล่าประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการทำความคิด

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังกัดศศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้ให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาสังคมและหาแนวทางแก้ไข และการให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย

ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังกัดศศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้ให้นักเรียนวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และการนำปัญหาสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันมาอภิปรายและฝึกแก้ปัญหา

ด้านเศรษฐกิจ ครูสังกัดศศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้สอดแทรกเรื่องความนิยมไทยใช้ของไทยขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ก. ด้านทักษะพื้นฐาน						
1. ให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดี	3.88	0.95	ค่อนข้างมาก	3.90	0.83	ค่อนข้างมาก
2. จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เช่น รัฐสภา ศาล เป็นต้น	3.32	1.24	ค่อนข้างน้อย	3.43	0.76	ค่อนข้างน้อย
3. ให้นักเรียนใช้แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมและนำเสนอข้อมูล	3.45	1.17	ค่อนข้างน้อย	3.66	0.95	ค่อนข้างมาก
4. ให้นักเรียนทำหนังสือพิมพ์/วารสาร/แผ่นพับ/เว็บไซต์ โดยเปิดโอกาสตามศักยภาพของนักเรียน	3.21	1.16	ค่อนข้างน้อย	3.48	1.05	ค่อนข้างน้อย
รวม	3.47	1.13	ค่อนข้างน้อย	3.62	0.90	ค่อนข้างมาก
ข. ด้านจิตใจ						
1. นำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	5.03	0.96	มาก	5.01	0.79	มาก
2. เชิญวิทยากรมาบรรยายเพื่อพัฒนาค่านิยมในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า	3.91	1.20	ค่อนข้างมาก	3.90	0.95	ค่อนข้างมาก
3. จัดค่ายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เช่น ค่ายยุวพุทธ ค่ายฝึกปฏิบัติบริหารจัดการ	4.56	1.10	มาก	4.74	0.68	มาก
4. จัดกิจกรรมบริการสังคม เช่น ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส	3.63	1.12	ค่อนข้างมาก	3.76	1.06	ค่อนข้างมาก
รวม	4.28	1.10	ค่อนข้างมาก	4.35	0.87	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
ค. ด้านสังคมและวัฒนธรรม						
1. นำนักเรียนทัศนศึกษาเชิงอนุรักษ์ในแหล่งโบราณสถาน/ชายฝั่งทะเลป่าไม้	3.94	1.13	ค่อนข้างมาก	3.89	1.13	ค่อนข้างมาก
2. ให้มีการทำโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย / การป้องกันยาเสพติด	4.14	1.13	ค่อนข้างมาก	4.26	0.92	ค่อนข้างมาก
3. จัดนิทรรศการหรือป้ายนิเทศแสดงความสำคัญสถาบันหลักของชาติ	4.15	1.20	ค่อนข้างมาก	4.16	1.13	ค่อนข้างมาก
4. จัดค่ายที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.83	1.14	ค่อนข้างมาก	3.81	1.20	ค่อนข้างมาก
รวม	4.02	1.15	ค่อนข้างมาก	4.03	1.10	ค่อนข้างมาก
ง. ด้านการเมืองและประชาธิปไตย						
1. ให้นักเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในวันสำคัญ เช่น วันรัฐธรรมนูญ	4.29	0.99	ค่อนข้างมาก	4.24	1.0	ค่อนข้างมาก
2. เชิญวิทยากรหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองมาบรรยายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย	3.27	0.99	ค่อนข้างน้อย	3.47	1.16	ค่อนข้างน้อย
3. จัดกิจกรรมตอบปัญหาทางวิชาการเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	3.64	1.02	ค่อนข้างมาก	3.78	1.10	ค่อนข้างมาก
4. จัดค่ายที่จะส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี เช่น ค่ายเยาวชนกับประชาธิปไตย ค่ายเรียนรู้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม	3.57	1.16	ค่อนข้างมาก	3.72	1.14	ค่อนข้างมาก
รวม	3.69	1.04	ค่อนข้างมาก	3.80	1.12	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
จ. ด้านเศรษฐกิจ						
1.ให้นักเรียนจัดนิทรรศการ/ป้ายนิเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน	3.77	1.07	ค่อนข้างมาก	3.90	1.06	ค่อนข้างมาก
2.ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	4.45	0.99	ค่อนข้างมาก	4.38	1.04	ค่อนข้างมาก
3.จัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักการออม	4.33	1.10	ค่อนข้างมาก	4.36	1.08	ค่อนข้างมาก
4.จัดกิจกรรมรณรงค์การใช้ของไทย	3.92	1.04	ค่อนข้างมาก	4.13	1.15	ค่อนข้างมาก
รวม	3.92	1.04	ค่อนข้างมาก	4.19	1.08	ค่อนข้างมาก
รวม	3.91	1.09	ค่อนข้างมาก	4.00	1.01	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 7 แสดงว่าโดยภาพรวมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

ด้านทักษะพื้นฐาน ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดี แต่กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนใช้แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีต่างๆค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมและนำเสนอข้อมูล ครูสังกัดศึกษามีการปฏิบัติแตกต่างกัน โดยครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปีมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ส่วนครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก

ด้านจิตใจ ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และการจัดค่ายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียน

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นให้นักเรียนทำโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย/ การป้องกันยาเสพติด และการจัดนิทรรศการหรือป้ายนิเทศแสดงความสำคัญสถาบันหลักของชาติ

ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นให้นักเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในวันสำคัญ เช่น วันรัฐธรรมนูญ แต่ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม

มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการเชิญวิทยากรหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองมาบรรยายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย

ด้านเศรษฐกิจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักการออม

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี

การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ก. ด้านทักษะพื้นฐาน						
1.ร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเสนอข่าวสารผ่านทางวิทยุชุมชน	2.87	1.18	ค่อนข้างน้อย	3.07	1.28	ค่อนข้างน้อย
2.จัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ภายในชุมชนและร่วมกันเก็บข้อมูลเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ปัญหาเสพติดภายในชุมชน เป็นต้น	3.66	1.16	ค่อนข้างมาก	3.61	1.09	ค่อนข้างมาก
รวม	3.27	1.17	ค่อนข้างน้อย	3.34	1.19	ค่อนข้างน้อย
ข. ด้านจิตใจ						
1.จัดให้มีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับประชาชนในชุมชน	3.89	1.17	ค่อนข้างมาก	3.80	1.20	ค่อนข้างมาก
2.เชิญวิทยากรในชุมชนมาบรรยายให้ข้อคิดในการปฏิบัติตนเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน	3.50	1.06	ค่อนข้างน้อย	3.41	1.03	ค่อนข้างน้อย
3.ร่วมกับวัดหรือองค์กรทางศาสนาจัดค่ายอบรมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียน	4.75	1.07	มาก	4.62	1.12	มาก
รวม	4.05	1.10	ค่อนข้างมาก	3.94	1.12	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
ค. ด้านสังคมและวัฒนธรรม						
1.ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ต่างๆของชาติและท้องถิ่น	4.41	1.02	ค่อนข้างมาก	4.34	1.12	ค่อนข้างมาก
2.ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรและรักษาสาธารณะ สมบัติในชุมชน	4.13	0.96	ค่อนข้างมาก	3.99	1.15	ค่อนข้างมาก
3.ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และร่วมกัน สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.17	1.06	ค่อนข้างมาก	4.09	1.11	ค่อนข้างมาก
4.ร่วมกับชุมชนรณรงค์ป้องกันและต่อต้าน ยาเสพติด	4.42	1.02	ค่อนข้างมาก	4.14	1.15	ค่อนข้างมาก
5.ร่วมกันทำวิจัยในเชิงสำรวจที่เกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น สำรวจเพื่อ การอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา	3.34	1.29	ค่อนข้างน้อย	3.28	1.32	ค่อนข้างน้อย
รวม	4.09	1.07	ค่อนข้างมาก	3.97	1.17	ค่อนข้างมาก
ง. ด้านการเมืองและประชาธิปไตย						
1.จัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกับชุมชนในด้าน การเมืองการปกครองเช่น รณรงค์ในการ ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น	4.48	1.03	ค่อนข้างมาก	4.12	1.20	ค่อนข้างมาก
2.จัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชน เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยและการปฏิบัติตนเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	4.02	1.07	ค่อนข้างมาก	3.95	1.25	ค่อนข้างมาก
3.ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัด กิจกรรมให้ความรู้กับนักเรียนและชุมชน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ท้องถิ่นตน	3.85	1.03	ค่อนข้างมาก	3.56	1.13	ค่อนข้างมาก
รวม	4.12	1.04	ค่อนข้างมาก	3.88	1.19	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
จ. ด้านเศรษฐกิจ						
1.จัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้สภาพเศรษฐกิจและอาชีพของคนในชุมชน	3.92	0.97	ค่อนข้างมาก	3.80	1.07	ค่อนข้างมาก
2.นักเรียนร่วมกับชุมชนรณรงค์ให้มีการนิยมใช้ผลผลิตภายในชุมชน	3.69	1.07	ค่อนข้างมาก	3.51	1.06	ค่อนข้างน้อย
3.ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมเผยแพร่หลักในการดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง	3.92	1.17	ค่อนข้างมาก	3.75	1.15	ค่อนข้างมาก
รวม	3.84	1.07	ค่อนข้างมาก	3.69	1.09	ค่อนข้างมาก
รวม	3.94	1.08	ค่อนข้างมาก	3.82	1.15	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 8 แสดงว่าโดยภาพรวมการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

ด้านทักษะพื้นฐาน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ภายในชุมชนและร่วมกันเก็บข้อมูลเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน แต่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเสนอข่าวสารผ่านทางวิทยุชุมชน

ด้านจิตใจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการร่วมกับวัดหรือองค์กรทางศาสนาจัดค่ายอบรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน แต่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการจัดกิจกรรมการเชิญวิทยากรในชุมชนมาบรรยายให้ข้อคิดในการปฏิบัติตนเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นร่วมกับชุมชนรณรงค์ป้องกันและต่อต้านยาเสพติด และร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆของชาติและท้องถิ่น แต่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการร่วมกันทำวิจัยในเชิงสำรวจที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น สำรวจเพื่อการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา

ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นจัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกับชุมชนในด้านการเมืองการปกครองเช่น รณรงค์ในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติแตกต่างกันในการให้นักเรียนร่วมกับชุมชนรณรงค์ให้มีการนิยมใช้ผลผลิตภายในชุมชน โดยครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก ส่วนครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย

3. ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี

การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง	4.41	0.91	ค่อนข้างมาก	4.32	0.95	ค่อนข้างมาก
2.มีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการเรียนการสอน	4.16	0.90	ค่อนข้างมาก	4.03	0.92	ค่อนข้างมาก
3.มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย	4.50	0.86	ค่อนข้างมาก	4.32	0.83	ค่อนข้างมาก
4.มีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีมาใช้ในการเรียนการสอน	4.57	0.78	มาก	4.35	0.87	ค่อนข้างมาก
5.มีการใช้แหล่งวิทยากรต่างๆในชุมชน เช่น ใช้นักบอลในชุมชนเป็นวิทยากรให้ความรู้ ใช้สถานที่ในชุมชน เช่น วัด สถานีตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แหล่งโบราณสถาน เป็นแหล่งการเรียนรู้	4.29	1.05	ค่อนข้างมาก	3.98	0.96	ค่อนข้างมาก
รวม	4.39	0.90	ค่อนข้างมาก	4.20	0.91	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 9 แสดงว่าโดยภาพรวมการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีครูสังคมนตรีทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีมาใช้ในการเรียนการสอน

4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามการรับรู้ของครูสังคมนตรีที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมนตรีที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
หลักการในการวัดและประเมินผล						
1. ใช้วิธีการและเครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย	4.57	0.81	มาก	4.27	0.78	ค่อนข้างมาก
2. มีการวัดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมประกอบด้วยกัน	4.65	0.95	มาก	4.35	0.91	ค่อนข้างมาก
3. วัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.94	0.81	มาก	4.64	0.86	มาก
4. เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.51	0.98	ค่อนข้างมาก	3.63	1.01	ค่อนข้างมาก
รวม	4.42	0.89	ค่อนข้างมาก	4.22	0.89	ค่อนข้างมาก
วิธีการ						
1. การประเมินจากการทดสอบ	4.85	0.83	มาก	4.97	0.84	มาก
2. การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน	4.81	0.65	มาก	4.84	0.82	มาก
3. การประเมินจากการสัมภาษณ์	3.57	1.01	ค่อนข้างมาก	3.41	1.03	ค่อนข้างมาก
4. การประเมินเพิ่มสะสมงาน	4.08	0.96	ค่อนข้างมาก	4.07	0.97	ค่อนข้างมาก
5. การประเมินภาคปฏิบัติ	4.41	0.90	ค่อนข้างมาก	4.42	0.94	ค่อนข้างมาก
รวม	4.34	0.87	ค่อนข้างมาก	4.34	0.92	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ระดับการปฏิบัติ					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
เครื่องมือ						
1.แบบทดสอบ	5.08	0.75	มาก	5.16	0.83	มาก
2.แบบฝึกหัด	5.10	0.75	มาก	5.20	0.76	มาก
3.แบบสังเกต	4.62	0.80	มาก	4.62	0.95	มาก
4.แบบสัมภาษณ์	3.48	1.07	ค่อนข้างน้อย	3.40	1.05	ค่อนข้างน้อย
5.แบบประเมินผลงาน	4.58	0.86	มาก	4.47	0.79	ค่อนข้างมาก
6.แฟ้มสะสมงาน	4.06	1.02	ค่อนข้างมาก	4.17	0.95	ค่อนข้างมาก
รวม	4.49	0.88	ค่อนข้างมาก	4.50	0.89	ค่อนข้างมาก
ผู้ประเมิน						
1. ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินเพียงผู้เดียว	5.38	0.68	มาก	5.30	0.68	มาก
2. ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้นักเรียน ประเมินตนเอง	4.33	0.98	ค่อนข้างมาก	4.42	1.06	ค่อนข้างมาก
3.ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้นักเรียน ประเมินตนเองและให้เพื่อนประเมินเพื่อน	3.70	1.01	ค่อนข้างมาก	3.78	1.13	ค่อนข้างมาก
4.ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความ คิดเห็น เช่น การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง	3.01	0.92	ค่อนข้างน้อย	2.98	0.92	ค่อนข้างน้อย
รวม	4.11	0.90	ค่อนข้างมาก	4.12	0.95	ค่อนข้างมาก
รวม	4.35	0.88	ค่อนข้างมาก	4.32	0.91	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 10 แสดงว่าโดยภาพรวมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

หลักการในการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการวัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการปฏิบัติแตกต่างกันในการใช้วิธีการและเครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย และการวัดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมประกอบด้วยกัน โดยครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติมาก ส่วนครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก

วิธีการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการประเมินจากการทดสอบและการประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน

เครื่องมือในการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการใช้แบบทดสอบ แบบฝึกหัด และแบบสังเกต แต่มีการใช้แบบสัมภาษณ์ค่อนข้างน้อย

ผู้ประเมิน โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินเพียงผู้เดียว แต่ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการให้ครูเป็นผู้ประเมิน ร่วมกับการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษา

1. ด้านนักเรียน

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ด้านนักเรียน ในประเด็นของทักษะการเรียนรู้ ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี

ปัญหาทักษะการเรียนรู้	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.นักเรียนขาดทักษะในการใช้แหล่งความรู้และทักษะในการรวบรวมข้อมูล	3.72	1.00	ค่อนข้างมาก	3.37	0.99	ค่อนข้างน้อย
2.นักเรียนขาดทักษะในการแสวงหาความรู้	3.66	1.05	ค่อนข้างมาก	3.45	0.99	ค่อนข้างน้อย
3.นักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้	3.84	1.03	ค่อนข้างมาก	3.63	1.03	ค่อนข้างมาก
4.นักเรียนขาดทักษะในการสื่อความหมาย	3.50	0.99	ค่อนข้างน้อย	3.34	1.01	ค่อนข้างน้อย
5.นักเรียนขาดทักษะการคิด						
5.1นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	3.94	1.02	ค่อนข้างมาก	3.75	1.01	ค่อนข้างมาก
5.2นักเรียนขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์	3.77	1.06	ค่อนข้างมาก	3.64	1.02	ค่อนข้างมาก
5.3นักเรียนขาดทักษะการตัดสินใจ	3.63	1.01	ค่อนข้างมาก	3.51	1.02	ค่อนข้างน้อย
6.นักเรียนขาดทักษะทางสังคม						
6.1นักเรียนขาดทักษะในกระบวนการกลุ่ม	3.09	1.05	ค่อนข้างน้อย	3.17	1.25	ค่อนข้างน้อย
6.2นักเรียนขาดทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม	3.06	1.06	ค่อนข้างน้อย	3.21	1.19	ค่อนข้างน้อย
7.นักเรียนขาดทักษะในการแก้ปัญหา	3.50	0.95	ค่อนข้างน้อย	3.41	1.04	ค่อนข้างน้อย
8.นักเรียนขาดทักษะในการทำโครงการ	3.62	0.98	ค่อนข้างมาก	3.45	1.11	ค่อนข้างน้อย
รวม	3.58	1.02	ค่อนข้างมาก	3.45	1.06	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 11 แสดงว่าครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่า ปัญหา นักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้ นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์ เป็นปัญหาค่อนข้างมาก

ตารางที่ 12 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหาการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาด้านนักเรียน ในส่วนของการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี

ปัญหาการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา เช่น ไปวัดในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น	2.62	1.16	ค่อนข้างน้อย	2.71	1.18	ค่อนข้างน้อย
2.นักเรียนขาดความสนใจในการเข้าค่ายคุณธรรมและจริยธรรม	2.77	1.08	ค่อนข้างน้อย	2.81	1.34	ค่อนข้างน้อย
3.นักเรียนขาดการเข้าร่วมกิจกรรมชมรมหรือกิจกรรมการรณรงค์ที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี	2.79	1.02	ค่อนข้างน้อย	2.89	1.27	ค่อนข้างน้อย
4.นักเรียนขาดการมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาชุมชน	3.37	1.08	ค่อนข้างน้อย	3.36	1.16	ค่อนข้างน้อย
5.นักเรียนขาดความสนใจในการเรียนการสอนในห้องเรียน	3.27	0.98	ค่อนข้างน้อย	3.38	1.16	ค่อนข้างน้อย
รวม	2.96	1.06	ค่อนข้างน้อย	3.03	1.22	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 12 แสดงว่าโดยภาพรวมครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

2. ด้านครู

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาในด้านของครู ในประเด็นของความรู้ในการจัดเนื้อหา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี

ปัญหาความรู้ในการจัดเนื้อหา	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของความเป็นพลเมืองดี	2.23	0.91	น้อย	2.36	1.02	น้อย
2.ขาดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ของความเป็นพลเมืองดี	2.22	0.89	น้อย	2.30	0.97	น้อย
3.ขาดความเข้าใจในการเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	2.38	0.90	น้อย	2.40	0.99	น้อย
4.ขาดความรู้ในการจัดหน่วยบูรณาการ	2.51	1.00	ค่อนข้างน้อย	2.56	1.01	ค่อนข้างน้อย
5.ขาดเวลาในการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาและวิธีการสอนเพิ่มเติมในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี	2.71	1.14	ค่อนข้างน้อย	2.89	1.23	ค่อนข้างน้อย
6.ไม่ได้รับการอบรมหรือสัมมนาวิชาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านเนื้อหารายวิชาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี	2.95	1.28	ค่อนข้างน้อย	3.21	1.23	ค่อนข้างน้อย
รวม	2.50	1.02	น้อย	2.62	1.08	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 13 แสดงว่าครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของความเป็นพลเมืองดี ขาดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ของความเป็นพลเมืองดี ขาดความเข้าใจในการเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นปัญหาน้อย

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาในด้านของครู ในประเด็นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี

ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน						
1.เวลาเรียนไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.48	1.48	ค่อนข้างน้อย	3.62	1.41	ค่อนข้างมาก
2.การเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา	2.93	1.19	ค่อนข้างน้อย	3.16	1.11	ค่อนข้างน้อย
3.ขาดความเข้าใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง	2.55	1.04	น้อย	2.66	0.99	ค่อนข้างน้อย
4.ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียน	2.54	1.09	น้อย	2.71	1.01	ค่อนข้างน้อย
5.ขาดความรู้ในการนำโมทัศน์ของความเป็นพลเมืองดีมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	2.41	0.95	น้อย	2.66	1.02	ค่อนข้างน้อย
6.ขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนที่เป็นการบูรณาการ	2.41	0.97	น้อย	2.60	1.08	ค่อนข้างน้อย
7.ขาดความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ	2.51	1.04	น้อย	2.51	1.15	น้อย
8.ลักษณะของการจัดห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน	2.86	1.40	ค่อนข้างน้อย	3.36	1.36	ค่อนข้างน้อย
รวม	2.71	1.15	ค่อนข้างน้อย	2.91	1.14	ค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์ มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย	\bar{x}	S.D.	ความ หมาย
การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร						
1.โรงเรียนขาดชมรมและชุมนุมที่มีส่วนส่งเสริม การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี	2.75	1.18	ค่อนข้างน้อย	2.95	1.00	ค่อนข้างน้อย
2.การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ทำได้ยาก เพราะผู้บริหารไม่สนับสนุน	2.52	1.16	ค่อนข้างน้อย	2.98	1.16	ค่อนข้างน้อย
3.การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ทำได้ยาก เพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุน	2.41	0.93	น้อย	2.60	0.95	ค่อนข้างน้อย
4.ขาดบุคลากรที่จะมาเป็นวิทยากรในการ ให้ความรู้ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ให้แก่แก่นักเรียน	2.83	1.09	ค่อนข้างน้อย	2.99	0.97	ค่อนข้างน้อย
รวม	2.63	1.09	ค่อนข้างน้อย	2.88	1.02	ค่อนข้างน้อย
การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน						
1.ขาดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	2.55	1.10	น้อย	2.81	1.09	ค่อนข้างน้อย
2.ขาดกิจกรรมที่ปลูกฝังการรักษาสาธารณะ สมบัติและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.82	1.14	ค่อนข้างน้อย	3.02	1.04	ค่อนข้างน้อย
3.ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษา หาความรู้ภายในชุมชน	2.85	1.16	ค่อนข้างน้อย	3.05	1.07	ค่อนข้างน้อย
รวม	2.74	1.13	ค่อนข้างน้อย	2.96	1.07	ค่อนข้างน้อย
รวม	2.69	1.13	ค่อนข้างน้อย	2.91	1.09	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 14 แสดงว่าโดยภาพรวมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ปัญหาในเรื่องของเวลาเรียนไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย
การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาในด้านของครู ในประเด็นของการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี

ปัญหาการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.ขาดแคลนอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่เป็นนามธรรม	3.35	1.25	ค่อนข้างน้อย	3.52	1.18	ค่อนข้างน้อย
2.ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็นในวิชาสังคมศึกษา	3.57	1.31	ค่อนข้างมาก	3.66	1.24	ค่อนข้างมาก
3.ขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี	3.39	1.19	ค่อนข้างน้อย	3.37	1.01	ค่อนข้างน้อย
4.ขาดทักษะในการสร้างสื่อและวิธีการนำสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอน	3.25	1.13	ค่อนข้างน้อย	3.27	1.02	ค่อนข้างน้อย
5.การใช้แหล่งเรียนรู้นอกพื้นที่ทำได้ยากเนื่องจากประสบปัญหาในการเดินทางและค่าใช้จ่าย	3.72	1.26	ค่อนข้างมาก	3.53	1.17	ค่อนข้างน้อย
6.ในห้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ขาดแคลนวิทยากรที่มีความรู้เช่น วิทยากรที่มีความรู้ในด้านการเมืองการปกครอง/ สิ่งแวดล้อม	2.99	1.14	ค่อนข้างน้อย	3.00	0.96	ค่อนข้างน้อย
รวม	3.38	1.21	ค่อนข้างน้อย	3.39	1.10	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 15 แสดงว่าครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก ในข้อที่ระบุว่า ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคัมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็นในวิชาสังคัมศึกษา ส่วนประเด็นที่เห็นว่ามีปัญหาแตกต่างกันคือ การใช้แหล่งการเรียนรู้นอกพื้นที่ ที่ได้ยากเนื่องจากประสบปัญหาในการเดินทางและค่าใช้จ่าย ซึ่งครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก แต่ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาในด้านของครู ในประเด็นของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามการรับรู้ของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี

ปัญหาการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	ระดับปัญหา					
	ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี			ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1.ขาดทักษะในการใช้เทคนิคการวัดและการประเมินผลแบบต่างๆ	2.82	0.92	ค่อนข้างน้อย	2.92	0.95	ค่อนข้างน้อย
2.ไม่สามารถสร้างแบบทดสอบที่เหมาะสมกับการวัดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้	2.87	1.04	ค่อนข้างน้อย	3.09	0.99	ค่อนข้างน้อย
3.การวัดและประเมินผลให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ครบทุกด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะทำได้ยาก	2.97	1.10	ค่อนข้างน้อย	3.16	0.95	ค่อนข้างน้อย
4.การวัดและประเมินผลโดยการสังเกตนักเรียนทำได้ยากเพราะมีเวลาจำกัด	3.10	1.17	ค่อนข้างน้อย	3.34	1.14	ค่อนข้างน้อย
5.ไม่สามารถติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างทั่วถึง	3.30	1.33	ค่อนข้างน้อย	3.42	1.29	ค่อนข้างน้อย
6.การวัดและประเมินผลโดยเพื่อนนักเรียนเป็นผู้ประเมิน มีข้อจำกัดในเรื่องอคติ	3.33	1.22	ค่อนข้างน้อย	3.50	1.03	ค่อนข้างน้อย
รวม	3.07	1.13	ค่อนข้างน้อย	3.24	1.06	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 16 แสดงว่าครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่มีระดับปัญหาค่อนข้างมากถึงมากที่สุด (จากแบบสอบถามตอนที่ 3) ตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านนักเรียน					
1.ทักษะการเรียนรู้					
1.นักเรียนขาดทักษะในการใช้					
แหล่งความรู้และทักษะในการ					
รวบรวมข้อมูล					
สาเหตุ:					
1. นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล	12	15.00	แนวทางแก้ไข:	19	23.75
2. ขาดเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ	15	18.75	1.ปลูกฝังให้นักเรียนอ่านหนังสือ	38	47.50
3.นักเรียนใช้แหล่งความรู้ไปในทางที่ผิดคิดถึงความสะดวก เช่น นักเรียนคัดลอกงานจากสื่ออินเทอร์เน็ตมาส่งโดยไม่ผ่านการกลั่นกรองและรวบรวมข้อมูล	35	43.75	2. มอบหมายให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ		
2.นักเรียนขาดทักษะในการแสวงหาความรู้					
สาเหตุ:					
1. นักเรียนมีความเคยชินในการเป็นผู้รับข้อมูลจากครูมากกว่าการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	25	31.25	แนวทางแก้ไข:	22	27.50
2. แหล่งความรู้มีไม่เพียงพอ	12	15.00	1.มอบหมายงานให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้	11	13.75
			2. ควรมีแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมสำหรับค้นคว้า เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต		

ตารางที่ 17(ต่อ)

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
3. นักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. นักเรียนขาดทักษะในการแยกแยะประเภทข้อมูล	9	11.25	1. ฝึกให้นักเรียนแยกประเภทของข้อมูล	8	10.00
2. นักเรียนขาดทักษะในการตีความหมายและแปลความหมายจากข้อมูล	14	17.50	2. ฝึกให้นักเรียนคัดเลือกและจัดลำดับเนื้อหาของข้อมูล	12	15.00
3. นักเรียนขาดทักษะในการย่อและสรุปเนื้อหาของข้อมูล	26	32.50	3. ฝึกให้นักเรียนอภิปรายและสรุปข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า	31	38.75
4. นักเรียนขาดทักษะในการคิด					
4.1 ทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีระบบ	8	10.00	1. ฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์หลักการหรือทฤษฎีต่างๆจากบทเรียนหรือเนื้อหาที่ได้อ่าน	7	8.75
2. นักเรียนขาดทักษะในการสรุปหลักการจากเนื้อหาหรือบทความต่างๆ	15	18.75	2. ฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์บทความ	21	26.25
3. นักเรียนไม่สนใจข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน	11	13.75	ข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาต่างๆ		
4. ครูขาดทักษะในการคัดเลือกปัญหาขัดแย้งต่างๆที่ควรทราบมาให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์	14	17.50	3. ฝึกวินิจฉัยสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน	7	8.75
4.2 ทักษะในการคิดสร้างสรรค์					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. นักเรียนขาดทักษะในการนำความรู้เดิมมาประยุกต์กับสถานการณ์ใหม่	17	21.25	1. ฝึกให้นักเรียนการคาดการณ์เหตุการณ์ต่างๆ	11	13.75
2. นักเรียนขาดจินตนาการในการคิด	14	17.50	2. ฝึกให้นักเรียนตั้งคำถามหรือสรุปความเห็นใหม่ๆจากกฎเกณฑ์หรือความเห็นเดิม	19	23.75
3. ครูขาดทักษะในการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์	12	15.00			

ตารางที่ 17(ต่อ)

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
4.3 ทักษะการตัดสินใจ					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:	7	8.75
1. นักเรียนขาดการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมมาใช้ในการตัดสินใจ	12	15.00	1. ฝึกให้นักเรียนเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจ	13	16.25
3. นักเรียนขาดการวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบคอบ	10	12.50	2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการตัดสินใจ		
2.การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน					
1. นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. นักเรียนขาดจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมและไม่เห็นความสำคัญ	31	38.75	1.ปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	38	47.50
2. นักเรียนส่วนใหญ่สนใจการเรียนแต่ไม่สนใจกิจกรรม	23	28.75	2.มีคะแนนจูงใจให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม	15	18.75
2. นักเรียนขาดการมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาชุมชน					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. นักเรียนคิดว่าการดูแลชุมชนไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง	22	27.50	1. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของชุมชน ฝึกให้นักเรียนรู้จักเสียสละและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	34	42.5
2.นักเรียนขาดจิตสาธารณะ	18	22.50			
3. นักเรียนขาดความสนใจในการเรียนการสอนในห้องเรียน					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. นักเรียนขาดความตระหนักในหน้าที่และขาดเป้าหมายในการเรียน	21	26.25	1. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนและมีเป้าหมายในการเรียน	23	28.75
2. วิธีสอน สื่อและเนื้อหาไม่จูงใจให้นักเรียนสนใจเรียน	16	20.00	2.มีการพัฒนาการเรียนรู้อย่างให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้และครูต้องปรับกระบวนการเรียนการสอน	12	15.00

ตารางที่ 17 (ต่อ)

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านครู					
1.ความรู้ในการจัดเนื้อหา					
1.ขาดความรู้ในการจัดหน่วย					
บูรณาการ					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1.ขาดประสบการณ์ในการจัดหน่วยบูรณาการ	32	40.00	1. จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดหน่วยบูรณาการ	42	52.50
2. ไม่ได้รับการอบรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ชัดเจน	28	35.00			
2.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน					
1.เวลาเรียนไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและต่อเนื่อง					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. การจัดคาบสอนแบบคาบเดียว ทำให้มีเวลาไม่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง	18	22.50	1. จัดเวลาเรียนเป็นแบบคาบคู่ เพื่อให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและต่อเนื่องได้	21	26.25
2. เนื้อหาที่มากทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายได้ในเวลา 50 นาที	23	28.75	2. บูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกันเพื่อความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	14	17.50
2.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร					
1. การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ทำได้ ยกเพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุน					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย เช่น ค่าใช้จ่ายในการไปทัศนศึกษา ซึ่งทำให้ผู้ปกครองไม่สนับสนุนกิจกรรมนอกสถานที่	25	31.25	1. โรงเรียนควรจัดหางบประมาณสนับสนุนการศึกษานอกสถานที่	25	31.25
2. ผู้ปกครองมีความกังวลในความปลอดภัยของนักเรียน	19	23.75	2. สร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครอง เช่น มีครูควบคุมมากพอและอย่างทั่วถึง มีการทำประกันชีวิตเมื่อมีการเดินทางไกลให้นักเรียน	16	20.00

ตารางที่ 17 (ต่อ)

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
2.3การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน					
1. ขาดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนค่อนข้างน้อย ทำให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนค่อนข้างน้อย	34	42.50	1. ร่วมจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสิ่งที่ดีงามให้ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น	28	35.00
			2. เมื่อมีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาให้ตัวแทนของชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมร่วมกัน	7	8.75
2. ขาดกิจกรรมที่ปลูกฝังการรักษาสาธารณะสมบัติและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. โรงเรียนและชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาชุมชนร่วมกัน	23	28.75	1. จัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนตระหนักในการดูแลรักษาชุมชนและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	21	26.25
3. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
1. ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็น					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1. ขาดงบประมาณในการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา	24	30.00	1. จัดหางบประมาณนอกเหนือจากงบประมาณของรัฐบาลมาใช้ในการจัดสร้าง	19	23.75
2. ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการมีห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา	18	22.50	2. ขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษาใกล้เคียงในการใช้ห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา	16	20.00

ตารางที่ 17 (ต่อ)

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
2.ขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม					
ในการจัดการเรียนการสอน					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1.ครูไม่ค่อยมีความรู้ในการผลิตสื่อ	37	42.50	1.จัดอบรมการผลิตสื่อการเรียน	33	41.25
2.สื่อสำเร็จรูปที่เหมาะสมมีน้อย	15	18.75	การสอน		
			2. จัดหาสื่อสำเร็จรูปที่เหมาะสม	12	15.00
			3. ให้ผู้มีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนเช่นเจ้าหน้าที่	18	22.50
			โสตทัศนูปกรณ์ เป็นผู้จัดทำสื่อการเรียนการสอน		
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้					
1.ไม่สามารถติดตามผลพฤติกรรม					
ของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่าง					
ทั่วถึง					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1.นักเรียนในแต่ละห้องมีจำนวนมาก	33	41.25	1.ให้นักเรียนจัดทำบันทึกการ	15	18.75
2.ต้องเร่งรีบในการสอนให้ครบตาม	12	15.00	กระทำและการเปลี่ยนแปลง		
หลักสูตรทำให้ไม่มีเวลาในการ			พฤติกรรม		
ติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียน			2.ให้เพื่อนนักเรียนมีส่วนร่วมใน	12	15.00
เป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขจุดอ่อนของ			การประเมิน		
นักเรียน					
2. การวัดและประเมินผลโดยเพื่อน					
นักเรียนเป็นผู้ประเมิน มีข้อจำกัด					
ในเรื่องของอคติ					
สาเหตุ:			แนวทางแก้ไข:		
1.นักเรียนไม่มีเกณฑ์มาตรฐานใน	14	17.50	1. ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วม	26	32.50
การประเมิน			ในการประเมินตามเกณฑ์ที่ครู		
2.นักเรียนมีความรู้ในการวัดและ	12	15.00	และนักเรียนตั้งไว้ และต้องผ่าน		
ประเมินผลน้อย			การตรวจสอบจากครูทุกครั้ง		
3. นักเรียนมักจะประเมินผลโดยเอื้อ	16	20.00			
ประโยชน์แก่เพื่อนสนิท					

จากตารางที่ 17 แสดงว่าสาเหตุและแนวทางแก้ไขของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในปัญหาที่มีระดับปัญหาค่อนข้างมากถึงมากที่สุด ตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้

1.ปัญหาด้านนักเรียน

1.1 ทักษะการเรียนรู้

1. นักเรียนขาดทักษะในการใช้แหล่งความรู้และทักษะในการรวบรวมข้อมูล สาเหตุ 1. นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล 2.ขาดเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ 3. นักเรียนใช้แหล่งความรู้ไปในทางที่ผิดคิดถึงแต่ความสะดวก เช่น นักเรียนคัดลอกงานจากสื่ออินเทอร์เน็ตมาส่งโดยไม่ผ่านการกลั่นกรองและรวบรวมข้อมูล แนวทางแก้ไข 1. ปลุกฝังให้นักเรียนอ่านหนังสือนอกเวลาเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา 2. มอบหมายให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

2. นักเรียนขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ สาเหตุ 1. นักเรียนมีความเคยชินในการเป็นผู้รับข้อมูลจากครูมากกว่าการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2. แหล่งความรู้มีไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไข 1. มอบหมายงานให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ 2. ควรมีแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมสำหรับค้นคว้า เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต

3. นักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้ สาเหตุ 1. นักเรียนขาดทักษะในการแยกแยะประเภทข้อมูล 2. นักเรียนขาดทักษะในการตีความหมายและแปลความหมายจากข้อมูล 3. นักเรียนขาดทักษะในการย่อและสรุปเนื้อหาจากข้อมูล แนวทางแก้ไข 1. ฝึกให้นักเรียนแยกประเภทของข้อมูล 2. ฝึกให้นักเรียนคัดเลือกและจัดลำดับเนื้อหาของข้อมูล 3. ฝึกให้นักเรียนอภิปรายและสรุปข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า

4. นักเรียนขาดทักษะในการคิด

4.1 ทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สาเหตุ 1. นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีระบบ 2. นักเรียนขาดทักษะในการสรุปหลักการจากเนื้อหาหรือบทความต่างๆ 3. นักเรียนไม่สนใจข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน 4. ครูขาดทักษะในการคัดเลือกปัญหาขัดแย้งต่างๆที่ควรทราบมาให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ แนวทางแก้ไข 1. ฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์หลักการหรือทฤษฎีต่างๆจากบทเรียนหรือเนื้อหาที่ได้อ่าน 2. ฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์บทความ ข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาต่างๆ 3. ฝึกวินิจฉัยสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

4.2 ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ สาเหตุ 1. นักเรียนขาดทักษะในการนำความรู้เดิมมาประยุกต์กับสถานการณ์ใหม่ 2. นักเรียนขาดจินตนาการในการคิด 3. ครูขาดทักษะในการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ แนวทางแก้ไข 1. ฝึกให้นักเรียนการคาดการณ์เหตุการณ์ต่างๆ 2. ฝึกให้นักเรียนตั้งกฎเกณฑ์หรือสรุปความเห็นใหม่ๆจากกฎเกณฑ์หรือความเห็นเดิม

4.3 ทักษะการตัดสินใจ สาเหตุ1. นักเรียนขาดการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมมาใช้ในการตัดสินใจ 3. นักเรียนขาดการวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบคอบ แนวทางแก้ไข 1. ฝึกให้นักเรียนเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจ 2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการตัดสินใจ

1.2 การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

1. นักเรียนขาดมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา สาเหตุ1. นักเรียนขาดจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมและไม่เห็นความสำคัญ2. นักเรียนส่วนใหญ่สนใจการเรียน แต่ไม่สนใจกิจกรรม แนวทางแก้ไข 1. ปลุกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา2. มีคะแนนจูงใจให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

2. นักเรียนขาดการมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาชุมชน สาเหตุ1. นักเรียนคิดว่าการดูแลชุมชนไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง 2.นักเรียนขาดจิตสาธารณะ แนวทางแก้ไข 1. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของชุมชน ฝึกให้นักเรียนรู้จักเสียสละและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. นักเรียนขาดความสนใจในการเรียนการสอนในห้องเรียน สาเหตุ1. นักเรียนขาดความตระหนักในหน้าที่และขาดเป้าหมายในการเรียน2. วิธีสอน สื่อและเนื้อหาไม่จูงใจให้นักเรียนสนใจเรียน แนวทางแก้ไข1. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนและมีเป้าหมายในการเรียน2.มีการพัฒนาการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้และครูต้องปรับกระบวนการเรียนการสอน

2. ปัญหาด้านครู

2.1 ความรู้ในการจัดเนื้อหา

1.ขาดความรู้ในการจัดหน่วยบูรณาการ สาเหตุ 1. ขาดประสบการณ์ในการจัดหน่วยบูรณาการ 2. ไม่ได้รับการอบรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ชัดเจน แนวทางแก้ไข 1. จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดหน่วยบูรณาการ

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

1. เวลาเรียนไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและต่อเนื่อง

สาเหตุ 1. การจัดคาบสอนแบบคาบเดียว ทำให้มีเวลาไม่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง 2. เนื้อหาที่มากทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายได้ในเวลา 50 นาที แนวทางแก้ไข 1. จัดเวลาเรียนเป็นแบบคาบคู่ เพื่อให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและต่อเนื่องได้ 2. บูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกันเพื่อความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1. การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ทำได้ยากเพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุน สาเหตุ 1. ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย เช่น ค่าใช้จ่ายในการไปทัศนศึกษา ซึ่งทำให้ผู้ปกครองไม่สนับสนุนกิจกรรมนอกสถานที่ 2. ผู้ปกครองมีความกังวลในความปลอดภัยของนักเรียน แนวทางแก้ไข 1. โรงเรียนควรจัดหางบประมาณสนับสนุนการศึกษานอกสถานที่ 2. สร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครอง เช่น มีครูควบคุมมากพอและอย่างทั่วถึง มีการทำประกันชีวิตเมื่อมีการเดินทางไกลให้แก่นักเรียน

2.2.3 การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

1. ขาดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สาเหตุ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนค่อนข้างน้อย ทำให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนค่อนข้างน้อย แนวทางแก้ไข 1. ร่วมจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสิ่งที่ดึงดูดใจชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น 2. เมื่อมีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ให้ตัวแทนของชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

2. ขาดกิจกรรมที่ปลูกฝังการรักษาสาธารณสุขสมบัติและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาเหตุ 1. โรงเรียนและชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาชุมชนร่วมกัน แนวทางแก้ไข 1. จัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนตระหนักในการดูแลรักษาชุมชนและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1. ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็น สาเหตุ 1. ขาดงบประมาณในการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา 2. ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการมีห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา แนวทางแก้ไข 1. จัดหางบประมาณนอกเหนือจากงบประมาณของรัฐบาลมาใช้ในการจัดสร้าง 2. ขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษาใกล้เคียงในการใช้ห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา

2. ขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน สาเหตุ 1. ครูไม่ค่อยมีความรู้ในการผลิตสื่อ 2. สื่อสำเร็จรูปที่เหมาะสมมีน้อย แนวทางแก้ไข 1. จัดอบรมการผลิตสื่อการเรียนการสอน 2. จัดหาสื่อสำเร็จรูปที่เหมาะสม 3. ให้ผู้มีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์ เป็นผู้จัดทำสื่อการเรียนการสอน

2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

1. ไม่สามารถติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างทั่วถึง สาเหตุ 1. นักเรียนในแต่ละห้องมีจำนวนมาก 2. ต้องเร่งรีบในการสอนให้ครบตามหลักสูตรทำให้ไม่มีเวลาในการติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขจุดอ่อนของนักเรียน แนวทางแก้ไข 1. ให้นักเรียนจัดทำบันทึกการกระทำและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 2. ให้เพื่อนนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

2. การวัดและประเมินผลโดยเพื่อนนักเรียนเป็นผู้ประเมิน มีข้อจำกัดในเรื่องของอคติ สาเหตุ 1. นักเรียนไม่มีเกณฑ์มาตรฐานในการประเมิน 2. นักเรียนมีความรู้ในการวัดและประเมินผลน้อย 3. นักเรียนมักจะประเมินผลโดยเอื้อประโยชน์แก่เพื่อนสนิท แนวทางแก้ไข 1. ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตามเกณฑ์ที่ครูและนักเรียนตั้งไว้ และต้องผ่านการตรวจสอบจากครูทุกครั้ง

จากการนำเสนอของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ไขของปัญหา ดังตารางที่ 17 ผู้วิจัยได้นำมาประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาที่สำคัญ 5 อันดับแรก ได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 แสดงปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1. นักเรียนขาดทักษะในการใช้แหล่งความรู้และทักษะในการรวบรวมข้อมูล	1. นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล 2. ขาดเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ 3. นักเรียนใช้แหล่งความรู้ไปในทางที่ผิดคิดถึงแต่ความสะดวก เช่น นักเรียนคัดลอกงานจากสื่ออินเทอร์เน็ตโดยไม่ผ่านการกลั่นกรองและรวบรวมข้อมูล	1. มอบหมายให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากตำราหรือแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ 2. ครูผู้สอนควรร่วมมือกับห้องสมุด หรือจัดหาหนังสือมาให้ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับความสะดวกในการค้นคว้าและเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียน 3. ครูสอนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในอินเทอร์เน็ตที่ถูกต้อง เด็กจะได้เรียนรู้การใช้แหล่งความรู้และการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ
2. ครูขาดความรู้ในการจัดหน่วยบูรณาการ	1. ขาดประสบการณ์ในการจัดหน่วยบูรณาการ 2. ไม่ได้รับการอบรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ชัดเจน	1. จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดหน่วยบูรณาการ
3. นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา	1. นักเรียนขาดจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมและไม่เห็นความสำคัญ 2. นักเรียนส่วนใหญ่สนใจการเรียนแต่ไม่สนใจกิจกรรม	1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญทางศาสนา โดยมีการฝึกปฏิบัติจริง 2. มีคะแนนจูงใจให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม 3. พานักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา และเมื่อกลับมาครูควรนำมาอภิปราย ชักถาม ให้ทำรายงาน ฯลฯ และสรุปผลในการไปร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง
4. ครูขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน	1. ครูไม่ค่อยมีความรู้ในการผลิตสื่อ 2. สื่อสำเร็จรูปที่เหมาะสมมีน้อย	1. จัดอบรมการผลิตสื่อการเรียนการสอน 2. จัดหาสื่อสำเร็จรูปที่เหมาะสม 3. ให้ผู้มีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนเช่น เจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์ เป็นผู้ร่วมจัดทำสื่อการเรียนการสอน

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
5. นักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้	1. นักเรียนขาดทักษะในการแยกแยะประเภทข้อมูล 2. นักเรียนขาดทักษะในการตีความหมายและแปลความหมายจากข้อมูล 3. นักเรียนขาดทักษะในการย่อและสรุปเนื้อหาจากข้อมูล	1. ใช้เทคนิควิธีเพื่อให้นักเรียนสรุปความคิดได้ เช่น ให้นักเรียนเขียนสรุปความคิดรวบยอดโดยใช้ผังความคิด (Mind Map) 2. ฝึกให้นักเรียนอภิปรายและสรุปข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

2. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือครูสังกัดมหาวิทยาลัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดสงขลา จำนวน 314 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามจำนวน 314 ชุด ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 291 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.67 และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่เรียนมัธยมศึกษาของครูสังกัดมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ในช่วง 21-30 ปี วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ปัจจุบันส่วนใหญ่สอนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในส่วนของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมนุม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมนุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

ตอนที่ 2 สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่
นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

1. ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

โดยภาพรวมด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตรครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดเนื้อหา
โดยใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในการ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหา
ความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

โดยภาพรวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ของครูสังคมศึกษาทั้ง
2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

ด้านทักษะพื้นฐาน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยการให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวและสาระนั้นจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต
และนำเสนอสาระสำคัญ และการให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในการอภิปราย
เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา

ด้านจิตใจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดย
การใช้กรณีศึกษาโดยนำหลักคุณธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา และการให้นักเรียน
เล่าประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการทำคดี

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนโดยการให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาสังคมและหาแนวทางแก้ไข และการให้นักเรียน
ยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย

ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนโดยการให้นักเรียนวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่ระบุไว้ใน
รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และการนำปัญหาสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันมาอภิปรายและฝึกแก้ปัญหา

ด้านเศรษฐกิจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกเรื่องความนิยมไทยใช้ของไทยของไทยขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

2.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

ด้านทักษะพื้นฐาน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดี แต่กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนใช้แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมและนำเสนอข้อมูล ครูสังคมศึกษามีการปฏิบัติแตกต่างกัน โดยครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ส่วนครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก

ด้านจิตใจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และการจัดค่ายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียน

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นให้นักเรียนทำโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย / การป้องกันยาเสพติด และการจัดนิทรรศการหรือป้ายนิเทศแสดงความสำคัญสถาบันหลักของชาติ

ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นให้นักเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในวันสำคัญ เช่น วันรัฐธรรมนูญ แต่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการเชิญวิทยากรหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองมาบรรยายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย

ด้านเศรษฐกิจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักการออม

2.3 การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

ด้านทักษะพื้นฐาน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ภายในชุมชนและร่วมกันเก็บข้อมูลเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน แต่ครูสังคมศึกษา

ทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเสนอข่าวสารผ่านทางวิทยุชุมชน

ด้านจิตใจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการจัดกิจกรรมการร่วมกับวัดหรือองค์กรทางศาสนาจัดค่ายอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน แต่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการจัดกิจกรรมการเชิญวิทยากรในชุมชนมาบรรยายให้ข้อคิดในการปฏิบัติตนเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นร่วมกับชุมชนรณรงค์ป้องกันและต่อต้านยาเสพติด และร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆของชาติและท้องถิ่น แต่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการร่วมกันทำวิจัยในเชิงสำรวจที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น สำรวจเพื่อการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา

ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นจัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกับชุมชนในด้านการเมืองการปกครองเช่น รณรงค์ในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติแตกต่างกันในการให้นักเรียนร่วมกับชุมชนรณรงค์ให้มีการนิยมใช้ผลผลิตภายในชุมชน โดยครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก ส่วนครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย

3. ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ สรุปลงได้ดังนี้

โดยภาพรวมการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีมาใช้ในการเรียนการสอน

4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สรุปลงได้ดังนี้

โดยภาพรวมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

หลักการในการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการวัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการปฏิบัติแตกต่างกันในการใช้วิธีการและเครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย และการวัดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม

ประกอบด้วยกัน โดยครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติมาก ส่วนครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก

วิธีการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการประเมินจากการทดสอบและการประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน

เครื่องมือในการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการใช้แบบทดสอบ แบบฝึกหัด และแบบสังเกต แต่มีการใช้แบบสัมภาษณ์ค่อนข้างน้อย

ผู้ประเมิน โดยภาพรวมครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เน้นการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินเพียงผู้เดียว แต่ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการให้ครูเป็นผู้ประเมิน ร่วมกับการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น

ตอนที่ 3 ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

1. ด้านนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1.1 ทักษะการเรียนรู้

ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่า ปัญหาขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้ นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์ เป็นปัญหาค่อนข้างมาก

1.2 การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

2. ด้านครู สรุปได้ดังนี้

2.1 ความรู้ในการจัดเนื้อหา

ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของความเป็นพลเมืองดี ขาดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ของความเป็นพลเมืองดี ขาดความเข้าใจในการเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นปัญหาน้อย

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ปัญหาในเรื่องของเวลาเรียนไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

2.3 การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก ในข้อที่ระบุว่า ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็นในวิชาสังคมศึกษา ส่วนประเด็นที่เห็นว่ามีปัญหาแตกต่างกันคือ การใช้แหล่งการเรียนรู้นอกพื้นที่ ที่ได้ยากเนื่องจากประสบปัญหาในการเดินทางและค่าใช้จ่าย ซึ่งครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก แต่ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

1. ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร

สำหรับการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มมีการจัดเนื้อหาในหลักสูตรลักษณะต่างๆ ค่อนข้างมาก โดยครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติมาก ในการใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศิลปะ จริยธรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ครูมีการจัดเนื้อหาโดยใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี เนื่องจากครูมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมว่าเป็นสาระที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งสอดคล้องตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 26-27) ในส่วนของมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 2 ข้อ คือ มาตรฐาน ส.2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส.2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมาตรฐานทั้งสองข้อนี้ (กรมวิชาการ, 2546: 2-3) มีจุดเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติมาก ในการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศิลปะ จริยธรรม มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ด้วยประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มากกว่า 30 ปี ทำให้ครูสังคมศึกษากลุ่มดังกล่าว มีการจัดเนื้อหาในหลักสูตรลักษณะดังกล่าวมาก ซึ่งมีความสอดคล้อง

โดยตรงในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ที่มีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยมีการระบุไว้อย่างชัดเจนในมาตรฐานของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 26) ที่ระบุว่า มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 16) ที่มีการระบุว่า สาระนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนต้องมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรมที่ว่าด้วยหลักของความประพฤติของคนดี และยังสอดคล้องกับ คู่มือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 9) ที่มีการอธิบายว่า การจัดการเรียนรู้สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นการจัดการการเรียนรู้เพื่อเน้นความเป็นคนดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นสาระหลักที่สำคัญสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีเนื้อหาสาระในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้โดยตรง จึงส่งผลให้ครูส่วนใหญ่มีการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี ก็มีการปฏิบัติค่อนข้างมากในการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เช่นกัน

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายละเอียดในแต่ละด้านของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนค่อนข้างมาก อนึ่งมีข้อค้นพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนด้านจิตใจ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอน

น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองให้นักเรียนได้เรียนรู้การดำรงตนบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ครูสังคมนตรีศึกษากลุ่มดังกล่าวมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อยในการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองให้นักเรียนได้เรียนรู้การดำรงตนบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม อาจเนื่องมาจากประสบการณ์ในการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง และข้อจำกัดของการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง ซึ่งทิสนา แคมมณี (2550: 373) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองว่า เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามาก เพราะต้องใช้เวลาแก่ผู้เล่นในการเล่นและการอภิปราย เป็นวิธีการสอนที่ต้องใช้เวลาในการเตรียมการมาก ผู้สอนต้องศึกษารายละเอียดและลองเล่นด้วยตนเอง ถ้าไม่มีสถานการณ์จำลองที่ตรงกับวัตถุประสงค์หรือความต้องการ ผู้สอนต้องสร้างขึ้นเอง หากผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสถานการณ์เพียงพอ ก็จะไม่สามารถสร้างได้ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุที่ครูสังคมนตรีศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี สอนโดยใช้สถานการณ์จำลองให้นักเรียนได้เรียนรู้การดำรงตนบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรมค่อนข้างน้อย

ผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังคมนตรีศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติมากในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความคิดของนักเรียนได้โดยตรงเกี่ยวกับการปฏิบัติตนที่นักเรียนเห็นว่าเป็นการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย และผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวยังทำให้นักเรียนได้เห็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชสุดา เสริมสมรรถ (2544: บทคัดย่อ) ที่ระบุว่า การให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย เป็นกิจกรรมในห้องเรียนที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนด้านเศรษฐกิจ ครูสังคมนตรีศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติมาก ในการสอดแทรกเรื่องความนิยมไทยใช้ของไทยขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่า ครูสังคมนตรีศึกษาเห็นความสำคัญในการปลูกฝังให้นักเรียนมีค่านิยมในการใช้ของไทย และดำรงชีวิตโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้การสอดแทรกเรื่องความนิยมไทยใช้ของไทยขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณ ฤทธิมนตรี(2535: 106) ที่พบว่า

ครูสังคัมศึกษามีการสอนสอดแทรกเมื่อมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่สอน ซึ่งจะช่วยเน้นย้ำและเชื่อมโยงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญในประเด็นที่สอดแทรก ซึ่งการสอนสอดแทรกเรื่องความนิยมไทยใช้ของไทยขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยให้เด็กนักเรียนเห็นความสำคัญความนิยมไทยใช้ของไทยมากขึ้น ส่วนการให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ วันเพ็ญวรรณโกมล(2542: 134-135) ที่เสนอเทคนิควิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ว่า การสอนโดยให้นักเรียนอภิปราย จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและเสรี โดยเฉพาะการนำหัวข้อที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งการให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้แนวคิดในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายละเอียดในแต่ละด้านของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรค่อนข้างมาก ยกเว้น ด้านทักษะพื้นฐาน ซึ่งมีข้อค้นพบว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านทักษะพื้นฐาน ในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนใช้แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมและนำเสนอข้อมูล ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย แต่ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยในส่วนของปัญหาที่พบว่า ปัญหานักเรียนขาดทักษะในการใช้แหล่งความรู้และทักษะในการรวบรวมข้อมูล และปัญหานักเรียนขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก แต่ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมากในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนใช้แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมและนำเสนอข้อมูล ส่งผลให้นักเรียนมีปัญหขาดทักษะในการใช้แหล่งความรู้และทักษะในการรวบรวมข้อมูล และปัญหาขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ค่อนข้างน้อย และผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก อาจสืบเนื่องมาจากประสบการณ์การสอนที่มากกว่าและเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวว่าจะสามารถพัฒนานักเรียนในด้านทักษะพื้นฐานซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่จะเป็น

พื้นฐานในการพัฒนานักเรียนในด้านอื่นๆต่อไป และการใช้แหล่งการเรียนรู้และค้นคว้าข้อมูลยังเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน(กระทรวงศึกษาธิการ,2545: 38-39)ที่ได้ระบุว่า จะต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้และสื่อทุกประเภท ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า รวมทั้งยังกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในประเด็นการเชิญวิทยากรหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองมาบรรยายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวมีน้อยกว่ากิจกรรมอื่นอาจเป็นเพราะการเชิญวิทยากรหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองมาบรรยายอาจทำได้ยากอาจเนื่องจากขาดแคลนวิทยากรที่จะมาให้ความรู้ หรือในเรื่องของเวลาที่วิทยากรอาจว่างไม่ตรงกับเวลาที่ทางโรงเรียนจะจัดกิจกรรม ทั้งที่การจัดกิจกรรมการเชิญวิทยากรหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองมาบรรยายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย เป็นกิจกรรมที่สำคัญจะช่วยพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ดังที่วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542: 134-135) ได้กล่าวไว้ในเทคนิควิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง ว่า การบรรยายทางวิชาการ ด้วยการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณความรู้ หรือผู้เชี่ยวชาญเรื่องราวต่างๆ มาบรรยายในเรื่องที่น่าสนใจ เช่น การแก้กฎหมาย การเก็บภาษีอากร เป็นต้น เป็นกิจกรรมที่ควรพิจารณานำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี

2.3 การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายละเอียดในแต่ละด้านของการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนค่อนข้างมาก ยกเว้น ด้านทักษะพื้นฐาน ที่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีข้อค้นพบว่า ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเสนอข่าวสารผ่านทางวิทยุชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเสนอข่าวสารผ่านทางวิทยุชุมชน

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้านจิตใจ ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการเชิญวิทยากรในชุมชนมาบรรยายให้ข้อคิดในการปฏิบัติตนเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดแคลนวิทยากรที่จะมาให้ความรู้ หรือในเรื่องของเวลาที่อาจจะมีเวลาว่างไม่ตรงกันจึงทำให้ไม่สะดวกที่จะจัดกิจกรรมนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในการจัด

กิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการเมืองและประชาธิปไตย ที่ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติมาก ในกิจกรรมการร่วมกับวัดหรือองค์กรทางศาสนาจัดค่ายอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวันเพ็ญ วรรณโกมล (2542: 134-135) ที่ได้กล่าวว่าการฝึกให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ทำได้โดยผ่านกระบวนการอบรมหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเห็นความสำคัญในการฝึกให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม โดยการจัดค่ายอบรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน

สำหรับการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการร่วมกันทำวิจัยในเชิงสำรวจที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น สำรวจเพื่อการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สาเหตุที่ครูจัดกิจกรรมดังกล่าวค่อนข้างน้อย อาจเป็นเพราะ โรงเรียนและชุมชนขาดความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งการนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่มักจะมีข้อจำกัดในเรื่องของระเบียบงบประมาณในการจัดกิจกรรม และความปลอดภัยของนักเรียนในการออกไปทำกิจกรรมนอกสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ จำรูญโรจน์ (2526: 83) ที่พบว่าโรงเรียนไม่ได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเท่าที่ควร และงานวิจัยของจันทิมา ประเสริฐสม (2527: 76) ที่พบว่า การให้นักเรียนได้ปฏิบัติการณ์บนพื้นที่จริงนั้น ไม่ค่อยได้กระทำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการให้นักเรียนได้ออกไปปฏิบัติในพื้นที่จริง อาจมีความยุ่งยากในการดำเนินการ โดยเฉพาะในเรื่องของเวลา สถานที่ การควบคุม และการที่ต้องใช้ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลอาจทำได้ยากเพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนในการเก็บข้อมูล และการจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งผู้บริหารและชุมชน จึงจะสามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้ และงานวิจัยของเกศินี ครุณาสวัสดิ์ (2548: 130) ที่พบว่า ปัญหาการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่เป็นปัญหามากที่สุด จากสาเหตุที่กล่าวมาอาจทำให้ครูสังคัมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีการร่วมกันทำวิจัยในเชิงสำรวจที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนร่วมกับชุมชนณรงค์ให้มีการนิยมใช้ผลผลิตภายในชุมชน ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากผลการวิจัยครั้งนี้ในส่วนของปัญหาการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ที่ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าปัญหาขาดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นปัญหาน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความร่วมมือกันระหว่างครูสังคัมศึกษากับชุมชนในการจัดกิจกรรม

3. ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและในรายละเอียดครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าครูสังกัดมหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก ในข้อที่ระบุว่า ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง มีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการเรียนการสอน มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการใช้แหล่งวิทยาการต่างๆ ในชุมชน เช่น ใช้บุคคลในชุมชนเป็นวิทยากรให้ความรู้ ใช้สถานที่ในชุมชน เช่น วัด สถานีตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แหล่งโบราณสถาน เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีที่หลากหลาย ซึ่งการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายจะช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนไม่ให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น ดังที่กรมวิชาการ (2544: 23) ระบุว่า ลักษณะของสื่อการเรียนรู้นี้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่นๆ

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีมาใช้ในการเรียนการสอนมาก ซึ่งสอดคล้องกับคู่มือการจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 213) ที่ระบุว่า ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันที่นักเรียนพบเห็น สามารถนำมาใช้เป็นสื่อที่เร้าและจูงใจ ในเข้าสู่การสอนในบทเรียนได้ และวันเพ็ญ วรรณโกมล (2542: 134-135) ได้กล่าวว่า การใช้ข่าวและบทความมาใช้ในการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาและฝึกการแก้ปัญหาตามกระบวนการแก้ปัญหา เพื่อผู้เรียนสามารถนำกระบวนการนี้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดมหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด หลักการในการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดมหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีการปฏิบัติมาก ในการวัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้วิธีการและเครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย ตลอดจนการวัดความรู้ ทักษะ เจตคติและ

ค่านิยมประกอบด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2544: 48-50) ที่ระบุว่า การวัดและประเมินผลต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ ผสมผสานไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการประเมินจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม

วิธีการในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยยังพบว่า ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่มมีการปฏิบัติมาก ในการประเมินจากการทดสอบและการประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2544: 48-50) ระบุว่า การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ ส่วนการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างทำงาน กลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหา

เครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่มมีการปฏิบัติมากในการใช้แบบทดสอบ แบบฝึกหัด และแบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ที่ครูสังกัดศึกษามีการปฏิบัติมากในการประเมินจากการทดสอบและการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน ซึ่งแบบทดสอบแบบฝึกหัด แบบสังเกต เป็นเครื่องมือสำคัญของวิธีการวัดและประเมินผลดังกล่าว เครื่องมือที่มีการใช้ค่อนข้างน้อยคือ แบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินจากการสัมภาษณ์ครูสังกัดศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้วิธีการนี้น้อยกว่าวิธีการอื่นๆ จึงทำให้มีการใช้แบบสัมภาษณ์ค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้ ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ยังมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ในการให้ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้อาจเกี่ยวกับความร่วมมือของผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของเกศินี ครุณาสวัสดิ์ (2548: 117) ที่พบว่า ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมการวัดและประเมินผล

ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

1. ด้านนักเรียน

1.1 ทักษะการเรียน

ปัญหาทักษะการเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบประเด็นที่สำคัญที่ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก คือ นักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและ

ประเมินความรู้ นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผลจากการตอบแบบสอบถามในส่วนของสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาพบว่า ปัญหานักเรียนขาดทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้ ครูสังคมนศึกษาทราบว่าสาเหตุมาจากนักเรียนขาดทักษะในการแยกแยะประเภทข้อมูล นักเรียนขาดทักษะในการตีความหมายและแปลความหมายจากข้อมูล และนักเรียนขาดทักษะในการย่อและสรุปเนื้อหาจากข้อมูล ส่วนปัญหานักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ครูสังคมนศึกษาทราบว่าสาเหตุมาจากนักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีระบบ นักเรียนขาดทักษะในการสรุปหลักการจากเนื้อหาหรือบทความต่างๆ นักเรียนไม่สนใจข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน ครูขาดทักษะในการคัดเลือกปัญหาขัดแย้งต่างๆ ที่ควรทราบมาให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของเนตรนพิชญ์ จำปาทองเทศ (2534: 125) ที่พบว่า การพัฒนาทักษะการคิดให้กับนักเรียนนั้น ครูจะต้องมีความสามารถในการตั้งคำถามประเภทให้คิด แต่ครูจำนวนมากยังขาดทักษะในการตั้งคำถามและยังต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับทักษะวิชาสังคม ซึ่งสาเหตุดังกล่าวส่งผลครูสังคมนศึกษาไม่สามารถจัดกิจกรรมที่จะทำให้ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงทำให้นักเรียนขาดทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่วนปัญหานักเรียนขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์ครูสังคมนศึกษาทราบว่าสาเหตุมาจาก นักเรียนขาดทักษะในการนำความรู้เดิมมาประยุกต์กับสถานการณ์ใหม่ นักเรียนขาดจินตนาการในการคิด ครูขาดทักษะในการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นประเด็นปัญหาเหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่ควรมีการพัฒนาต่อไป

1.2 การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัญหาการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและในรายละเอียดปัญหาการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังคมนศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าปัญหาค่อนข้างน้อย แต่จากการตอบแบบสอบถามมีครูสังคมนศึกษาส่วนหนึ่งที่เห็นว่าปัญหาการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นปัญหาสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับค่อนข้างมากถึงมากที่สุด จึงได้มีการระบุถึงสาเหตุและแนวทางแก้ไขของปัญหาไว้ดังนี้ ปัญหานักเรียนขาดมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา มีสาเหตุมาจากนักเรียนขาดจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมและไม่เห็นความสำคัญและนักเรียนส่วนใหญ่สนใจการเรียน แต่ไม่สนใจกิจกรรม และได้เสนอแนวทางแก้ไขไว้ว่า ให้ปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและมีคะแนนจูงใจให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหานักเรียนขาดการมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษา มีสาเหตุมาจากนักเรียนคิดว่าการดูแลชุมชนไม่ใช่หน้าที่ของตนเองและนักเรียนขาดจิตสาธารณะ และได้เสนอแนวทางแก้ไขไว้ว่า สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของชุมชน ฝึกให้นักเรียนรู้จักเสียสละและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปัญหานักเรียนขาด

ความสนใจในการเรียนการสอนในห้องเรียน มีสาเหตุมาจากนักเรียนขาดความตระหนักในหน้าที่ และขาดเป้าหมายในการเรียนและวิธีสอน สื่อและเนื้อหาไม่จูงใจให้นักเรียนสนใจเรียน และได้เสนอแนวทางแก้ไขไว้ว่า สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนและมีเป้าหมายในการเรียน และมีการพัฒนาการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้และครูต้องปรับกระบวนการเรียนการสอน

2. ด้านครู

2.1 ความรู้ในการจัดเนื้อหา

ปัญหาความรู้ในการจัดเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาน้อย ในข้อที่ระบุว่า ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของความเป็นพลเมืองดี ขาดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ของความเป็นพลเมืองดี ขาดความเข้าใจในการเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีความคิดว่า สาเหตุมาจากการที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนในช่วง 21-30 ปี ร้อยละ 41.90 และเป็นครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนในช่วง 31 ปีขึ้นไป ร้อยละ 39.90 ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนมานาน ทำให้มีความรู้ในเนื้อหาของความเป็นพลเมืองดี มีความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ของความเป็นพลเมืองดี และมีความเข้าใจในการเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย แต่มีประเด็นที่ครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก คือ ปัญหาในเรื่องของเวลาเรียนไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ผลจากการตอบแบบสอบถามครูสังกัดศึกษาได้ระบุว่าสาเหตุมาจากการจัดคาบสอนแบบคาบเดียว ทำให้มีเวลาไม่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง เนื้อหาที่มากทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายได้ในเวลา 50 นาที ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเนตรนพิชญ์ จำปาทองเทศ (2534: 121) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นปัญหามากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียน เพราะมีเวลาจำกัด

2.3 การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ปัญหาการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก ในข้อที่ระบุว่า ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็นในวิชาสังคมศึกษา ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากอดีตซึ่งจะเห็นได้จากผลการวิจัยของเนตรนพิชญ์ จำปาทองเทศ (2534: 121) และวัลยา โกสุม (2530: 257) ที่พบว่า โรงเรียนขาดห้องเรียนที่เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนและขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมในการเรียนการสอนสังคมศึกษา และยังคงคล้อยกับงานวิจัยของบุษยรัตน์ บุญทริกบุตร (2530: บทคัดย่อ) ที่พบว่า ครูผู้สอนมีปัญหาด้านการจัดอำนวยความสะดวกของทางโรงเรียนในการจัดห้องเฉพาะสำหรับสอนวิชาสังคมศึกษา การจัดห้องเฉพาะสำหรับนักเรียนค้นคว้าวิชาสังคมศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาการขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษาสำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็นในวิชาสังคมศึกษา อาจเนื่องมาจากการที่โรงเรียนขาดงบประมาณ ซึ่งครูสังคมศึกษาได้ระบุไว้ในส่วนของปัญหาว่ามีสาเหตุมาจากการขาดงบประมาณในการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา และผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการมีห้องปฏิบัติการทางสังคมศึกษา

นอกจากนี้ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างมาก ในปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้นอกพื้นที่ ทำได้ยากเนื่องจากประสบปัญหาในการเดินทางและค่าใช้จ่าย ดังที่ครูสังคมศึกษาได้ระบุไว้ในการตอบแบบสอบถามในส่วนของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในประเด็นการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ทำได้ยากเพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุน ว่ามีสาเหตุมาจาก ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย เช่น ค่าใช้จ่ายในการไปทัศนศึกษา และผู้ปกครองมีความกังวลในความปลอดภัยของนักเรียนในการเดินทาง จึงทำให้ผู้ปกครองไม่สนับสนุนกิจกรรมนอกสถานที่ และการที่ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 30 ปี มีปัญหาค่อนข้างมากในประเด็นนี้ อาจเนื่องมาจากประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมของครู

2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและในรายละเอียดของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 30 ปี เห็นว่าเป็นปัญหาค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยมีความคิดว่า สาเหตุที่ครูสังคมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย เป็นผลสืบเนื่องมาจากผลการวิจัยในส่วนของสภาพการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่พบว่า ครูทั้ง 2 กลุ่มมีการปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ค่อนข้างมาก และด้วยประสบการณ์การสอนที่ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 21 ปี

ทำให้ครูมีความรู้และประสบการณ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นอย่างดี จึงสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ครอบคลุมตามที่กระทรวงศึกษาธิการ(2544: 48-50)ได้ระบุไว้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าการประเมินผลจะต้องครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน และสะท้อนการสั่งสมการเรียนของผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1.1 ควรใช้วิธีสอนที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะวิธีสอนด้วยการใช้สถานการณ์จำลอง และการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาสถานที่จริง ซึ่งครูผู้สอนควรใช้แหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนให้มากขึ้น เนื่องจากวิธีสอนเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงและเข้าใจในสิ่งที่เรียนมากยิ่งขึ้น

1.2 ควรส่งเสริมและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานและทักษะการเรียนให้แก่ นักเรียน โดยเฉพาะการแสวงหาความรู้ การใช้แหล่งการเรียนรู้และนำเสนอข้อมูล การเรียบเรียงและประเมินความรู้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น การให้นักเรียนทำหนังสือพิมพ์/วารสาร/แผ่นพับ/เว็บไซต์ เป็นต้น เพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะพื้นฐานและทักษะการเรียนซึ่งเป็นทักษะสำคัญของนักเรียน

1.3 ควรมีการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญในห้องเรียน มาบรรยายหรือนำนักเรียนออกไปเรียนรู้จากวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญในห้องเรียน ในประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง กฎหมาย และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ นักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

2.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ นักเรียน ทั้งกิจกรรมภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน เช่น โครงการจัดค่ายคุณธรรม โครงการสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2.2 ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี การจัดหน่วยบูรณาการ รวมทั้งการอบรมแก่ครูเพื่อพัฒนาทักษะในการสอนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการคิดสร้างสรรค์ให้แก่ นักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน
2. ควรศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนสังกัดและเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิริดา ลำไธรัตน์. การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.

เกศินี คุรุณาสวัสดิ์. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการศึกษาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ก่องแก้ว เจริญอักษร. การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์. กลวิธีสอน สังคมศึกษา (รวมบทความ), กรุงเทพมหานคร: ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ไกรยุทธ ชีรตยาคินันท์. แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

คณะครุศาสตร์. กลวิธีสอนจริยศึกษาและการสอดแทรกคุณธรรมในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สภาคุณวุฒิศึกษาศาสตร์แห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์, 2527.

ครูสภาและมูลนิธิช่วยครูอาวุโสในพระบรมราชูปถัมภ์. พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.

จรูญ คุณมี. การสอนสังคมศึกษา. กอสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2520.

ชวลี อมาตยกุลและคณะ. รวมปาฐกถาทางการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2534.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. หลักการใช้สื่อการสอนวิชาสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: หนึ่งใจการพิมพ์, 2526.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. การพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

ทิสนา แคมมณี. ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ทศนา แวมมณี. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.

กรุงเทพมหานคร: เสริมสินพีรเพรส ชิสเท็ม, 2546.

ทศนา แวมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

เทพวิสุทธิเมธี, พระ(ปัญญา นันทภิกขุ). หน้าที่ของคน ฉบับสมบูรณ์ คนดีและคุณสมบัติพิเศษของ
นักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543.

เทพเวที, พระ. ธรรมบุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 77. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ปจำกัด, 2531.

ธีระกุล สติธนาถ. การศึกษาบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่นักเรียน

โรงเรียนคาทอลิก ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.

นุชสุดา เสริมสมรรถ. การนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ

ความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

นพพร พานิชสุข. เอกสารประกอบคำสอน วิชา พฤติกรรมการสอนวิชาสังคมศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

นภจร อุ่นแก้ว. สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส 503 สังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,

สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.

เนตรนพิชญ์ จำปาทองเทศ. สภาพและปัญหาของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทักษะวิชาสังคม

ศึกษาให้แก่เรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,

สาขาการสอนสังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

โนรี เทพมณฑา. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามการรับรู้ของ

ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการสอนสังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

บุรชัย ศิริมหาสาร. เทคนิคการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์.

กรุงเทพมหานคร: บুদ্ধพอยท์, 2546.

ประทุม มงคลวรวรรณ. สภาพและปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อ

พัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.

- ประกาศรี สี่ห้าไฟ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ประเวศ วะสี. **การพัฒนาการศึกษาในอนาคต. แนวทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคต**,
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535.
- พนัส หันนาคินทร์. **การสอนค่านิยมและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: พิฒเนศ,
2526.
- พรณเพ็ญ ทนกล้า. **ปัญหาการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาใน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, ภาควิชามัธยมศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- มัทนา สังขะกฤษณ์ และวราพร น้อยสุพรรณ. **ทิศทางการศึกษาในอนาคต. 100 ปี
กระทรวงศึกษาธิการ**, กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2535.
- ยุทธนา วรณปิติกุล และสุนิศา เรืองจิต. **สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทาง
ประชาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2542.
- แรมสมร อยู่สถาพร. **เทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- วลัย พานิช. **ความเป็นพลเมืองดีในวิชาสังคมศึกษา : การวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา.
ประมวลบทความการเรียนการสอนและการวิจัยระดับมัธยมศึกษา**, กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- วลัย พานิช. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก:
บทบาทสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.
พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์ และคณะ(บรรณาธิการ). ประมวลบทความเรื่องหลักสูตรและการ
พัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2549.
- วันเพ็ญ วรรณโกมล. **การสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2542.
- วารี ถิระจิตร. **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โครงการ
ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วิรัตน์ บัวขาว. **หลักสูตรยุคโลกาภิวัตน์. วารสารวิชาการ 1 (กันยายน 2541): 9-11.**
- วิรพงษ์ นกน้อย. **ลักษณะความเป็นพลเมืองดี : กรณีศึกษานิติระดับอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขารัฐศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.**

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังสร้างเสริมจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบหรือแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้าง คุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2544.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ หน้าที่พลเมือง – ศิลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2544.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2545.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2545.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.

สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย. **พ้อสอนอ่าน.** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, 2549.

สงขลาสร้างสุข. **สถานการณ์เด็กและเยาวชนของภาคใต้[Online].** สงขลาสร้างสุข. แหล่งที่มา: [http:// www.songkhlahealth.org/index.php?file=news&obj=forum\(186\)\[27 เมษายน 2551\]](http://www.songkhlahealth.org/index.php?file=news&obj=forum(186)[27 เมษายน 2551])

สมกุล ถาวรกิจ. **การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ. **สังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

สมพร เทพสิทธิ. **ภาวะวิกฤตของสังคมไทยในปัจจุบัน.** กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์ แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2541.

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. **การประเมินผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2526.

- สันทัต สัตยายุทธ์. การจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีใน
โรงเรียนประถมศึกษาในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สามัญศึกษา, กรม. แนวทางการนิเทศภายในโรงเรียนตามรูปแบบการนิเทศเพื่อให้โรงเรียน
พัฒนาตนเอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.
- สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. ประมวลพระบรมราชาวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.
กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ ศูนย์ผลิตเอกสารและเผยแพร่ สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์
กรมประชาสัมพันธ์, 2542.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2549) : ฉบับสรุป.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. 2545). กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ต ซินดิเคท, 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)[Online]. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แหล่งที่มา : [http:// www.nesdb.go.th/plan- 10/index.htm](http://www.nesdb.go.th/plan-10/index.htm)
[5 กุมภาพันธ์ 2550]
- สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ. การรวบรวมผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา
คุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2537.
- ตำรวจ สีเสนาะ. การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นของครูสังคมศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา,
สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- สิริวรรณ ศรีพหล. การจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์ในโรงเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์
มธธ 1 (มิถุนายน – พฤศจิกายน 2549): 59-67.
- สุจจริต เพ็ชรชอบ. รายงานการวิจัยคุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

- สุปราณี ไกรวัฒน์สุนทรณ์. การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากชุมชน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุยฎีบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุภรา จันทร์ดา. การศึกษาพฤติกรรมการของครูสังคมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการสอนสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.
- สุนัน อมรวิวัฒน์. การสอนสังคมศึกษาในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. เขาสอนประชาธิปไตยกันอย่างไร. สารพัฒนาหลักสูตร 10 (มกราคม – มีนาคม 2534): 18-22.
- สุวรรณ ฤทธิมนตรี. สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยของครูสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 3. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- โสภณ ปิยธรรมคุณ. การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- ไสว มาลาทอง. คู่มือการศึกษาจริยธรรม: สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและ ประชาชนผู้สนใจทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยศึกษา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อัปสร มีสิงห์ (แปล). คู่มือการสอนสังคมศึกษา ภาค 1 แปลจาก UNESCO Handbook for the Teaching of Social Studies. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2534.
- อรุณศรี ปลัดศรีช่วย. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, 2537.

อุดมพร อมรรธรรม. **ปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, 2549.

อุไรवास ปรีดีดิลก. **การวิเคราะห์พัฒนาของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในประวัติศาสตร์ การศึกษาภาคบังคับของไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

เอมจันทร์ สุวินทวงศ์. **กลวิธีสอนสังคมศึกษา: การพัฒนาความคิดและค่านิยม**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ภาษาอังกฤษ

Arthur, Davies, Wrenn, Haydn, and Kerr. **Citizenship through Secondary History**. London: Routledge Falmer, 2001.

Clough, N. **Education for Citizenship: Ideas into Action**. London: Routledge Falmer, 2002.

Davies I., Gregory I., and Riley, S. **Good Citizenship and Educational Provision**. New York: Falmer Press, 1999.

Ellis, A. **Teaching and Learning Elementary Social Studies**. 5 th ed. Boston: Allyn and Bacon, 1995.

Good, C. (ed.). **Dictionary of Education**. New York: McGrawhill Book, 1959.

Jarolimek, J. and Foster, C. **Teaching and Learning in the Elementary School**. 6th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1997.

Jennings, R. N. **Transforming Civics and Citizenship Education in the Middle Years of Sschooling : An Exploration of Critical Issues Informing Teachers' Theories of Action**[Online]. Available from: <http://eprints.jcu.edu.au/1238/>[2008, January 3]

Keith, L., Blake, P., and Tiedt, S. **Contemporary Curriculum in the Elementary School**. New York: Harper and Row, 1968.

Remy, R. **Handbook at Basic Citizenship Competencies**. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development, 1980.

Sherif, M. and Sherif, C. **Socail Psychology**. New York: Holt Rinehart and Winston, 1967.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ดวงกมล สิ้นเพ็ง
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล
สาขาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์บุญส่ง ศิริบุญวงศ์
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710

ที่ ศธ.0512.6(2771)/0722

วันที่ 17 กันยายน 2550

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม และรองคณบดี

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญ รองศาสตราจารย์ดวงกมล สิ้นเพ็ง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ รองศาสตราจารย์ดวงกมล สิ้นเพ็ง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

สถาบันวิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710

ที่ ศธ.0512.6(2771)/0723

วันที่ 17 กันยายน 2550

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6(2771)/0724

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

17 กันยายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์บุญสูง สิริบุหงส์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ที่ ศธ 0512.6(2771)/1085

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

7 พฤศจิกายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสภาราชนิ จังหวัดตรัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม กับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานใน รายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ ได้ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นรุต สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ที่ ศธ 0512.6(2771)/1087

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

7 พฤศจิกายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยยอด

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม กับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานใน รายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ ได้ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาใน โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ที่ ศธ 0512.6(2771)/1086

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

7 พฤศจิกายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนย่านตาขาวรัฐชนูปถัมภ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม กับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานใน รายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้ นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ ได้ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นรุต สุทธิจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ที่ ศธ 0512.6(2771)/1089

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

7 พฤศจิกายน 2550

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม กับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ ได้ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

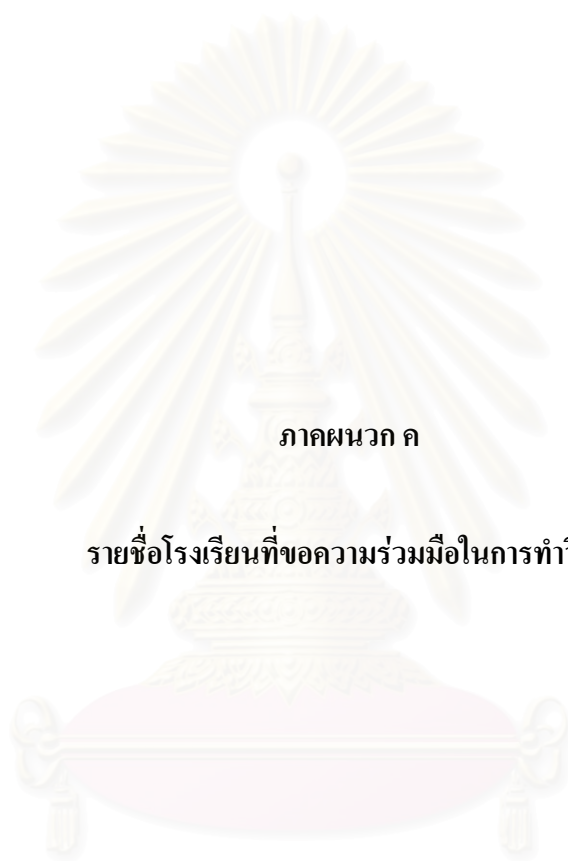
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนที่ขอความร่วมมือในการทำวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในจังหวัดสงขลา ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 1

1. โรงเรียนเกาะแก้วพิทยาสรรค์
2. โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ ทักษิณ
3. โรงเรียนมหาชิราวุธ จังหวัดสงขลา
4. โรงเรียนวรรณาริเฉลิม
5. โรงเรียนสทิงพระวิทยา
6. โรงเรียนระโนด
7. โรงเรียนระโนดวิทยา
8. โรงเรียนสามบ่อวิทยา
9. โรงเรียนธรรมโฆสิต
10. โรงเรียนสงขลาวิทยาคม

เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 2

1. โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี 2 สงขลา
2. โรงเรียนพะตงประธานศิรีวัฒน์
3. โรงเรียนหาดใหญ่เจริญราษฎร์พิทยา
4. โรงเรียนหาดใหญ่พิทยาคม
5. โรงเรียนหาดใหญ่รัฐประชาสรรค์
6. โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย
7. โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย 2
8. โรงเรียนหาดใหญ่สมบูรณ์กุลกันยา
9. โรงเรียนควนเนียงวิทยา

เขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 3

1. โรงเรียนจะนะชนูปถัมภ์
2. โรงเรียนจะนะวิทยา
3. โรงเรียนไม้แก่นประชาอุทิศ
4. โรงเรียนทับช้างวิทยาคม
5. โรงเรียนนาทวีวิทยาคม

6. โรงเรียนเทพา
7. โรงเรียนสบ้าย้อยวิทยา
8. โรงเรียนสะเดา(ขรรค์ชัยกัมพลานนท์อนุสรณ์)

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลอง

1. โรงเรียนสภาราชนี
2. โรงเรียนห้วยยอดวิทยา
3. โรงเรียนย่านตาขาวรัฐชนูปถัมภ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

เรื่อง สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
ให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา โดยแบ่งรายละเอียดที่สอบถามเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

ตอนที่ 3 ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

กรอบเนื้อหาที่สอบถาม

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ควรเสริมสร้างและพัฒนาให้กับนักเรียนมี 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน หมายถึง การเป็นผู้หาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้จักเลือกรับวิทยาการจากภายนอก

2. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ หมายถึง การเป็นผู้มีวิจารณ์ฐานในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ รู้สิ่งที่ควรกระทำบนพื้นฐานของความเป็นจริง รู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความตั้งใจจริงและจริงจัง มีสมาธิ มีความเมตตากรุณาและเสียสละ มีความอดทนอดกลั้นและเข้มแข็ง มีความสุจริตและความกตัญญู มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักความพอดี ภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม

3. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้รู้คุณค่าและธำรงรักษา ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันโดยไม่เห็นแก่ตัว ดำรงรักษาเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ มีความสามัคคีและมีวินัย รู้จักป้องกันและห่างไกลยาเสพติด

4. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้ที่สนใจและมีส่วนร่วมในการเมือง รู้และเข้าใจในสิทธิของตนในระบบประชาธิปไตย มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆของบ้านเมือง มีความถูกต้องและยุติธรรมตระหนักถึงปัญหาต่างๆในทางการเมืองการปกครองและร่วมหาแนวทางแก้ไข

5. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศ รู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ รู้และเข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไขปัญหา นิยมใช้ผลผลิตของไทย ใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย [✓] ลงในข้อที่แสดงถึงสถานภาพของท่านตามความเป็นจริง

1. เพศ

- [] 1. ชาย [] 2. หญิง

2. ประสบการณ์ในการสอน

- [] 1. 1 - 10 ปี
 [] 2. 11-20 ปี
 [] 3. 21-30 ปี
 [] 4. 31 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

- [] 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
 [] 2. ปริญญาตรี
 [] 3. สูงกว่าปริญญาตรี

4. ปัจจุบันท่านสอนสังคมศึกษาอยู่ในระดับชั้น

- [] 1. มัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงชั้นที่ 3)
 [] 2. มัธยมศึกษาตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 4)
 [] 3. มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 3 และ 4)

5. ท่านเคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมพิเศษหรือชมรม/ชุมนุมกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนหรือไม่(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [] 1. มีส่วนร่วม ได้แก่
 [] 2.1 ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 [] 2.2 ชมรมอาสาพัฒนา
 [] 2.3 ชมรมอนุรักษ์โบราณสถาน
 [] 2.4 ชมรมสืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 [] 2.5 ชมรมยุวประชาธิปไตย
 [] 2.6 ชมรมทางศาสนา เช่น ชมรมพระพุทธศาสนา
 [] 2.7 อื่นๆ (โปรดระบุ).....
 [] 2. ไม่เคยมีส่วนร่วม

ข้อ	สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ					
		มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อย	น้อยที่สุด	
		6	5	4	3	2	1
	4.3 เครื่องมือ						
1.	แบบทดสอบ.....
2.	แบบฝึกหัด.....
3.	แบบสังเกตพฤติกรรม.....
4.	แบบสัมภาษณ์.....
5.	แบบประเมินผลงาน.....
6.	แฟ้มสะสมงาน.....
	4.4 ผู้ประเมิน						
1.	ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน.....
2.	ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้นักเรียนประเมินตนเอง..
3.	ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้นักเรียนประเมินตนเองและให้เพื่อนประเมินเพื่อน.....
4.	ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น เช่น การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง.....

ข้อ	ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับปัญหา					
		มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	ค่อนข้างมาก	น้อยที่สุด	น้อยที่สุด
		6	5	4	3	2	1
	2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้						
1.	ขาดทักษะในการใช้เทคนิคการวัดและการประเมินผลแบบต่างๆ.....
2.	ไม่สามารถสร้างแบบทดสอบที่เหมาะสมกับการวัดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้.....
3.	การวัดและประเมินผลให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ครบทุกด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะทำได้ยาก.....
4.	การวัดและประเมินผล โดยการสังเกตนักเรียนทำได้ยากเพราะมีเวลาจำกัด.....
5.	ไม่สามารถติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างทั่วถึง.....
6.	การวัดและประเมินผลโดยเพื่อนนักเรียนเป็นผู้ประเมินมีข้อจำกัดในเรื่องอคติ.....
	อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ปัญหา	สาเหตุปัญหา	แนวทางแก้ไข
3.การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้
4.การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ข้อมูลในครั้งนี้
 ปลินทร เพ็ชรฤทธิ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปติษฐ เพ็ชรฤทธิ์ เกิดวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2525 ที่อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปีการศึกษา 2547 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2548

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย